

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

İSTANBUL KARACAAHMET MEZARLIĞI'NDAKİ
HATTAT MEZAR TAŞLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa GENÇ

İstanbul
Mayıs-2023

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

İSTANBUL KARACAAHMET MEZARLIĞI'NDAKİ HATTAT
MEZAR TAŞLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa GENÇ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Fettah AYKAÇ

İstanbul
Mayıs-2023

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Sanatları Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Fettah AYKAÇ

Üye Prof. Dr. Ziya KAZICI

Üye Dr. Öğr. Üyesi Harun TUNCER

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**İstanbul Karacaahmet Mezarlığı’ndaki Hattat Mezar Taşları**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Mustafa GENÇ

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasının ana çerçevesini İstanbul-Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı 9.Ada'da Hattatlar Sofası olarak bilinen kısımda medfun olan hattatların mezar taşları oluşturmaktadır. Hattatlar Sofası her ne kadar İstanbul'da yaşayan hattatlar tarafından Şeyh Hamdullah ve Hamid Aytaç'ında burada medfun olmaları sebebiyle isim ve mekan olarak bilinmekle beraber buradaki diğer mezarların hangi hattatlara ait olduğu konusunda bir çalışma yapılmamış olması bizi bu konuda çalışmaya sevketmiştir. Bu çalışma ile aynı zamanda bu alandaki diğer mezarların da hangi hattatlara ait olduğu mezarlık kayıtlarındaki numaraları ile birlikte liste halinde belirlenmiştir. Bu konuyu seçmemde ve çalışmamda büyük yardımlarını gördüğüm, kıymetli birikimleri, öneri ve destekleri ile beni yönlendiren değerli tez danışmanım Hat/Hattatâân araştırmacısı, Dr. Öğr. Fethah Aykaç hocama teşekkürlerimi bir borç bilirim. Bunun yanısıra ilmî ve akademik çalışmalarında daima istişare halinde olduğum kıymetli büyüklerim ve hocalarım olan Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Eserler Uzmanı Murat Serdar Saykal Ağabeyime, İlyas Arslan'a, koleksiyoner ve Kültür Tarihcisi Seyfettin Ünlü hocama, Meksika'dan çok sevdiğim arkadaşım olan Marende Martinez Gonzales'e ve Türkiye'nin yetiştirmiş olduğu en önemli aydınlarından biri olan İsmail Kara Hocama, Müfid Yüksel Hocama, Balıkesir Millet Kütüphanesi Müdürü Selim Yapıcı Ağabeyime, İstanbul Çamlıca Camii Kütüphanesi sorumlusu Mürsel Demir'e, İZÜ İslami İlimler Fakülte Sekreteri Dr. Durmuş Ali Avşaroğlu'na, İZÜSEM eğitim uzmanları Dr. Oğuz Alp Dedeoğlu'na ve Abdullah Aslan'a, İSTAM sorumlusu Seybetullah Yüce'ye ayrıca teşekkür ederim. Son olarak bütün eğitim-öğretim hayatım boyunca bana maddi ve manevi destek veren anneme ve babama en içten sevgilerimi iletiyorum. Tamamiyle kültürel hafıza niteliğinde olan mezar taşlarına gereken ehemmiyetin gösterilmesi ve buldukları yerlerde itina gösterilerek korunması temennisiyle.

Mustafa GENÇ
İstanbul-2023

ÖZET

İSTANBUL KARACAAHMET MEZARLIĞI'NDAKİ HATTAT MEZAR TAŞLARI

Mustafa GENÇ

Yüksek Lisans, İslam Tarihi ve Sanatları
Tez danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fettah AYKAÇ
Mayıs-2023, 161 Sayfa

Mezar taşları, Türk plastik sanatları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Orta Asya'dan itibaren devam eden mezar taşı mimarisi, içinde barındırmış olduğu kültürel unsurlarla adeta birer tarihsel hafızadır. Mezar taşlarındaki yazı biçimi ait olduğu toplumun dokusu hakkında bilgiler de içermektedir. Tam anlamıyla kültürel hafızanın ve kültürel dokunun en önemli tarihi vesikalarından olan mezar taşları, dönem toplumunun önde gelen kimseleri hakkında bilgiler vermesi bakımından önem arz etmektedirler. Gerek Anadolu özelindeki mezar taşları gerekse de Marmara Bölgesi'ndeki mezar taşları bu tarihi vesikaların birer parçasıdır. Çalışmanın ana çerçevesi olan İstanbul-Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı özelinde olduğu için bu mezarlık hakkında bilgiler verilecektir. Söz konusu mezarlık, Osmanlılar arasında "Peygamber Toprağı" olarak nitelendirilmiştir. Mezarlığın Osmanlı kültürel çağında bu denli bir öneme sahip olması öldükten sonra da buraya gömülmenin önünü açmıştır. Bu nedenle bu mezarlığa gömülme, Türkler arasında bir gelenek haline gelmiştir. Osmanlı ülkesindeki Müslümanların bu mezarlığa gömülme istemesindeki diğer bir sebep ise Karacaahmet Mezarlığı'nın İslam dünyasının Kutsal toprakları olarak bilinen Mekke ve Medine şehirleriyle olan kara parçası bütünlüğüdür. Dolayısıyla bu mezarlığa gömülme arzusu toplumdaki sosyo-kültürel tabakaların ilk tercihi olmuştur. Bunun sonucu olarak Karacaahmet Mezarlığı'nda toplumun her kesiminden insanların mezarlarına rastlamak mümkündür. Mezarlıkta gömülü olan sanat ve zanaat erbabının yanı sıra saray zümresinden de kimselerin olması yukarıda anlatılan hususu destekler niteliktedir.

Bilindiği üzere İslam dünyasında hat sanatının gelişmesine Osmanlı hattatları çok büyük katkılarda bulunmuştur. Ayrıca Osmanlı'nın cihan devleti olarak ortaya çıkışından itibaren hattatlar padişahlara ve şehzadelere hat hocalığı yapmak, sarayın hat işlerini yapmak gibi önemli mevkiler, vazifeler icra etmişlerdir. Yukarıda önemine değindiğimiz bu mezarlıkta bulunan hattatların mezar taşları konusunda

akademik bir çalışma yapılmamıştır. Bu sâiklerle yola çıkılan bu çalışmada hattatlar zümresinden olan ve Karacaahmet Mezarlığı'na medfun olan hattatların mezar taşları tanıtılacaktır. Bununla beraber mezar taşlarının fiziki durumu, başlık tipleri, süsleme özellikleri gibi hususlar aktarılacaktır. Çalışma ilk evrede bilimsel araştırma tekniklerinden kaynak tarama ve literatür analiz yöntemleriyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada aynı zamanda saha araştırmalarıyla elde edilen veriler, çalışmayı belgelendirmek adına katkı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Karacaahmet Mezarlığı, Mezarlık, Hattat, Hat Sanatı, Mezar Taşları

ABSTRACT
CALLİGRAPHER TOMBSTONES IN ISTANBUL
KARACAAHMED CEMETERY

Mustafa GENÇ
Master, Islamic Arts and History
Thesis Advisor: Asst. Dr. Öğr. Fettah AYKAÇ
May-2023, 161 Pages

Gravestones have an important place in Turkish plastic arts. The tombstone architecture, which has been continuing since Central Asia, is almost a historical memory with the cultural elements it contains. The writing style on the tombstones also contains information about the texture of the society to which it belongs. Tombstones, which are literally one of the most important historical documents of cultural memory and cultural texture, are important in terms of giving information about the prominent people of the society of the period. Both the tombstones in Anatolia and the tombstones in the Marmara Region are part of these historical documents. Information about this cemetery will be given as it is specific to the Istanbul-Üsküdar Karacaahmet Cemetery, which is the main frame of the study. The cemetery in question was described as "The Land of the Prophet" among the Ottomans. The high importance of the cemetery in the Ottoman culture, paved the way for people to be buried here after death too. For this reason, it has become a tradition among the Ottoman muslims to be buried in this cemetery. Another reason why Muslims of the Ottomans want to be buried in this cemetery is the land integrity of the Karacaahmet Cemetery with the cities of Mecca and Medina, known as the Holy lands of the Islamic world. Therefore, the desire to be buried in this cemetery has been the first choice of the socio-cultural layers in the society. As a result, it is possible to come across the graves of people from all walks of life in the Karacaahmet Cemetery. The fact that there were people from the ordinary palace workers, as well as the art and craftsmen buried in the cemetery, supports the above-mentioned point.

As it is known, Ottoman calligraphers made great contributions to the development of calligraphy in the Islamic world. In addition, since the emergence of the Ottoman Empire as a world state, calligraphers performed important positions and duties such as teaching calligraphy to the sultans and his childirens, doing the calligraphy works

of the palace. There has been no academic study on the tombstones of calligraphers in this cemetery, the importance of which we have mentioned above. In this study, which started with these motives, the tombstones of the calligraphers who were from the calligraphers group and who were buried in the Karacaahmet Cemetery will be introduced. In addition, issues such as the physical condition of the tombstones, head types, ornamental features will be conveyed. The study was carried out with the methods of literature review and literature analysis, which is one of the first scientific research techniques. At the same time, the data obtained through field research contributed to documenting the study.

Keywords: Karacaahmet Cemetery, Cemetery, Calligrapher, Calligraphy, Gravestones

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR	xv
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ	1
1.1.Problem	9
1.2. Amaç	9
1.3.Araştırmanın Önemi.....	10
1.4. Varsayımlar	11
1.5. Sınırlılıklar	11
1.6. Tanımlar	11
İKİNCİ BÖLÜM	
HAT SANATININ TARİHİ GELİŞİMİ	12
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
TÜRKLERDE MEZAR KÜLTÜRÜ	24
3.1.İstanbul'daki Bilinen Hattat Mezar Taşlarının Bulunduğu Mezarlıklar	27
3.2. İstanbul'daki Bilinen Hattat Mezar Taşlarının Bulunduğu Camii Hazireleri	28
3.3.İstanbul'daki Bilinen Hattat Mezar Taşlarının Bulunduğu Türbe Hazireleri	30
3.4. İstanbul'daki Bilinen Hattat Mezar Taşlarının Bulunduğu Tekke/Dergâh/Mevlevîhâne Hazireleri	32
3.5. İstanbul'da Meşhur Hattatların Mezar Taşlarından Örnekler	34
3.6. Karacaahmet Mezarlığı	43

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KATALOG47

BEŞİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ123

KAYNAKÇA127

EKLER.....131

EK1131

EK2132

EK3133

EK4134

EK5135

EK6136

EK7137

EK8138

EK9139

EK10139

EK11141

EK12142

ÖZGEÇMİŞ.....145

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 4.1: Mezar Taşı No: 404 (Hattat Seyyid Osman)	47
Tablo 4.2: Katalog No: 404 (Hattat Seyyid Osman) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	48
Tablo 4.3: Mezar Taşı No: 782 (Hattat İsmail Zühdi)	49
Tablo 4.4: Katalog No: 782 (Hattat İsmail Zühdi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	50
Tablo 4.5: Mezar Taşı No: 860 (Hattat Konevi Ali Efendi)	51
Tablo 4.6: Katalog No: 860 (Hattat Konevi Ali Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	52
Tablo 4.7: Mezar Taşı No: 1158 (Hattat Mehmed Rasim Efendi).....	53
Tablo 4.8: Katalog No: 1158 (Hattat Mehmed Rasim Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	54
Tablo 4.9: Mezar Taşı No: 3828 (Hattat Çarkacızâde Ahmet Resa)	55
Tablo 4.10: Katalog No: 3825 (Hattat Çarkacızâde Ahmet Resa) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	56
Tablo 4.11: Mezar Taşı No: 4058 (Hattat Hüseyin Hâmid Efendi).....	57
Tablo 4.12: Katalog No: 4058 (Hattat Hüseyin Hâmid Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	58
Tablo 4.13: Mezar Taşı No: 4144 (Hattat Mehmet Rıfat Kâmil)	59
Tablo 4.14: Katalog No: 4144 (Hattat Mehmet Rıfat Kâmil) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	60
Tablo 4.15: Mezar Taşı No: 6079 (Hattat İbrahim Afif)	61
Tablo 4.16: Katalog No: 6079 (Hattat İbrahim Afif) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	62
Tablo 4.17: Mezar Taşı No: 6171 (Hattat Hasan Efendi)	63
Tablo 4.18: Katalog No: 6171 (Hattat Hasan Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	64
Tablo 4.19. Mezar Taşı No: 6298 (Hattat Süleyman Raib Efendi).....	65
Tablo 4.20. Katalog No: 6298 (Hattat Süleyman Raib Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	66
Tablo 4.21: Mezar Taşı No: 7440 (Hattat Şerife Âişe Sıddıka Hanım).....	67

Tablo 4.22: Katalog No: 7440 (Hattat Şerife Âişe Sıddıka Hanım) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	68
Tablo 4.23: Mezar Taşı No: 7446 (Hattat Mustafa Nuri)	69
Tablo 4.24: Katalog No: 7446 (Hattat Mustafa Nuri) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	70
Tablo 4.25: Mezar Taşı No: 7794 (Hattat Hafize Hatice Hanım).....	71
Tablo 4.26: Katalog No: 7794 (Hattat Hafize Hatice Hanım) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	72
Tablo 4.27: Mezar Taşı No: 8375 (Hattat Ali Berasimi Efendi)	73
Tablo 4.28: Katalog No: 8375 (Hattat Ali Berasimi Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	74
Tablo 4.29: Mezar Taşı No: 10329 (Hattat İsmail Remzi Efendi).....	75
Tablo 4.30: Katalog No: 10329 (Hattat İsmail Remzi Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	76
Tablo 4.31: Mezar Taşı No: 10636 (Hattat Abdullah).....	77
Tablo 4.32: Katalog No: 10636 (Hattat Abdullah) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	78
Tablo 4.33: Mezar Taşı No: 10697 (Erzurûm Kādısı Hattât Recebzâde Hasan Rüşdi Efendi)	79
Tablo 4.34: Katalog No: 10697 (Erzurûm Kādısı Hattât Recebzâde Hasan Rüşdi Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	80
Tablo 4.35: Mezar Taşı No: 10955 (Hattat Hüseyin Efendi).....	81
Tablo 4.36: Katalog No: 10955 (Hattat Hüseyin Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	82
Tablo 4.37: Mezar Taşı No: 11312 (Hattat Mehmed Hilmi)	83
Tablo 4.38: Katalog No: 11312 (Hattat Mehmed Hilmi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	84
Tablo 4.39: Mezar Taşı No: 13661 (Seyyid Hâfızü'l-Kur'ân Hattat Yûsufü'z-ziyâ).....	85
Tablo 4.40: Katalog No: 13661 (Seyyid Hâfızü'l-Kur'ân Hattat Yûsufü'z-ziyâ) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	86
Tablo 4.41: Mezar Taşı No: 13747 (Hattat Balıkçızade Mehmed).....	87
Tablo 4.42: Katalog No: 13747 (Hattat Balıkçızade Mehmed) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	88

Tablo 4.43: Mezar Taşı No: 13949 (Hattat Seyyid Mehmed Şükrü).....	89
Tablo 4.44: Katalog No: 13949 (Hattat Seyyid Mehmed Şükrü) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	90
Tablo 4.45: Mezar Taşı No: 14288 (İmam Hattat Halil Efendi).....	91
Tablo 4.46: Katalog No: 14288 (İmam Hattat Halil Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	92
Tablo 4.47: Mezar Taşı No: 14546	93
Tablo 4.48: Katalog No: 14546 Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	94
Tablo 4.49: Mezar Taşı No: 14673 (Hattat Mehmed Efendi).....	95
Tablo 4.50: Katalog No: 14673 (Hattat Mehmed Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	96
Tablo 4.51: Mezar Taşı No:14732 (Hattat Rami Ali).....	97
Tablo 4.52: Katalog No: 14732 (Hattat Rami Ali) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	98
Tablo 4.53: Mezar Taşı No: 15005 (Hattat Seyyid Abdullah).....	99
Tablo 4.54: Katalog No: 15005 (Hattat Seyyid Abdullah) Mezar Taşı Bilgi Tablosu .	100
Tablo 4.55: Mezar Taşı No:15073 (Hattat Recep Efendi).....	101
Tablo 4.56: Katalog No: 15073 (Hattat Recep Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	102
Tablo 4.57: Mezar Taşı No: 15274 (Hattat Seyyid Mustafa).....	103
Tablo 4.58: Katalog No: 15724 (Hattat Seyyid Mustafa) Mezar Taşı Bilgi Tablosu ...	104
Tablo 4.59: Mezar Taşı No: 15278 (Hattat Hasan Raşid).....	105
Tablo 4.60: Katalog No: 15728 (Hattat Hasan Raşid) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	106
Tablo 4.61: Mezar Taşı No: 15292 (Hattat Fatma Tûti).....	107
Tablo 4.62: Katalog No: 15292 (Hattat Fatma Tûti) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	108
Tablo 4.63: Mezar Taşı No: 15775 (Hattat Şekerzâde Efendi).....	109
Tablo 4.64: Katalog No: 15775 (Hattat Şekerzâde Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	110
Tablo 4.65: Mezar Taşı No: 15780 (Hattat Abdülkadir Ahmedi Efendi).....	111
Tablo 4.66: Katalog No: 15775 (Hattat Abdülkadir Ahmedi Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	112
Tablo 4.67: Mezar Taşı No: 15789 (Hattat Şeyh Hamdullah).....	113

Tablo 4.68: Katalog No: 14789 (Hattat Şeyh Hamdullah) Mezar Taşı Bilgi Tablosu .	114
Tablo 4.69: Mezar Taşı No: 15801 (Hattat Mehmed Hilali Efendi).....	115
Tablo 4.70: Katalog No: 15801 (Hattat Mehmed Hilali Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	116
Tablo 4.71 Mezar Taşı No: 15811 (Hattat İsmâ'il Hakkı Salih).....	117
Tablo 4.72: Katalog No: 15811 (Hattat İsmâ'il Hakkı Salih) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	118
Tablo 4.73: Mezar Taşı No: 7528 (Hattat Mustafa Sâmi Efendi).....	119
Tablo 4.74: Katalog No: 7528 (Hattat Mustafa Sâmi Efendi) Mezar Taşı Bilgi Tablosu.....	120
Tablo 4.75: Mezar Taşı No: 15812 (Hamid Aytaç).....	121
Tablo 4.76: Mezar Taşı No: 15812 (Hamid Aytaç) Mezar Taşı Bilgi Tablosu	122

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1: Kazasker Mustafa İzzet Efendi Mezar Taşı	34
Şekil 3.2: Mehmed Şefik Bey Mezar Taşı	35
Şekil 3.3: Yesarîzâde Mustafa İzzet ve Babası Mehmed Es'ad Efendi	36
Şekil 3.4a: Abdulfettah Efendi Mezar Taşı Şahidesi	37
Şekil 3.4b: Abdulfettah Efendi Mezar Taşı Şahidesinin Genel Görünümü	37
Şekil 3.4c: Mezar taşında Abdül Fettah İsmi	37
Şekil 3.5a: Bakkal Arif Efendi'nin Mezar Taşı (Önden Görünümü)	38
Şekil 3.5b: Bakkal Arif Efendi'nin Mezar Taşı (Yandan Görünümü)	38
Şekil 3.6: İsmail Zühdi Efendi Mezar Taşı	39
Şekil 3.7: Sâmi Efendi Mezar Taşı	40
Şekil 3.8: Hafız Osman Mezar Taşı (Eski Hali)	41
Şekil 3.9: Hafız Osman Mezar Taşının 2020 Yılındaki Güncel Hâli	41
Şekil 3.10: Hattat Kâmil Akdik'in Mezar Taşı	42
Şekil 3.11: Üsküdar Bölgesi ve Karacaahmet Mezarlığı'nın Uydu Görünümü	44
Şekil 3.12: Karacaahmet Mezarlığının Ada Dağılımı	44
Şekil 3.13: XIX. Yüzyılda Karacaahmet Mezarlığını Tasvir Eden Thomas Allom'un Gravürü	46
Şekil 3.14: Hattatlar Sofasının Güncel Hali	46

KISALTMALAR

TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Sf	: Sayfa
Bk.	: Bakınız
TSMK	: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi
H.	: Hicri
M.	: Miladi
S.a.v	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
Bs.	: Baskı
C.	: Cilt
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Bs.	: Baskı
Ö.	: ölüm tarihi
Ts	: Tarihsiz
Nr.	: Numara

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Hattat kelimesi erken devir İslami kültürel hayatında kâtip, muharrir, küttâb¹ ve hattat olarak sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir (Yazır, 1981: 269). Daha sonra bu tabirler arasında “hattat” kelimesinin kullanıldığı görülmüştür. (Yazır, 1981: 269-270). Bu tabirlerin daha evvel hangi asırda ve hangi kültür çevrelerince ne zaman kullanıldığına dair kesin bir bilgi kaynaklarda geçmemektedir. Sözlük anlamıyla “yazı yazmak, işaret koymak” manalarında kullanılan ve Arapça hat masdar kalıbından meydana gelen hattât sözcüğü yazı biçimleri olan “sülüs,” “nesih” ve “nesta’lik” gibi Arabî yazı unsurlarına estetik ölçütler getiren anlamına gelmektedir. Mahmûd Bedreddin Yazır² bu kelimeyi yazı sanatında güzel yazı yazan ve bunu meslek edinenlere devr-i kadîmde küttâb denildiğini, hattat ünvanının da Yâkût el-Müsta’sımî’den³ itibaren kullanılageldiğini dile getirmiştir (Yazır, 1981: 269). Nihad Mazlum Çetin⁴ ise hattat kelimesinin VI. yüzyılda edebiyat meclislerinde kullanılmaya başlandığı, daha evvel muallim manasında kullanılan hattatın daha sonraları hüsn-i hattı icrâ ve ihyâ eden hat ve yazı ustası kimse manasına geldiği görüşündedir (Çetin, 1992: 29). Bağdatlı Yâkût el-Hamevî, yazar ve edipler hakkında ortaya koymuş olduğu *Mu‘cemü’l-üdebâ* isimli kitabında “Ömer b. Hüseyin’in” ö/1157) Hattat ve yazı ustası ünvanı ile anıldığını aktarmaktadır (Derman, 1997: 493)

¹ Mektep kelimesiyle eş anlamlı olarak kullanılan küttâb kelimesi Osmanlılar’da “mektephâne,” “mekteb-i sıbyân,” sonraları ise ibtidâî mektep olarak tanımlanmıştır (TDV İslam Ansiklopedisi, 2003: 3).

² Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır’ın kardeşi ve aynı zamanda da “*Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*” adında üç ciltlik eserin müellifi.

³ Aklâm-ı sittenin klasik ölçütlerini ortaya koyan ve hat sanatına önemli yenilikler getiren hattat.

⁴ Arap, Fars ve Türk dili edebiyatı tarihi alanlarında çalışmalar yapmış bir hattattır.

Bunun yanı sıra son devir ulemasından olan Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin Efendi'nin belirttiğine göre Hicrî IV. asır ilim ve kültür çağında yetişmiş olan Tebrizli Niyazi'nin "Hattât-ı Azîzân" sıfatıyla zikredildiği bilinmektedir (Müstakimzade, 1928: 309). İslamiyet'in ilk dönemlerinde yazı alanında yetkin kimseler de vardı. Bunların "kâtib" olarak anıldığı bilinmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Medine şehir merkezinde bina etmiş olduğu İslam Devleti'nde kâtiplik birimi birtakım sınıflara ayrılmıştır. Kâtiplik birim şubeleri adında kurulmuş olan bu oluşumlar, "dinî hususlar kâtipliği, siyasi ilişkileri yürüten kâtiplik birimi, İdarî işleri düzenleme birimi ile askerî işlere bakan kâtiplik, vahiy ve Kur'an kâtipliği adında birtakım birimlerin olduğu bilinmektedir. Takip edilen süreçte İslami yazı metodolojisi oluşturma çalışmalarında bu işi sanatkârane sûrette yürüten ve devam ettiren kişilere bu ünvanın verildiği görülmektedir (Derman, 1997: 499) İslam devletlerinden Emeviler'in son dönemleriyle ve Abbasiler'in ilk yıllarında saray camiasında sanatkâr kimlikleriyle kâtip ünvanını alan isimlerin yanında "Dahhâk b. Aclân el-Kâtib, "İshak b. Hammâd el-Kâtib," câriye "Senâ'el-Kâtibe" gibi isimlerin olduğu bilinmektedir. Mezkûr kelimenin Osmanlı çağındaki konumuna bakıldığında ise "kâtib-i sultânî" terkininin hat sanatı camiasında sıklıkla zikredildiği bilinmektedir. Bu ünvan, bilhassa Osmanlı başkentinde saraya bağlı bir kurum olarak kurulan Ehl-i Hiref Teşkilâtı'na mensûb hattatanlar tarafından hat ve imza geleneğinde de kullanılmıştır. Ayrıca Osmanlı hat sanatının erken devirdeki çalışmalarındaki en önemli simalarından biri olan Şeyh Hamdullah'ın hâce-i evveli Hayreddin Mar'aşî, kendi zamanında birtakım çevrelerde "Kâtib Hayreddin" diye anılmaktaydı (Gelibolulu, Mustafa Âlî 1926: 8). II. Bayezid devrindeki (1481-1512) bir "in'âmât" defteri kuyudatına binaen Hattat Şeyh Hamdullah Efendi'de kâtip Hamdullah Efendi olarak anılmıştır (Serin, 1992: 33). Zâtına lâayık görülen bu ünvandandan dolayı ortaya koymuş olduğu Arap yazısı eserlerinde "Kâtibü's-sultânî" imzasını sıklıkla kullandığı görülmüştür.⁵

Osmanlı hattatan-ı azizan zümresinden meşhûr zevatlardan olan Hattat Ömer, İsmâil Zühdü ve Abdülkadir Şükrü beyler de "kâtib-i sarây-ı sultânî" ünvanına layık görülen hattatlardan sayılmaktadır. Gülzâr-ı Savâb'ın müellifi Nefeszâde Seyyid

⁵ (Bk.TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 71).

İbrâhim Efendi “eserinin birinci bâbında “Tabakât-ı Küttâb”, “Suyolcuzâde Mehmed Necîb Efendi” ise eserine ‘*Devhatü’l-küttâb*’ ismini vermesi ve de kendisinin aynı zamanda hattat olarak mesleğini icrâ etmesinden dolayı döneminde “kâtib” olarak anıldığı bilinmektedir. Kâtib sıfatının bu minvalde böylesine hususi bir anlam yüklenilmesinin yanı sıra hat sanatını sanatkârane uğraşla tatbîk eden birtakım hat hocalarına da münasib görülen bilinen ilk ünvan “muharrir” ünvanı olmuştur. Bu ünvanı ilk defa kullanan ve dönemindeki ilim çevrelerince tanınan şahsı “Kutbe el-Muharrir”dir (ö. 154/771). Osmanlı ulemâ zümresinden olan Tâcizâde Mehmed Efendi hüsn-i hatta dair risâlesi ile önemli hat sanatı üstad ve hâcelerini anlatırken “hatt-ı üstad” ifadesinin kullanıldığını zikretmiştir. Mezkur tabirin erken İslami süreçte ortaya çıkışı II. (VIII.) asırlarda kullanıldığı bilinmektedir (Derman, 1997: 494).

İlk dönem İslam devletlerinde ortaya çıkan “verrâk” adıyla dönemin literatürüne bir meslek grubu olarak yerleşen bu birimin bilinen ilk temsilcisi “Mâlik b. Dînâr” (ö. 131 /748’den evvel) olduğu bilinmektedir. Verrâk sanatıyla uğraşanların asıl gayesi kitabiyatta kırâat ve bazı imlâ kurallarına uygun olarak Mushaf-ı Şerîfeleri kitap piyasasına istinsah edebilmeleriydi. Abbâsî kültür çağının klasik devrinde verrâk⁶ ustalarının çalışmaları ciddi emeklerinin olduğu bilinmekle beraber, özellikle bu devirde verrâk sanatkârları kitap istinsah faaliyetlerinin yanı sıra kendi dükkânlarında hat sanatının icrasında kullanılan birtakım âlet ve edevâtı da satmaktaydılar. Özellikle bu devirde “mensûb hat”⁷ geleneği varlığını devam ettirdikten sonra kimi verrâklar arasında hattatlarında olduğu zikredilmektedir. Bu hususa örnek olarak Aklâm-ı sittenin teşekkül sürecinde önemli katkıları olan üstad İbn-i Bevvâb’ın baş

⁶ Sözlük anlamıyla “yaprak, üzerine yazı yazılan ince (rakîk) deri, kâğıt” gibi anlamlara gelen varak kelimesinden müteşekkil mübalağalı bir isimdir. Verrâkların icra ettikleri mesleğe de virâka denir. (Mukaddime, II, 980).

⁷ VIII. yüzyılın sonlarından itibaren hat sanatkârlarının güzeli arama gayretinin neticesinde ölçülü olarak şekillenmeye başlayan yazılar “aslî” ve “mevzun hat” ismiyle anılmıştır. İbn Mukle’nin (ö. 328/940) nizam ve âhengini kaidelere/kural ve ölçülere bağladığı bu yazılara “nisbetli yazı” mânasına “mensûb hat” da denilmiştir.

hâcesi⁸ olan “Muhammed b. Esed” (ö. 213/828) sayılabilir (Derman, 1997: 493). Hattatlara layık görülen “kâtib” ve “muharrir” ünvanları Osmanlı hattatları arasında son devre kadar kullanılagelmiştir.

Osmanlı kültürel hayatında meşhur hattatlara verilen bu sıfatlar kullanılırken, İran’ın muhtelif beldelerinde de “hoşnüvis” (“güzel yazı yazan”) ünvanının kullanıldığı görülmektedir. Osmanlı dönemi yazma eser ve diğer edebi kaynaklarda hat ve hattatandan bahsederken hattat mânasına gelen “hoşnüvis”, yazı özelliklerine “nesta’lik”, “bunu yazana da “ta’liknüvis”, celî ustasına ise “celînüvis” divanî hat hocasına “çepnüvis” ünvanlarının verildiği bilinmektedir (Müstakimzâde, 1928: 753).

Hat sanatına İslâm beldelerinde gerekli önemin verilmesi bu sanata olan bağlılığın ve muhabbetin üst düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Farklı coğrafyalarda yer alan İslam beldelerinin çeşitli merkezlerinde hat öğretim merkezleri kurulmuş ve kurulan bu merkezlerde yürütülen eğitim-öğretim çalışmalarıyla köklü ekoller oluşturmuşlardır. Hat sanatının tarihi tipolojisi içerisinde İstanbul ekolü de önem arz etmektedir. Hat öğrenimi ve eğitimi noktasının merkezi olan İstanbul, XV yüzyıldan itibaren âdeta merkez olma konumuna gelmiş ve ilerleyen yıllarda da İslâm âleminde itibar görülen bir hat öğretim merkezi haline gelmiştir. Hat sanatı ile uğraşan hat hâceleri, Enderun-ı Hümâyun, Dîvan-ı Hümâyun, Galata Sarayı, Muzıka-i Hümâyun gibi resmî eğitim kurumlarında talebelere hat sanatını öğretimi ve icrası gibi bazan da hânelerinde muhtelif vakitlerinde de öğrencilere eğitim veriyorlardı (Derman, 1997: 498). Muzıka-i Hümâyun’da musiki öğretimin yanı sıra Enderun ağalarıyla padişahın hizmetinde bulunacak kişilerin eğitilmesi de öngörülüyordu (Özcan, 2006: 422). Hattâtânlar, icrâ ettikleri bu işi mesleklerinin zekât pâyesi olarak telakki etmişler ve bu minvalde talebeler yetiştirmişlerdir. Ancak hat hocalarından bazıları meşkhanelerinde verdikleri dersler mukabilinde kurs ücreti almaktaydılar. Bu uygulamanın temsilcilerinden bazıları Şeyh Hamdullah Efendi ve Ahmed Karahisârî’dir. Bununla beraber Osmanlı İstanbulu’ndaki muhtelif selâtin külliyelerinde “meşkhâne” yahut “yazı odası” olarak tanınan ve özellikle hat

⁸ İslâm ülkelerinde, özellikle Türkiye ve İran’da eğitim, bürokrasi, ticaret ve maliye alanlarında çeşitli meslek erbabı için kullanılan bir unvan.

meşklerinin icrâ edildiği odacıklara da vakıf mülkiyeti hukuku gereğince para ve diğer ihtiyaç malzemeleri tahsis edilmiştir. Örneğin Nur-u Osmaniye Medresesi'ndeki yazı meşk odasında Hattat Abdullah Zühdü Efendi ve Filibeli Hacı Ârif Bey'in, Fatih'te yer alan Sadrazam Kemankeş Mustafa Paşa Medresesi'nde hattat Sâmî Efendi'nin de uzun bir vakit hat eğitimini devam ettirdikleri ve meşhûr hattatlar yetiştirdikleri de bilinmektedir (Derman, 1997: 497).

Bu dönemin meşhur hattatları arasında bilgi ve tecrübesi önde olan olan hattat hâcelerine “reîsü'l-hattâtîn” unvanının verildiği zikredilmektedir. Bu meyânda bu ünvanın Muhsinzâde Abdullah Hamdi Efendi'ye ve Hacı Kâmil Akdik gibi zâtlara verildiği kaynaklardan öğrenilmektedir. Bununla beraber bazı önde gelen hattatlar arasında “reîsü'l-hattâtîn” ünvanının kullanıldığı görülür. Döneminde üstad olarak anılan ve yaşı itibariyle diğer hattatlar arasında saygı görülen kimselere verilen “şeyhü'l-hattâtîn” ünvanında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Fakat ortaya konulan hat nüshalarına bakıldığında ise bazı hattatlar da ortaya koydukları sanat eserlerine mütevazı bir edayla yaklaşarak imzalarını atmamışlardır. Buna örnek olarak Osmanlı hat sanatının öncü temsilcileri olan Bartınlı Rıdvan Efendi, Çarşambalı Hacı Ârif Efendi, Necmeddin Okyay Bey ve Macit Ayrıl gibi hat üstadlarının eserlerinde imzaya rastlanılmamıştır (Derman, 1997: 495).

Dönem hattatları tarafından verilmiş hat örnekleri Türkî, Arabî ve Farsî dillerinden herhangi biriyle yazıldığı görülse de hat metninin sonunda görülen hattat imzasının Arapça yazılması erken devirden itibaren süregelen bir gelenektir. Hattatlardan bazıları da yazıyı kaleme aldı anlamında olan “Ketebehû”, “Nemekahû”, “Harrarahû,” “Sevvedehû”, “Rakamehû” tabirlerinden herhangi biriyle imzası olan hattat, “fakîr”, “hakîr”, “müznib” gibi söylemlerle zâtının ve sonrasında da teşekkür borçlu hat hocasının ismini ve dahi hatta yazı sanatında şeceresini belirtir. Ardından yüce Allah'tan şahsının ve aile efradının günahlarının aff olunmasını ister. Hattat, muhtelif zamanlarda meşk ve karalama çalışması olarak ortaya çıkarttığı yazılarının imzası ise ekseriyetle “meşşekahû” (ta'lim eyledi, öğretti), taklit veya nakil yoluyla gelen hat metni örneklerinde ise “kalledehû” (bunu taklit etti) yahut “nakalehû” (bunu nakletti) gibi ifade tabirlerle söze başlar. Bununla beraber hat örnekleri genel itibarıyla kendi numune-i imtisal hat örneğiyle imzalanır. Hattatanlar imza mânasında kullanılan “ketebe” kelimesinin sıklıkla kullanılması gerektiğini öngörmüşlerdir. Ta'lik hatlı kıt'a ve levha metinli hat mesellerinde daha çok ince uçlu kalemle yazılması ve

metin sonunda da ketebe ifadesinin hakedilmesi bu hususa örnek olarak verilebilir (Derman, 1997: 496).

Bu yazı tipolojisinde daha evvel celî sülüs hat metinleri ve tuğra bölümündeki ketebe örnekleri satırlar halinde tevki hatla nakşedildiği görülürken takip edilen süreçlerde tuğra ve celî sülüs özellikte örnekler ortaya koyulmuştur. Celî sülüs ve tuğra metinleri özellikle 19.yüzyılda Hattat Mustafa Rakım tarafından klasik ölçütlerine ulaştırılmıştır. Râkım Efendi, hat metni örneklerinde görülen imza geleneğini de özgün bir telakkiyle tasarlanmış ve şahsına has bir imza formatı geliştirmiştir (Derman, 1997: 493). (Görsel: 9).

Hat metni örnek nüshasının üst ve alt bileşenlerinin devamı niteliğinde olan ve nokta biçimlerinin ortada olmadığı bu hat misallerinde “Ketebehû Râkım” [Görsel:9] ibaresinin hakedildiği görülür. Râkım Efendi’den daha sonra yetişen celînüvis ustaları ve tuğrakeş ustaları da bu imza çeşidini sıklıkla kullanmışlardır. Aklâm-ı sittede hattatların kimin kimden tedrisat gördüğü sıralamalarıyla bilinen ve hat sanatının duâyesi kabul edilen Hz. Ali’ye uzanan şecere-i hat silsilesinamesi vardır. Meşhur hattatanlar arasında bir iftihar vesilesi olarak görülen bu şecerelere “hattatân-ı azizân silsilenâmesi” adı verilmiştir (Müstakimzâde, 2014: 309). Bu noktada ta’lik hat hocalarının da ensab verileri kaleme alınmış ancak diğer hat şecerelerinde böylesine bir intizami sıralamaya gidilmemiştir (Derman, 1997: 496).

Hat sanatıyla alâkalı kronik kitaplarda ve yapılan diğer çalışmalarda 3000 civarı hattatın hayatı ve eserleri hakkında bilgiler yer alır. Bu kaynaklarda hat sanatkarı olarak anılan ve zikredilen kişi Emevî çağında meşhûr olan “Hâlid b. Ebü'l-Heyyâc”dır. (Aykaç, 2022: 145; Berk, 2019: 407). Aklâm-ı sittenin ortaya çıkış teşekkülünde ve muhtelif devirlerde farklı üslûplar kazanması noktasında önemli rolleri olan bazı hattatlar ise şu şekilde sıralanmıştır:

Mâlik b. Dînâr (ö. 748-749 yıllarına denk gelir), *Kutbe el-Muharrir* (ö. 154/771), *Dahhâk b. Aclân* (ö.723), *İshak b. Hammâd, el-Kâtib* (ö. 881), *İbrâhim es-Siczi, Ahvel el-Muharrir* (ö. IX. asır), *Abbas b. Ahmed b. Tolun'un kâtiplerinden Tabtâb el-Muharrir* (ö. 1019?), *Ebû Ali İbn Mukle'nin kardeşi Ebû Abdullah Hasan Ebû Abdullah Muhammed b. Esed el-Kâtib* (ö. 854), *Muhammed İbnü's-Simsimânî* (ö.413/1026), *İbnü'l-Bevvâb* (ö. 413/1022), *Emînüddin Yâkût el-Mevsilî* (ö.618/1221), *Yâkût el-Müsta'simî* (ö. 698/1299), *Şeyh Ahmed-i Sühreverdî* (ö. XIII. yüzyıl), *Mübârek es-Süyûfî* (ö. 743/1343), *Mübârek Şah b. Kutub* (XIII. yüzyıl), *Abdullah-ı Sayrafi* (ö. 745/1344-45'ten sonra), *Nasrullah et-Tabîb* (XIII. yüzyıl), *Şemseddin Baysungurî* (ö. 837/1434), *Yahyâ Süfî* (ö. 1477-1478), *Ali Süfî* (15.yüzyıl) *Şeyh Hamdullah* (ö. 1520), *Mustafa Dede* (ö. 1538), *Şükrullah Halîfe* (ö. 1464), *Ahmed Karahisârî* (ö. 1556), *Abdullah Kırîmî* (ö. 1591), *Hasan Çelebi* (ö. 1594), *Derviş Ali* (ö. 1673), *Eyyübî Mustafa b. Ömer* (ö. 1686'dan sonra), *Hâfız Osman* (ö. 1698), *Yedikuleli Abdullah Efendi* (ö. 1708-1709), *Şekercizâde Seyyid Mehmed Efendi* (ö.1753), *Eğrikapılı Mehmed Râsim* (ö.1756), *İsmâil Zühdü* (ö. 1731), *Mustafa Râkım Efendi* (ö. 1826), *Mahmud Celâleddin Efendi* (ö. 1829), *Kazasker Mustafa İzzet Efendi* (ö. 1876), *Abdullah Zühdü Efendi* (ö. 1879), *Mehmed Şefik Bey* (ö. 1880), *Mehmed Şevki Efendi* (ö. 1887), *Çarşambalı Ârif Bey* (ö. 1892), *Filibeli Ârif Efendi* (ö. 1909), *Sâmi Efendi* (ö. 1912), *Nazîf Bey* (ö. 1913), *Hasan Rızâ Efendi* (ö. 1920), *Ömer Vasfi Efendi* (ö. 1928) *Şeyh Mehmed Aziz Efendi* (ö. 1934), *Hacı Ahmed Kâmil Akdik* (ö. 1941), *Emin Yazıcı* (ö. 1945), *İsmail Hakkı Altunbezer* (ö. 1946), *Mustafa Halim Özyazıcı* (ö. 1964) ve *Hamit Aytaç'tır* (ö. 1932) (Derman, 1997: 493-499).

Hattatların hayatına dair veriler daha evvel bazı müstakil hat sanatı kitaplarında yer alıyor iken zamanla geniş kapsamlı önemli eserler kaleme alınmıştır. Bu alanda Osmanlı muharrirlerinden olan Gelibolulu Âlî Mustafa Efendi'nin '*Menâkıb-ı Hünerverân*' (1600), adlı eseri en önemli olarak kabul edilir. Bununla birlikte 18. yüzyıl Osmanlı hattatanlarından olan İbrâhim Efendi'nin '*Gülzâr-ı Savâb*'ı (1650) adlı eserinde hattatlara dair bilgiler vermesinin yanında hat sanatında sıklıkla kullanılan alet ve edevatına dair önemli bilgiler vermesi bakımından bu alanda ikinci ve çok önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Suyolcuzâde Mehmed Necîb

Efendi'nin '*Devhatü'l-küttâb*'ı (1757) sadece hattatların biyografilerine dair bilgiler içerir ve ilk iki kitaptan sonra üçüncü önemli kaynak olarak anılır. Yukarıda bahsi geçen eserlerden sonra günümüzde dahi başucu bir eser olarak görülen Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin Efendi'nin '*Tuhfe-i Hattâtîn*' (1928/ 2014) isimli eseri de bu alanın en erken tarihli önemli otoriter eserlerinden olarak görülmektedir.

İran coğrafyasının önemli simalarından biri olan "Hattat Mirzabey Habib Efendi'nin '*Hat ve Hattâtân*' (1894) isimli eseri de '*Tuhfe-i Hattâtîn*'den bir kısım bâbları doğrudan anlatıp bilhassa İranlı hattatlar hakkında detaylı bilgiler verdiği hattatlara dair biyografik bilgiler içeren bir çalışma olarak kabul edilir. Osmanlı âlimlerinden olan İbnülemin Mahmud Kemal İnal, "*Son Hattatlar*" adlı yapıtında '*Tuhfe-i Hattâtîn*' den yakın dönemde meşhûr hat hocalarının hal tercüme örneklerini de ekleyerek mezkûr sanat erbâbı hakkında önemli bilgiler ortaya koymuştur. Fars literatüründe Mehdî Beyânî'nin '*Ahvâl ü Âsâr-ı Hoşnüvîsân*' (H.1363) adındaki kitabı Kadı Ahmed b. Mîr Münşî'nin X. (XVI.) yüzyıl sonlarında kaleme aldığı '*Gülistân-ı Hüner*'in (1597) benzeri niteliğindedir. Günümüzde ise bu alanda eserler veren önemli şahsiyeter vardır. Bunlardan birisi de M. Uğur Derman'dır. Hat sanatıyla alakalı birçok eser kaleme almıştır. Bunlardan muhtevasında Türk Hat Sanatı'nın meşhurları hakkında kıymetli bilgiler eserlerinden bazıları "*Türk Hat Sanatı'ndan Seçmeler*" (2017), '*Türk Hat Sanatı'nın Şaheserleri*' (1982), '*Medresetü'l-Hattatin 100 Yaşında*' (2015), '*Ömrümün Bereketi*' (2020), '*Hattat Hacı Arif'ler*' (1965), '*Hattat Mustafa Özyazıcı, (1964), "adlı eserleri sıralamak mümkündür. Bunun yanı sıra Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin Efendi'nin *Tuhfe-i Hattâtîn* (2014), adlı eseri de hattatlara dair bibliyografik bilgiler vermesi bakımından önem arz etmektedir. Muhtevasında Osmanlı dönemi meşhur bayan hattatları hakkında bilgiler veren önemli yayınlardan birisi de Hilal Kazan'ın kaleme almış olduğu '*Dünden Bugüne Hanım Hattatlar*' (2010) adlı eserdir. Bu çalışmada kadın hattatların mezar taşları incelenmiş ve haklarında çeşitli bilgiler verilmiştir. İstanbul geneli hattat mezar taşlarının nerelerde buldukları ile hattatlara dair bilgiler vermesi bakımından kıymetli bir eser de M. Şinasi Acar'ın '*Ünlü Hattatların Mezarları, Gelimli Gidimli Dünya*' (2004) adlı kitabıdır. Bir diğer önemli kaynak olan Süleymaniye Yazma Eserler Kurumu Süheyl Ünver Defter ve Dosyası''dır. Bu defter ve dosyada yer alan hattatlar ile mezar taşlarına dair bilgiler de epey önem arz etmektedir. Bu konuda bahsedilmesi gereken yabancı bir kaynak da 'Clément*

Huart'ın *Les calligraphes et les miniaturistes de l'Orient musulman* (1908) adlı eseridir. Bu yayın Osmanlı-İslam kültürü hakkında bilgiler vermesi bakımından da önemlidir.

Osmanlı mezarlık mimarisinde önemli bir yer edinen Karacaahmet Mezarlığı, içerisinde barındırmış olduğu tarihi şahsiyetlerle adeta bir açık hava müzesi konumundadır. Çalışmamızın konusu belirlenmeden önce Karacaahmet mezarlığında 9. Ada'da Hattatlar Sofası olarak bilinen alan (Görsel No: 3) ve yakın civarındaki mezar taşları teker teker incelenerek hattatlara ait mezar taşları tespit edilmiştir. Bu noktada yürütülen saha araştırmaları neticesinde Osmanlı hat sanatının zirveye ulaşmasında önemli katkıları olan meşhur hattatların yanı sıra, isimleri meşhur hattat olarak pek bilinmeyen ancak mezar taşında mesleği hattat olarak belirtilmiş bazı hattatların da burada medfun olduğu tespit edilmiştir.

Karacaahmet Mezarlığı'ndaki Hattat Mezar Taşları adlı bu çalışmada, içinde çok sayıda hattat mezarı bulunan Hattatlar Sofası'nda (Osmanlı'nın erken dönem ve ekol sahibi büyük hattatlarından) Şeyh Hamdullah ile, (Osmanlı'nın yıkılışı ile Cumhuriyetin başlangıç döneminin en önemli halkalarından birisi olan) Hamid Aytaç arasında yetişmiş ve bu alanda mezarı bulunan hattatların mezar taşları tanıtılacaktır.

Çalışma bilimsel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme ve yorumlama yoluyla gerçekleştirilirken bunun yanı sıra saha tetkiklerinden edinilen not dökümleri de araştırmanın güvenilirliğine katkı sağlamıştır.

İlave olarak Karacaahmet mezarlığının farklı yerlerinde önceden medfun olup çeşitli sebeplerden dolayı mezar taşları günümüze ulaşmayan hattatların mevcudiyeti de bilinmektedir. Çalışma sırasında ilgili birimler yoluyla bu hattatların isim listesine ulaşılarak bu listenin bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlaması umuduyla EK: 11-12'de sunulmuştur.

1.1. Problem

Akademik tezlerde ve diğer çalışmalarda Hat sanatı, hattatların hayatı ve büyük mezarlıklardaki hattatların mezar taşlarıyla ilgili alanında yapılmış birçok çalışmanın mevcudiyeti bilinmektedir. Karacaahmet Mezarlığı Hattatlar Sofası'ndaki Hattat Mezar Taşları özelinde akademik veya bir müstakil çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple bu konu tez çalışması olarak belirlenerek hattatların mezar

taşları konusunda bundan sonra yapılacak çalışmalara destek olması amacıyla hazırlanmış ve akademik literatüre kazandırılmıştır.

1.2. Amaç

Araştırmanın amacı, Karacaahmet Mezarlığı 9.Ada ve yakın çevresinde mevcut olan Hattat mezar taşlarını tanıtmaktır. Bu amaç doğrultusunda mezarlıkta yer alan kadın-erkek hattat mezar taşları irdelencektir. Bununla beraber aşağıdaki alt amaçlara da cevap aranacaktır.

1. Karacaahmet Mezarlığı'nda kaç adet hattat mezar taşı bulunmaktadır?

2- Hattat mezar taşlarının fiziki durumları, ait olduğu yüzyılı, ve başlık formları hakkında kısa bilgiler nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

İslâm yazısının karakteri hakkındaki en önemli âmillerden birisi de yazı kültürüdür. İslâm yazısı, başta binaları ve diğer tüm yapı birimlerini süslemesi bakımından VII. yüzyıldan şu ana kadar ulaşan ve tüm İslâm beldelerinde ortak anlaşılan bir vaziyete karşılık gelir. İslâm yazı yazma sanatında önemli bir yer işgal eden hüsn-i hat sanatı yazı sanatı içerisinde tek estetik ölçüt olarak kabul görülmektedir. Bu durumun böyle olmasındaki en önemli etken İslâm'ın resim ve heykel gibi tasvir unsurlarına karşı ortaya koymuş olduğu tavidir. Osmanlı sanat hayatına bakıldığında üzerinde en çok durulan hususun yazı sanatı olduğu görülür. Osmanlı kültür ve medeniyet hayatında hat sanatının ön planda olması kitap sanatlarının ve istihsan çalışmalarının şekillenmesini de beraberinde getirmiştir. Bu sebeple Osmanlılarda yazı sanatı İslâm alfabesini kullanan beldele ve milletlere nazaran çok daha ayrı ve özgün bir konu olarak değerlendirilmektedir. Hattatların ve güzel yazı yazan kimselerin Osmanlı kültürel hayatındaki önemli bir yeri olduğu malumdur. Hat ile ilgili birinci el kaynaklarda karşılaşılan ve bu hususla ilgili Kur'an âyetleri ve hadislerde bu alanın İslâm dünyası ve bilhassa Osmanlı'da kıymet görmesine sebep olduğu âşikârdır. Belirtmek gerekir ki ortaya konulacak olan bu çalışma, Osmanlı toplum dokusunda hattatlık mesleğini icrâ eden hattatların mezar taşları hakkında bilgiler vermeyi hedeflemektedir. Çalışmanın amacı, Osmanlı hat geleneğinin, klasik çağına ulaştığı (XVI-XVIII. yüzyıllarda), yaşamış ve çalışmaya konu olan hattatların mezar taşlarını irdelemek olacaktır. Mevcut çalışma hakkında mezarlıkta yer alan hattat mezar

taşlarına yönelik akademik literatürde müstakil bir çalışmanın olmayışı bu çalışmayı önemli hale getirmektedir.

1.4. Varsayımlar

- 1- Üsküdar İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi'nde yer alan Karacaahmet Dosyası'ndan elde edilen verilerin güvenilir olduğu varsayılmaktadır.
- 2- Müstakimzâde Süleyman Sâ'deddin Efendi'nin *Tuhfe-i Hattâtîn*' adlı eserinden elde edilen verilerin güvenilir olduğu varsayılmaktadır.
- 3- İbnülemin Mahmûd Kemal İnal'ın *Son Hattatlar* adlı eserinden elde edilen bilgilerin güvenilir olduğu varsayılmaktadır.
- 4- Süheyl Ünver'in *Karacaahmetnâme* adlı çalışmasından ulaşılan bilgilerin güvenilir olduğu varsayılmaktadır.
- 5- Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi'nin "*Menâkıb-ı Hünerverân*" adlı eserinden ulaşılan bilgilerin güvenilir olduğu varsayılmaktadır.
- 6- Araştırma kapsamında ulaşılan ve yararlanılan verilerin güvenilir olduğu ve araştırma evrenini temsil edecek nitelikte olduğu varsayılmaktadır.
7. Araştırmada yararlanılan Türkçe-Osmanlı Türkçesi kaynaklarının yeterli olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Mezarlıkta en erken tarihli hattat mezar taşının 1521, en geç tarihli mezar taşının ise 1946 yılına ait olması çalışmanın genel çerçevesini oluşturmaktadır. Bu meyanda çalışma 16. yüzyılın ilk çeyreği ile 20. yüzyıla kadar Osmanlı İstanbulu'nda yaşamış ve Karacaahmet Mezarlığı'nda Hattatlar Sofası'na ve çevresine defn olunmuş kadın-erkek hattat mezar taşlarını incelemek ve tanıtmakla sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Çalışmanın ikinci bölümünde hattat, hokka, verrak, hattatin, kâtip, muharrir gibi kelimeler üzerinde detaylı bilgi verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

HAT SANATI'NIN TARİHİ GELİŞİMİ

Arabî yazı (İslâmi yazı) temelde Phonike (Fenike) alfabesine dayanan Nabat yazısının devamından müteşekkildir. Arap yazısı bir diğer adıyla İslâmi yazı hakkında çeşitli dil ve edebiyat kitaplarında birtakım rivayetler vardır. Bunları Nihad M. Çetin şöyle açıklamaktadır: 1-Arap yazısı ana bağlamda ilâhî ilhama dayanmaktadır. Bu sava göre; bütün yazı çeşitlerini kullanan ve tarihi süreç içerisinde geliştiren ilk peygamber Âdem peygamberdir. 2. Arab alfabesi “Cenûbî” alfabesi ve “Himyeri” alfabesinden müteşekkildir (Çetin, 1992: 14). Arap yazısının temeli ve kökeni hakkında araştırmalar yapan Ali Alparslan da yazının tipolojisi hakkında şu bulguları nakletmiştir: *“Hicaz bölgesinin muhtelif yerlerinde XIX.yüzyılda gerçekleştirilen kazı çalışmaları neticesinde Arab dil biliminin ana kökeninin ‘Aramice’ kökenli ‘Nabati’ alfabesinden ortaya çıktığı anlaşılmıştır”* (Alparslan, 1989: 444). Nabatî yazısının ilk kullanıldığı dönemlerde Arap yazısıyla irtibat ve intisabı Miladi 4. ve 5.asırlarda gerçekleşmiş, bu yazının Hicaz Yarımadası’na geçişi ise bölgenin iki önemli yeri olan Havran ve Petra bölgeleri üzerinden yayılmaya başladığı kabul edilmektedir (Berk, 2006: 12).

İslâmiyet’in Hz. Peygamber aracılığı ile eğitim ve öğretime verdiği değer, Arap yazısının zaman içerisinde olgunlaşma evresini daha da güçlendirmiş ve ilmî yazının kemâle ermesinin yolunu açmıştır. Dolayısıyla İslâmiyet’in yayılışıyla birlikte Arap yazısı farklı bölgelerde yeni bir ilerleme safhasına girmiştir. Nitekim İslam Dini’nin kutsal kitabı öğrenmeye ve öğretmeye verdiği değeri Hattat Ali Alparslan şöyle dile getirir: *“İnsanların Rabbi’nin insanlığa ilk seslenişi ‘oku’ emr-i şerifidir. Yazının bir aktarım aracı olan kalem de Allah tarafından medhine mazhar görülmüş ve üstün bir değer verilmiştir”* (Alparslan: 1989: 444). Gerçek manasıyla kalem, insanoğlunun Allah’a olan inancını bilmesi ve idrak etmesini sağlayan çok önemli bir tebliği aracıdır. Konuyla ilgili inen bir ayette Kalem sûresinin birinci âyet-i şerifesinde,

“Nun ve'l-kalemi ve ma yesturûn”⁹ “Hokka” yazı ve kalemi bir tutarak yazının ve yazmanın öneminin ne derece önemli bir unsur olduğu mesajı verilmeye çalışılmıştır (Alparslan: 1989: 444). Tefsir âlimleri “Nun” ifadesini hokka olarak tefsir etmişlerdir. Âyette kastedilen hokkanın ise kalem ve mürekkep olarak kabul görüldüğü belirtilmiştir. Kalem ve mürekkepten çıkarılan anlam ise yazıya ve yazı kültürüne verilen değeri göstermektedir. Kalem sûresi ve diğer sûrelerde okuma-yazmaya verilen ehemmiyet, yazının ve kültürünün yayılımıyla doğrudan ilişkilidir. (Alparslan: 1989: 444). Müslümanlar arasında her zaman Allah ve Resulü'nün kelâmını güzel yazma ve aktarma çabası olmuştur. İşte bu noktada güzel yazıyı icrâ eden ustaların İslâmi yazıda gerçekleştirdikleri atılım asırlar boyunca İslam beldelerinde gelişimini sürdürmüştür (Alparslan, 1989: 447). Nitekim şunu belirtmekte fayda görülmektedir: Müslüman hattatlar, kendi dönemlerindeki en güzel eserlerini sayısız Mushaf-ı Şerîfeler yazarak ortaya koymuşlardır. Buna örnek olarak Hz. Muhammed'in, Hicri 622'de Yesrib/Medine'ye olan hicretinden sonra şehirde gerçekleştirdiği ilk icraatlardan birisi de mesciddeki Ashâ-ı Suffa olarak bilinen kısmı aynı zamanda Kur'anî bir eğitim-öğretim yuvası haline dönüştürmek olmuştur (Alparslan, 1989: 449). Sonraki yıllarda da İslami (Arabî) yazının Müslümanlara öğretilmesi ve nakledilmesi hususunda “Abdullah b. Sa'id b. el-Âs” ve “Ubâde b. es-Sâmit” gibi isimler ön planda olmuşlardır” (Alparslan, 1989: 449).

Hiz. Peygamber, Medine/Yesrib şehrini âdetâ bir mektebe çevirmiş ve bu noktada İslam hattının takip edilen süreçlerde tekâmülü noktasında ciddi çalışmalar yaptırmıştır. Sahabeler arasında Hiz. Peygamber'e inen vahiy kelâmının yazılması hususu bağlamında okuma-yazma bilen sahabelerden bir kısmı Hiz. Peygamber'in kâtipliğini üstlenmişlerdir. Bu kâtipler içerisinde bazı kimseler çeşitli ahidnâmeler ve bölgedeki güçlü devlet yöneticilerine gönderilecek mektuplar vb. hususlarda kâtiplik görevi icra etmişlerdir. Hatta bu yetkin sahabeler arasında Ortadoğu ve Asya lisanlarını bilen sahabeler tarafından bu dillerdeki evrak/vesikaların, Hiz. Peygamber için tercümesi yapılmış ve bu tercüme ekibinin başına da sahabeden Zeyd b. Sabit'in getirilmiştir (Çetin, 1991: 278).

⁹ Kalem Sûresi 1. Ayet ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ

Muhittin Serin, Hz. Peygamber'in önde gelen kâtipleri hakkında: *“Muhâceretten sonraki süreçlerde Medine şehrinde Hz. Peygamber'e yazıyı ilk olarak kaleme alan zât ‘‘Übey b. Kâ'b’’ idi, Bu zât Hz. Peygamber'in mektuplarını yazmakla görevliydi’’* şeklinde bilgiler aktarır (Serin, 2003: 43). Bu sahabe hakkında *“Ele almış olduğu mektup ve yazılarda metnin sonuna ‘ketebehu Übey b. Ka'ab’ eklerdi’’* şeklinde bilgiler de bulunmaktadır. (Çetin, 1991: 280). Hz. Ali hakkında da *“yazı, söz ve kelamda mâhir olan ve de hattatlar silsilesinin üstadı olarak kabul edilirdi.”* şeklinde rivayetler nakledilmiştir (Serin, 2003: 43). Erken İslâmi dönemde müstakil bir eser/kitap haline getirilen ilk metin örneği Kur'an-ı Kerim olmuştur. İslam Devletinin Hulefa-i Raşidin devrinde Kur'an-ı Kerim'in aslının korunarak yayılması noktasında ciddi emekler sarfedilmiştir. (Çetin, 1991: 278). Bu devirde yapılan çalışmaların *“İslam'ın teşekkülünden evvel ‘cezmi’ ve ‘meşk’ diye müsemma olunan ‘Enbârî’ ve ‘Hîrî’ yazısı İslamiyet'ten sonra ise ‘Mekkî’ ve ‘Medeni’ yazı olarak varlığını devam ettirmek yönünde olmuştur”.* (Çetin, 1991: 278). İslam tarihi araştırmacıları “Mekkî” ve “Medeni” isimli yazı envainin birbiriyle irtibatlı olduğunu belirtmektedirler. Erken İslam sürecinin ilk yıllarından itibaren iki farklı yazı tarzının ortaya çıktığı mâlûmdur. “Bunlar, Sert kavisli köşeli ve geometrik biçimli yazılardır. Bu yazılar özellikle yapı kitâbelerinde ve önemli bazı devlet yazışmalarında kullanılmıştır.” (Çetin, 1991: 279).

Bir başka Arabî kökenli yazı çeşidi olan, aynı zamanda da süratle yazılabilen bir yazı olan kavis hatlı uzun yazı tarzı ise, genellikle erken devir İslam devletlerine devletin ruznamçe kayıtlarında kullanılmıştır. Bu yazının daha sonraki süreçlerde estetik bir kimliğe büründüğü kabul edilmektedir (Çetin, 1991: 279). Yine aynı tarzda köşeli kavisli üslubda olan yazı, Kûfe şehrinde ortaya çıktığı için İslam beldelerince kûfi hat yazısı diye tanınır olmuştur (Çetin, 1991: 280). Uğur Derman Arap yazısının Emevîler devrindeki vaziyetini *“Şam şehrinde yuvarlar tarzda ve aynı zamanda makili meşkinden olan Miladi VII. yüzyılda kalem ağızları standart ölçekte olan yazının farklı farklı hat çeşitleri meydana gelmiştir”* şeklinde dile getirmektedir (Derman, 1999: 18-).

Derman, yazının tekâmül sürecine dair şu bulguları da ortaya koyar: *“Bu yazılar içerisinde kalın ve dolgun yazılara has bir özellik olan celî ve resmî devlet evrakında kullanılan normal kalem ağız ölçüsü nisbeti özelliğinden ‘tomar (tumar)’ yazısı ilk bilinenleridir.”* (Derman, 1999: 19). Tomar olarak anılan standart kalem ölçüsünün

üçte ikisi “sülüseyn” ve üçte biri “sülüs” ismiyle zikredilmektedir (Derman, 1999: 19). Muhittin Serin’de Emevîler’in iktisâdi ilerlemesinin ilim ve sanat hayatına etkisini şöyle aktarır: Emevî asrında Kur’ân ve kitabiyata dair her türlü çalışmada önemli bir artış meydana gelmiştir. Hüsn-i hatla Mushaf-ı Şerife örnekleri yazan sanatkârların sayısı artmış, saraylarda halifeler adına kâtipler istihdam edilmiştir (Serin, 2003: 50). Ayrıca bu asırda ücretle çalışan ve Mushaf-ı Şerife yazanların arasında “Mâlik b. Dînâr” da yer almaktaydı (Serin, 2003: 54). Lâkin Emevî-İslam kültür sanat çağında yetişen ve döneminin meşâhirinden sayılan zât ise büyük yazı ıslahatçısı “Kutbe el-Muharrir'dir.” (Serin, 2003: 50). İslam Mushaf yazıcılığının ilk devirlerinde noktalama kâideleri henüz kitabiyat yazımında yoktu. Bu durum ise bilhassa Arap olmayan müslüman ulusların Kur’an okurken harekesiz ve belirli bir imlâ kaidesi olmayan yazıları okurken birtakım zorluklar çekmelerine sebep oluyor veya hatalara düşme ihtimallerini de artıyordu (Derman, 1999: 19). Kıraat/okuyuş farklarındaki bu tür zorlukları ortadan kaldırmak ve anlam kaymalarını önlemek için sesli-sessiz harfler ayrımının yanı sıra birtakım önlemler de alınıyordu (Serin, 2003: 50-). İşte bu noktada Emevi çağının önde gelen yazı sanatkârları Arap yazısı üzerinde ciddi emekler sarfetmiş ve yazıya estetik unsurlar ilave etmişlerdir (Serin, 2003: 50).

Abbâsîlerin devlet ricalinden olan önemli kimseler de ilim ve sanata önem vermiş bu minvalde ciddi çalışmalar yapmışlardır. Bağdad bu devirde kitabiyat âleminin başkenti olmuş ve bu noktada “verrâk” sanatıyla uğraşanların sayısında önemli ölçüde artış gerçekleşmiştir. (Derman, 1999: 19) Bu devirde kitap istinsâhında ciddi manada artış yaşanmış ve bölgeler arası “verrâk” çeşitliliğinden dolayı İslamî yazıya “verrâkî, “muhakkak”, “neshî veya “ırâkî” denilmiştir (Derman, 1999: 19). Hicri VIII. asırda İslâm hattı ustalarının yazıda estetik ölçütü aramaları neticesinde belirli bir ölçü ve kıstasa bağlı şekil alan hat metni örnekleri “aslî” ve “mevzûn” adıyla ortaya çıkarak takip edilen süreçte ise İslam hattı ismiyle anılmaya başlandı. (Berk, 2006: 15). Mezkûr yazıya yaşadığı devirde klasik çağı yaşatan ve döneminin en bilgin ve kabiliyetli hattatı şüphesiz “İbn Mukle’dir (Derman, 1999: 20). İbn-i Mukle yazıyı belirli nizam ve âhenge hâkederek adını da “nisbetli yazı” anlamına gelen “mensûb” hat yazısı koydu (Derman, 1999: 18). Hattat İbn-i Mukle ayrıca kûfi hattın yazı üzerindeki etkisini azaltıp yazıda sadece elif ve dairevi usulü esas aldı (Berk,

2006: 15). Bunun yanı sıra yazıda nokta ve harflere dair en-boy ölçütleri oranının sınırını ortaya koymayı başardığı da kabul edilmektedir (Berk, 2006: 14).

Hüsn-i Hatt'ın gelişim tekâmülünün Abbâsî çağındaki vaziyetini Hattat Uğur Derman şöyle dile getirmektedir:

Mushaf-ı Şerif yazıcılığında Kûfî hat, diğer yazı şekillerine nazaran daha sık kullanılmıştır. Yayıldıkları İslam beldelerine göre farklılıklar arz eden kûfî hattı, bilhassa Endülüs ve Mağrib ülkelerinde daha oval bir hâle bürünmüş, İran'da ise 'Maşrık kufisi' ismini ve üslubunu alarak aklâm-ı sittenin farklı bir varyasyonunda kullanılmaya devam etmiştir (Derman, 1999: 21).

Bu yazı çeşidi daha çok mimari eserlerde karşımıza çıkan ve dolgun hatlı bir yazı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hüsn-i Hatt'ın Abbasi kültür eğitim çağındaki otoriter ismi Yâkût el-Musta'sımî'dir. Bu devirde hüsn-i hat yeni bir yorum sürecine girmiştir. Yakut, bununla beraber aklâm-ı sittenin, sülüs, nesih, muhakkak, reyhânî, tevki ve rika'dan müteşekkil altı farklı yazı çeşidinin klasik çağını yansıtmıştır. El Musta'simî aynı zamanda hat sanatında kullanılan kalem ağzına standart bir ölçü vermiş, bununla beraber düz kesilen kamış kalem ağzı eğri olarak yazının serüveni noktasında en büyük atılımı gerçekleştirdiği bilinmektedir. Yakut'un yapmış olduğu bu çalışmalar sayesinde kendisine 'kıbletü'l-küttâb' ünvanının verilmesine neden olmuştur (Derman, 1999: 22).

Yakut el-Mustasîmi ekolünden yetişmiş olan talebeler, bu üslubu alem-i islama yaymış ve çeşitli islam beldelerine mektebler kurmuşlardır. Bu mekteplerden birisi de Moğol istilasından sonra kurulan Medrese-i Bağdad'tır. Bu mektepte güzel yazıya estetik ölçütler verilmeye devam edilmiştir. Zaman içerisinde ekonomik ve siyasi krizlerden ötürü bir kültür-eğitim merkezi olan Bağdad, önemini kaybetmiş ve yerini Kahire'ye bırakmıştır. Kahire'de ilmî faaliyetlerini ilk başlatan ve bölgede kurulan ilk Türk-İslam devleti olan Tolunoğulları, zamanla bölgede eğitim ve kültür alanında köklü yenilikler yaparak Kahire'yi kültür-sanat merkezi haline getirmişlerdir. Tolunoğulları'nın bu faaliyetlerinden sonra bölgede daha sonraki zamanlara kurulan Fâtımîler, Eyyübîler ve Memlûkler zamanında Kahire artık İslâm Âlemi'nin gerek güzel yazı alanında gerekse de eğitim-öğretim alanında önemli merkezlerinden birisi olmuştur.

Kuzey Afrika’da bu gelişmeler vuku bulurken Orta Asya ve İran coğrafyasında Gazneliler, Selçuklular, İlhanlılar, Celâyirli ve Timurlular döneminde Arap yazısı estetik görünüm kazanmaya devam etmiştir. Bu devirde Orta-Asya Türk-İslâm kültürünün önemli merkezi noktası olan Herat’ta, Aygucı Baysungur’un koruması altında tezhib, minyatür, cild ve hat sanatları alanında ciddi gelişmeler yaşanmıştır (Serin, 2003: 85).

İslâm yazısına şekil veren, bu yazıya asırlar boyunca sancaktarlık yapan Osmanlı hat sanatı hakkında bilgi vermeden evvel bu yazının Türk devletlerinin kültür tarihi içerisindeki tekâmül evresini ele almak yerinde olacaktır. Türkler yaşadıkları coğrafyalarda sürekli farklı medeniyetlerden etkilenmiş ve bu medeniyetlerin birtakım unsurlarını kendi örf-âdetlerine göre harmanlamışlardır. İşte burada “Göktürk kitâbeleri,” Türk medeniyet tarihinde önemli bir yerdedir. Bu kitâbeler, Orta Asya Türk kültür ve medeniyetine ait önemli detaylar barındırmaktadır. Kitabelerin yazı tiplolojisi bakımından dikkate şayan unsurlarından birisi de bölgede yazının ve yazı kültürünün gelişmişliğidir. Bu noktada Göktürk kağanları ev inşa eden (“bark itgüci”), yazı yazan (“bediz taş itgüci”) gibi yazıdan anlayan ustaları himâyesi altına almış ve devlet kademelerinde çalıştırmışlardır. (Serin, 2003: 84). Göktürk Devleti’nin kullanmış olduğu alfabenin daha evvel Orta-Asya’da çeşitli uluslar tarafından da kullanılmış olduğuna dair çeşitli iddialar öne sürülmüştür. (Serin, 2003: 85).

Orta Asya’da hüküm süren bir diğer devlet olan Uygurları’nda Türk medeniyetinin gelişme evresinde mîmari, şiir, mûsiki, çini, dokuma kâğıt imâli gibi sanat alanlarına ciddi katkı sağladıkları bilinmektedir. Türkler’in hızla İslamlaşmasıyla beraber Türk sanatlarında hızlı bir ivme katedilmiştir. Bölgede iki önemli aktör olan Karahanlılar ve Gazneliler eliyle Arap yazısının tekâmül süreci devam ettirilmiş ve yaygınlaştırılmıştır. İslam sanatkârlarına bu çağlarda verilen kıymet ve önem Selçuklular zamanında da devam etmiş, kültürel mirasın en önemli kurumları olan medrese, imâret, han, dârüşşifâ ve zâviye gibi kurumlarda bu sanatkârların çalışmalarına rastlanılmıştır (Serin, 2003: 86). Anadolu Selçukluları kültürel çağında yazının seyrini Hattat Süleyman Berk şöyle dile getirir: Özellikle dini mimari elemanlarında kitabe metni örneklerinde Mimarî kûfi hat ve celi sülüs kullanılmıştır (Berk, 2006: 17-18). Bir Mengüceklî mimari-san’at eseri olan ve Sivas-Divriği’nde yer alan Divriği Ulu Camii anıtsalının ana giriş kapısının zemin tarafı Türk-İslam

sanatında sıkça kullanılan motiflerle tezyîn edilmiş ve giriş kapısı üst tarafına da celî sülûs hakkedilmiştir. I.Alâeddîn Keykûbad'ın kerimesi Honand Hatun iradesiyle Milâdî 1253 yılında bina edilen Erzurum Çifte Minareli Medresesi yazı kompozisyonları da celî sülûs ile olup zemininde palmet, lotus ve rumi gibi Orta Asya-Bizans kökenli motifler yer almaktadır. Bu yapılardaki yazılar, dönemin estetik zevkini ve yazının tipoloji seyrine dair fikirleri ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Osmanlılar döneminde ise yazıdaki estetik unsurlar ve harflerin istif sistemi daha intizamîdir. Bu dönemde dini mimari unsurlarında görülen kufî hatlı örnekler ise celî sülûs gibi başarılıdır. Kûfî hat örnekleri özellikle Selçuklu'nun abidevi eserlerinin taç kapılarında kullanılmış, Osmanlı'da ise II. Mehmet (Fatih) devrinin eserlerinde de yer yer görülmüştür. Fâtih'in saltanat devresinden sonra da kûfî hatlı yazı bu noktada üslubunu, etkisini ve yerini celî sülûslü örneklerle bırakmıştır. İstanbul'un fethine gidilen süreçte Arap yazısı, Edirne ve bilhassa Amasya'da hat hocaları tarafından geliştirilerek estetik ölçütler verilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde Amasya'da hat sanatında Şeyh Hamdullah Efendi yetişmiştir. Şeyh Hamdullah Efendi vefatına dek İslam hattına belirli ölçütler verme noktasında önemli çalışmalara imza atmıştır (Berk, 2006: 18).

Şeyh Hamdullah Efendi'nin hat sanatına kazandırmış olduğu yenilikler, Arap yazı sanatının seyrinde kaydedilen bir aşama olarak değerlendirilmiştir. Hattat Hamdullah devrinde Hüsni hattın gelişme süreci ilk başlarda Yâkût-ı Musta'sımî mektebi izinden gitmiştir (Berk, 2006: 18). Bununla birlikte Hattat Şeyh Hamdullah'tan önceki asırlarda yetişen İslam hattatlarının, Türk hat üslûbu tipolojisine yönelik ciddi çalışmalarının olduğu da malumdur (Berk, 2006: 21). Osmanlıların erken devrinde İslami yazının farklı bir yazı tarzı olan sülûs ve celî sülûs hattında ilk değişimler I. Murad devrine denk gelir (Berk, 2006: 20) Bu devir, XV. yüzyılın son çeyreğinde hat sanatında estetiği bulma gayretleri Şeyh Hamdullah ile daha da sistematik hale gelen bir devir olması hasebiyle önemlidir (Alparslan, 2004: 27). Osmanlıların kuruluş devri zamanlarında hat sanatı Türk-İslam zevkiyle yeniden ele alınarak harmanlanmış ve bu minvalde çeşitli yapı kitabelerinde bu hususun örneklerini görmek mümkündür (Alparslan, 2004: 28). Buna örnek olarak Erken Osmanlı devrinde İznik'te inşa edilen 1388 tarihli Nilüfer Hatun İmâreti kitâbesi gösterilebilir (Alparslan, 2004: 27). Osmanlı hat sanatı hayatında ekol oluşturma ve üslup bulma denemeleri şehri İstanbul'un fethedilmesiyle beraber Sultan II. Mehmed tarafından

başlatıldığı bilinmektedir (Berk, 2006: 20-21). Sultan, fetihten hemen sonra şehri âbâd etmiş ve kısa süre süre içerisinde tüm sanatkârları İstanbul'da toplamıştır (Alparslan, 2004: 27). Fatih devri geleneksel sanatlara bakıldığında mimârîde, mûsikide, şiir ve edebiyatta, hat-tezhip gibi Türk süsleme sanatlarında ciddi çalışmalar yapılmıştır (Alparslan, 2004: 28). Fatih devrinde 'Saray-ı Cedîd' diye bilinen Topkapı Sarayı nakışhânesinin Fâtih'in iradesiyle binâ edildiği ve bu kurumun başına da Baba Nakkaş'ın getirildiği, sultanında kütüphanesindeki özel koleksiyonlarından bazı kitaplarını hattatlara kitap istinsah ettirdiği zikredilmektedir. Erken Osmanlı devrinde yazı sanatında ortaya çıkan önemli bir atılım da hattat Yahyâ Sofî ve oğlu Ali Sofî ile gerçekleşmiştir. Hattat Yahya Sofî Efendi'nin, Fatih Câmîî-Şerif'in avlu tarafındaki bazı pencerelerde görülen hat yazıları incelendiğinde edildiğinde, metin harflerinde önemli atılımın yapıldığı görülür. Buradaki hat yazılarında görülen dik harfler, istif sistemi özellikle Fâtih Camiî avlu pencerelerinin iç tarafındaki yazılar klasik devreye geçiş evresinde önemli ipuçları barındırmaktadır (Serin, 2003: 87).

Hattat Ali Sofî'nin, İstanbul'daki Saray-ı Cedide'nin Bâb-ı Hümâyün kapısının hemen üzerindeki celi sülüs hatlı yazı örneği Hattat Mustafa Râkım Efendi dönemine kadar celi sülüs hattın intizami örneği olarak kabul görülmektedir. Aklâm-ı sitte ilk olarak İran coğrafyasında özellikle Herat ve Tebriz bölgesinde gelişimini devam ettirmiş ve daha sonraki yıllarda da Osmanlı coğrafyasına geçmiş, Fatih devrinden itibaren özellikle İstanbul'da yayılım göstermiştir (Berk, 2006: 19). Divan-ı Hümâyûn'dan çıkan devlet iradesi de dîvânî hat ile yazılmaya başlanması da Fâtih devrine denk gelir (Berk, 2006:18). Gelibolulu Mustafa Âlî "*Menâkıb-ı Hünerverân*" adlı eserinden şu hususu aktarır: "*Anadolu'da dîvânî hat sanatkârları Acem-dîvânî üslûbunu yeniden ele alarak bu yazıyı rahat ve kolay okunabilir hâle getirmişlerdir.*" Söz konusu bu divani hat hocalarının bilinen ilk hâceleri 'Kâtib Tâceddîn,' 'Tâcî Beyzâde' ve 'Matrakçı Nasuh'tur' (Berk, 2006: 21). Divani yazının yanısıra Osmanlı devletinin bazı mühim devlet evrak kayıtlarında 19.yüzyıla kadar kullanılan siyâkat yazısının varlığı da ayrıca bilinmektedir. Bu yazı çoğunlukla şifreli devlet evrakında kullanılmıştır Osmanlı erken döneminde Aklâm-ı Sitte'nin ve celî sülüste ünlü hattatları, Edirneli Yahyâ Sûfî ve oğlu Ali Sûfî, Abdurrahmân-ı Sâyiğ, Aklâm-ı sitte'de Rûm'un yedi üstâdı olarak bilinen Hattat-Şeyh Hamdullah Efendi'nin dayısı "Celâleddîn," oğulları "Cemal" ve "Muhyiddîn Amâsî, "Abdullah Amâsî", "Şeyh

Hamdullah, oğlu “Mustafa Dede”, “Esedullah-ı Kirmânî”nin öğrencisi hattat Ahmed Karahisârî, gibi kimseler olmuştur.” Mezkûr hattat üstadları Osmanlı hat mektebinin tekâmülünde ve teşekkülünde büyük emekler vermiş kimselerdir. Şeyh Hamdullah aklâm-ı sitteyi Türk-İslam yazı zevkine göre yorumlamış ve yaymıştır (Serin, 2003: 89-). Arap yazısının evraklarda sürekli kullanıldığı bu dönemde özellikle Mushaf-ı Şerîfeler nesih hatt usulünde kaleme alınmıştır. (Derman, 1997: 427) Ayrıca bu devirde “muhakkak” adlı yazı tarzı da büyük ölçüde rağbet görmüş ve özellikle besmele-i şerîfeler bu hatt türünde kaleme alınmıştır (Derman, 1997: 437). Bununla beraber Rik’a hattının da özellikle hattat icazetnâmelerinde kullanıldığı “hatt-ı icâze” adıyla zikredildiği de bilinmektedir. Bir başka yazı tarzı olan ‘Tevk’i’ hattının da çok az kullanıldığı da ayrıca bilinmektedir (Derman, 1997: 428). Osmanlı klasik çağının en parlak evresi olan Kanûnî dönemi Osmanlı hat sanatının en ünlü hattatı olan Ahmed Karahisârî, Yâkût tavrını yeniden canlandırmasıyla meşhur bir kimsedir (Derman, 1997: 428). Karahisârî, Şeyh Hamdullah geleneğini benimseyerek muhafaza etmiş ve etkisinin günümüze kadar gelmesi noktasında ciddi emekleri olan bir kimsedir. Üstad Ahmed Karahisârî Efendi ekolünün önemini Ali Alparşlan şu şekilde dile getirir: “*Hattat Karahisârî, hocası Esedullah-ı Kirmânî’nin yazıdaki te’sirine bağlı kalarak aynı zamanda da Yâkût-ı Musta’sımî’ geleneğinin izini sürerek yazı sanatının Osmanlı ülkesindeki üslûbunu hıfz etmiş ve Osmanlı mülkünde onun sanatının temsilcisi olmuştur*” (Alparşlan, 2004: 56). Hattat Ali Alparşlan, şunu da ekler: “Karahisari Yâkût’un İslami yazıya getirdiği ölçütleri yani metnin anatomik güzelliğini ve dinamizm unsurlarını ileri bir noktaya taşımıştır. XVII. yüzyılda Hattat-Hâfız Osman Efendi’yle Osmanlı hat ekolü oluşturma çalışmalarında yeni bir devir başlamıştır. Bu yüzyılda Osman Efendi, daha evvel şeyh etkisinde yazılar yazarken daha sonraları ise şeyhin tavrını kendi usulüyle harmanlamıştır” (Alparşlan, 2004: 56). Osman Efendi, Aklâm-ı sitte literatüründe “şeyh-i sâni” (İkinci şeyh) sıfatıyla şöhret bulmuş ve bu meyanda Şeyh Hamdullah yazılarından bazı hat örnekleri seçerek, harflerin boyutunu daraltmış, kelime/harf arası ve ortalarına da nisbetlik ölçüsünü getirmiştir (Alparşlan, 2004: 56) Hâfız Osman’ın bilhassa sülüs ve nesih hat metinlerinin yanı sıra murakkâ, levha örnekleri, en’am-ı şerîfe örnekleri, delâilü’l-hayrât metinleri, mushaf-ı şerifeleri önem arzetmektedir (Alparşlan, 2004: 56) Osman Efendi’nin yazmış olduğu Kur’an-ı Kerimlerden biri 1686’da yazdığı Sultan II.Abdülhamid’in baş mabeyncilerinden olan Osman Bey tarafından Mehmed

Emin Bey nezaretinde rical-i devlete hediye eylemek suretiyle âharlı kağıda bastırılmıştır (Serin, 2003: 127). Bastırılan bu mushaf-ı şerife örnekleri okunuşundaki rahatlık ve kolaylık sayesinde Âlem-i İslam'da büyük ölçüde karşılık görerek sıkça tercih edilen Kur'an hatlarından birisi olmuştur. Hafız Osman Efendi [Şekil.3.8-9], aynı zamanda döneminde sülüs-nesih-hilye-i şerife örneklerini tüm hat ve özellikleriyle düzene koyan ilk kişi olması bakımından önemlidir (Serin, 2003: 127). “XVII ve XVIII. yüzyıl Osmanlı dünyasında yetişmiş olan bir diğer önemli Osmanlı hattatı da İsmail Zühdi Efendi'dir (Serin, 2003: 130). Hattat Mustafa Râkım Efendi (kardeşi) ile birlikte Hâfız Osman ekolünü takip etmiş ve birçok hat metinleri ortaya koymuşlardır (Berk, 2006: 329). İsmail Zühdi, kendisinden önce sülüs-nesih hatlarında ele alınmış olan metinlere kendi yorumunu katmış ve yeni bir üslûb geliştirmiştir (Berk, 2006: 329). Muhittin Serin Hattat Mustafa Rakım Efendi hakkında şu bilgileri aktarmaktadır: Râkım Efendi, yazı tedrisatını ilk olarak ağabeyi olan Zühdi Efendi'den almış ve hattat Derviş Ali Efendi'den de sülüs-nesih meşkederek ondan Rakım ünvanını almıştır. Rakım Efendi ayrıca Sultan III. Selim'e birbirinden değerli hat örneklerini takdim ettiği için Sultan tarafından hat hocalığı-müdürlüğü payesi verilmiştir (Serin, 2003: 127). Hattat Rakım Efendi daha sonraki yıllarda sarayda sikke-i hümayûn baş ressamlığına ve baş tuğrakeşliği vazifelerinde de bulunmuştur (Serin, 2003: 128). Râkım Efendi 25 Mart 1826 tarihinde dâr-ı bekâyâ irtihal eylemiş ve Fatih-Karagümrük'te kendisi adına yaptırılan türbeye defnedilmiştir (Berk, 2007: 428). Hattat Rakım Efendi hat metni istiflerinde yazı âhengini ve ölçüsünü yakalayarak harflere estetik bir görünüm kazandırmıştır (Serin, 2003: 156). Hattat Ali Alparslan, bir diğer Osmanlı hattatı olan Kazasker Mustafa İzzet Efendi hakkında şu bilgileri dile getirmektedir: Döneminin meşâhir-i ulemasından olan ve aynı zamanda da muntazam bir bestekâr ustası olan [Kazasker Mustafa] İzzet Efendi, eğitiminin erken devrelerinde Hattat Çömez Mustafa Vasıf ve Yesarizâde Mustafa Efendi'den [Şekil.3.3] sülüs- nesih-ta'lik hatlarını meşketmiştir (Alparslan, 2004: 81). İzzet Efendi [Şekil.3.1], Sultan Abdülmecid Han'a hat sanatının inceliklerini öğretmiş ve sultanın mazharına da nâil olmuştur. (Alparslan, 2004: 80). Sultan'ın, Hattat İzzet'ten isteği Celalüddin tarzında hat metinlerini yazmak istemesi olmuştur. İzzet Efendi'de çıraklık ve ustalık dönemlerinde Hâfız Osman usulünü takip ederken, öğrencisi Sultan Abdülmecid'in arzusuyla Mahmud Celâlüddîn tavrına geri dönmüş yapmıştır (Alparslan, 2004: 81). Mustafa İzzet

Efendi'nin 10 bir adet Kur'ân-ı Kerîm örneği, 200 kûsür hilye-i saâdet örneği, 15 kadar delâilü'l-hayrât metin ve örnekleri, 30 kadar en'âm-ı şerife örneği ve sayısız murakka ve kıta, bunların yanı sıra Bursa Ulu Camii içindeki iki büyük hat levhası, İstanbul Hırka-i Şerîf Camii hat yazısı örnekleri, hattatın çok kıymetli eserlerindedir. Hattatın mesleki kariyerindeki en önemli ve kıymetli çalışması İstanbul Ayasofya-i Camii Kebir içinde yer alan 7,5 m. çapında dâirevî, celî sülüs “çehâr-ı yâr” levha örnekleridir. Harf İnkılabı'ndan önce İstanbul'daki Matbaalarda kullanılan “hurûfat” kuyudatı da Kazasker Mustafa İzzet Efendi'ye aittir (Serin, 2003: 167).

15 Kasım 1876'da hayata gözlerini yuman ve İstanbul Tophane yokuşunda yer alan Kadirihâne Âsitanesi hazîresine defnedilen Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin tedrisatında yetişmiş ve meşhur olmuş talebeleri arasında Mehmed Şevket Vahdetî, Mehmed Şefik Bey, Abdullah Zühdü Efendi, Muhsinzâde Abdullah Bey'dir. (Derman, 1992: 214). Yazmış oldukları Kur'ân örnekleriyle Kur'an hattını da klasik çağa ulaştıran Hattat-Hafız Burdurlu Osman ve Hasan Rızâ Beyler de Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin diğer meşhûr talebeleri arasında yer almaktadır (Serin, 2003: 167). Son dönem Osmanlı hat sanatı meşhurlarından birisi de hattat Mehmed Şevki Efendi'dir. Sülüs ve Nesih hat örnekleri onun etkisi ve tavrıyla yükseliş devrini yaşamıştır (Serin, 2003: 167). Uğur Derman, Şevki Efendi hakkında şöyle der: “O, son derece îtinâlı ve tekellüflü (özenli), fakat pürüzsüz ve şîveli yazılarıyla tanınan bir hattatımızdır.” (Derman, 1992: 214). “Bu sebeple, yakın arkadaşı Hattat Sâmî Efendi: “Şevki'nin elinden, istese de fenâ harf çıkmazdı” sözüyle bir gerçeği ifade etmiştir.” (Derman, 1992: 214). 7 Mayıs 1887'de dünya hayatına veda eden Şevki Efendi, İstanbul Merkezefendi Mezarlığı'na üstadı Hattat Mehmed Hulûsi Efendi'nin yanı başına defnedilmiştir. Şevki Efendi'den de birçok mushaf-ı şerife örnekleri, delâilü'l-hayrât örnekleri hilye-i şerife metin ve hat örnekleri kalmıştır (Derman, 1992: 215). Hattatın, İstanbul Topkapı Sarayı'ndaki sülüs ve nesih örnekleri mesleki kariyerinin en önemli örneklerindedir. Şevki Efendi'nin yetiştirmiş olduğu talebeleri Filibeve Bakkal Ârif Bey, Fehmi Bey ve Pazarcıklı Mehmed Hulûsi Beylerdir (Derman, 1992: 216). Bakkal Ârif Bey'in Mısırda'ki talebesi olan Şeyh Aziz el-Rufai Efendi, Kâhîre'de Şevki Efendi'nin ekolü ve tavrının tanınmasında etkisi olan bir hattattır (Derman, 1992: 214). Osmanlı Hat Sanatı'nın 20. yüzyıldaki temsilcisi ve uygulayıcılarından birisi de Hamid Aytaç'tır. Aytaç, celi sülüs metin örneklerinde

önemli çalışmalar ortaya koymuş ve zamanında çığır açıcı hat üstadı olarak değeriendirilmiştir (Derman, 1992: 214). Aklâm-ı sittenin dışında

Osmanlı hattatları tarafından sıklıkla tercih edilen bir diğer önemli yazı çeşidi de ta'lik hattıdır (Derman, 1992: 214). Harekesiz olan ve de sâde görünüş itibariyle de Osmanlı Türkçesi'ne aktarımı kolay ve münasib olan ta'lik hattı, Osmanlı hat hocalarınca sürekli kullanılmıştır (Derman, 1992: 214). Ta'lik hatt, İnan'da yetişen meşhur hattat Mîr İmâdü'l-Hasenî tarafından temelleri atılmış ve takip edilen süreçteyse geliştirilmiştir. (Derman, 1992: 216). Bu yazının Osmanlı kültür hayatına aktarımını Buhara Türklerinden olan Derviş Abdi sağlamıştır (Derman, 1992: 215).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKLERDE MEZAR KÜLTÜRÜ

Mezar kelimesi kaynaklarda geçen anlamıyla “ziyaretgâh,” ölünün gömülü olduğu yer olarak adlandırılmaktadır (Tanyu, 1968: 84). Bu kelimeler, Arapça’da “kabr,” “kubur,” “kabir” “medfen” anlamlarında da tanımlanmıştır. Daha sonraları mezkûr ifadeler Müslümanlar arasında sıkça kullanılagelmiştir (Bozkurt. 2004: 519).

Türklerin tarihin her devrinde çeşitli din, inanç ve kültürlerle teması olduğu bilinmektedir. Türklerin o dönemlede böylesine kozmopolit bir ortamda farklı kavimlere ait ölü gömme geleneklerini geliştirdikleri de bilinmektedir (Karamürsel, 2002: 122). Türklerin ölüm algısında ruh bir kuşa benzetilirdi. Ruh bedeni terk ettiğinde kuş gibi uçup, nereden geldiyse oraya gittiğine inanılırdı. Ruhun insan bedenine girmesinden önceki vaziyetini kuş olarak düşündüklerinden dolayı ölüm ânı zaman zaman “ruh uçu ve göçtü gitti” gibi ifadelerle anlatılırdı (Lazslo, 1988: 32).

Türk İslam sanatında mezar mimarisi geleneğinin bilinen en erken nüvelerinin Asya Hun devrine ait kurgan yapıları olduğu bilinmektedir. Kurganlar, Türk büyükleri ve asil soydan gelen kişiler için yapılan mezarlık yerleri olarak adlandırılmaktadır (Çoruhlu 2013: 74). Bu meyânda Kurgan terimi, bir mezar odası ve onun üzerine yığıntı olarak tasarlanan bir tepecikten müteşekkildi. Kurgan’ın iç odasında ise mumyalanmış bir ceset yer alırken bunun etrafını kare veya dikdörtgen şeklinde tasarlanmış kütükler korumaktaydı. Kurgan içinde mumyalanmış ceset, tamamen ahşaptan tasarlanmış ve standart lahit ölçülerinde bir alan içerisindedir. Bu yapının alt katında mezar odası bulunurken üst katıysa toprak örtüyle kapatılır ve bu toprak örtünün üstü ise taş yığıntılarıyla örülerek âdeta bir tepe görüntüsü verilirdi (Diyarbakirli, 1972: 99-108). Hun kurganlarından kazı çalışmaları sonucu çıkarılan cesetler bu şekilde ve mumyalanmış haldeydiler (Aslanapa, 1993: 6). Gök-Tengri inancında ölüm sonrası öteki dünyada hayatın kaldığı yerden yeniden devam edeceği düşüncesi hâkimdir. Bu düşünceye bağlı olarak ölen kişinin yaşamını öteki âlemde de devam etmesi noktasında mezar odasına gerekli olan kıyafetleri, çeşitli şahsî eşyaları, pusatları ve atları da kişiyle beraber gömülüyordu (Diyarbakirli, 1993: 67).

Hun ölü gömme âdetleri böyleyken diğer tarafta da Göktürklerden birisi öldüğünde ölen kimseyi kendi çadırına koyarlardı. Ölenin yakınları örf-âdet gereği atlar ve koyunları kişi için kurban ederlerdi. Daha sonra bunları çadırın etrafında bir atın üzerinde yedi defa dolaştırırlardı. Bunları yaptıktan sonra kendi mâtemlerini çadırlarında gerçekleştirdikleri bir törenle icra ederlerdi (Ögel, 1998: 767).

Maniheist inancını benimseyen Uygurlarda ise Türklere has olan ölü gömme kültürünü devam ettirdikleri pek fazla görülmemiştir. Uygur ölü gömme geleneğinde bir ölü yakılarak gömülür ve ölen kişinin mezarının başucuna balbal¹⁰ niteliğinde bir mezar taşı dikilirdi (Eberhard, 1996: 87). Uygur mezar olgusunda “bengütaş” (Görsel 10) yani “heykelcik” adı verilen mezar yapılarının varlığı da bilinmektedir. Bu heykelciklerin yüzeylerinde kadeh tutan figürlerin bulunduğu ve bu figürlerle beraber bu heykelciklerin uzunlukları 5-6 metreyi bulan örneklerine de rastlanıldığı belirtilmektedir (Saraçoğlu, 1950: 35).

Altay Türkleri ise ölümlerini genellikle gizli yerler olan yüksek bir tepeye gömüp yanında da bir çuval dolusu yiyecek erzakı bırakırlardı (Roux, 1999: 238-294). İslam dünyasında 862 yılına kadar mezarlar üzerine bina (türbe) inşa edildiğinin bilgi ve belgesi henüz mevcut değildir. İslâm mimarisinde bilinen ilk türbe örneği ise Halife Mustansır adına 862 senesinde annesi Rum asıllı cariye Huşbiyye'nin sekizgen planlı olarak yaptırdığı bilinen Kubbetü's-Süleybiye yapısıdır¹¹ (Aykaç, 2020: 507-510). İkinci türbe yapısı ise Kubbetü's Süleybiye'den yaklaşık 45 yıl sonra 907 yılında kare planlı olarak (İranî-Türkî kökenli) İsmail Samanî için inşa edilen türbedir (Aykaç, 2020: 575-578). IX. ve X. yüzyıl ortalarında Uygur Devletiyle Orta Asya'nın muhtelif yerlerini paylaşan Karahanlı Devleti, X. yüzyılda, hükümdarları Satuk Buğra Han, devrinde İslam dinini resmen kabul etmişlerdir. Devletin İslamlaşma süreciyle birlikte bu dönemde türbe adı verilen mezar yapıları inşa edilmiş ve daha sonraları ise bu mimari gelenek Türkistan coğrafyasında devam

¹⁰ Balballar, Orta Asya kavimlerinde Şamanizm inancının yaygın olduğu dönemlerde özellikle o toplum içerisinde savaşçı yönüyle kendini ispatlamış olan kahraman asker ve devlete önemli hizmetlerde bulunan kişilerin gömülmüş oldukları mezarlarının etrafına öldürdüğü düşman sayısınınca dikilen taşlardır (Eberhard, 1996: 87).

¹¹ Irak-Sâmerrâ'da Dicle nehrinin batısında bir tepe üzerinde yer almaktadır.

ettirilmiş (Önkal 2015: 13) ve hızla tüm İslâm dünyasına yayılmıştır. XI. yüzyılda Orta Asya coğrafyasında yeni filizlenen bir devlet olan Gazneliler de zaman içerisinde İslamlaşma süreciyle beraber türbe mimarisini benimsemişler ve devam ettirmişlerdir. Müslüman-Türk devletlerinden olan Karahanlılar ve Gazneliler'den günümüze ulaşan pek çok mezar yapısı kalmıştır (Başkan, 1990: 126). XI. yüzyıl başlarından fetih hareketlerini Anadolu üzerine gerçekleştiren Selçuklu Türkleri bu tarihlerden sonra bir Türk mimari unsuru olan türbe mimarisini Anadolu içlerine kadar taşımışlardır. Selçuklu Türklerince (Malazgirt zaferi akabinde) Anadolu'da sistemli fetih hareketleri yürütülmüş ve bu fetih hareketleriyle birlikte (1075 yılında) İznik fethedilmiş ve ilk Haçlı ordusu 1099 civarı İznik'e ulaşınca kadar Türklerin elinde kalmıştır. Bu süre içinde İznik'te ilk Türk İslam mezar yapılarının inşa edildiği bilinmektedir (Karamağaralı, 1994: 21). Anadolu'da özellikle XII. ve XIII. yüzyıllar Âli Selçuk'un yüzyılı olarak adlandırılır. Bu yüzyıllarda mezar mimarisinde farklı formlar denenmiştir. Misal olarak mezar formları yatay-dikey şeklinde sandukalar halinde tasarlanmış ve bu tiplerin yüzyıllara göre farklı formları ortaya çıkmıştır. Anadolu'daki bu farklı formdaki mezar yapılarının Akkoyunlu ve Karakoyunlular devleti eliyle gerçekleştirildiği bilinmektedir.

Mezar taşı mimarisinin Osmanlılar devrinde seyri ise XIII. yüzyılda başlamıştır. Bu devirdeki Osmanlı mezar taşları ince-uzun şekilde çatma lahitler formunda yapıldığı görülürken bunun yanı sıra sivri ya da yuvarlak kemer biçiminde de mezar taşlarının yapıldığı da bilinmektedir (Haseki, 1977: 21).

Ortaya konulan bu mezar yapılarında mezar şahidelerinde Türk üslûbu denilen rumi ve palmet motifleriyle tezyin edilmiştir. Osmanlılar devrine ait erken dönem mezar taşları, ilk olarak İznik'te görülmüş ve daha sonraki yıllarda ise benzeri örnekleri Bursa'da yerini almıştır (Dağlıoğlu, 1962: 62-64). Klasik dönem Osmanlı mezar taşlarında ise süsleme unsurları daha sade formlarda tasarlanmış olup figürlü bezeme unsurlarına yer verilmemiştir. Osmanlı mezarlık kültürüne özgü olan ve ölen kimsenin kimliği çoğu mezar taşında yazıyla belirtilmemiştir. Bunun aksine kişinin mesleğine ithafen sembollerle aktarım yoluna gidilmiştir (Tayanç, 1951: 334). Lale Devri süreci ile başlayan ve 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra daha da hız kazanan batı sanatı etkileri Türk ve Osmanlı İstanbulu'nda farklı bir karaktere bürünmüştür.

Osmanlı mimarisinde geleneksel ve klasik plan mimari elemanlarına farklı bir soluk getiren batı sanat akımları olan Barok, Rokoko, Ampir mimari formlar ve

dekorasyon unsurları üzerinde farklı bir etki uyandırmış böylece dini, askerî ve sivil yapılarda bahsi geçen akımların hâkim olduğu örneklerin bu dönemden itibaren görüldüğü belirtirmektedir (Tunçel, 2005a: 7). Batı üzerinden gelen bu sanat akımlarının etkileri mezar taşları üzerine de sirâyet etmiş ve bu etkilerle mezar taşlarına kurdelelere bütünleşmiş güller ve çiçekler nakşedilirken bunun yanında bir kâsenin içinde tabaklarda limon ve doğadan stilize edilmiş motiflerle mezar taşına âdeta bir bahçe görünümü verilmeye çalışılmıştır (İşcan, 1980: 43). Bu durum kadın mezar taşlarına da yansımıştır (Baykara, 1993: 128). XIX. yüzyıl Osmanlı Devleti için bir çöküş devri süreci olmuş ve devleti özellikle iktisadi alanda sarsmıştır. Devleti böylesine sarsan bir dönemde hat sanatı dışında diğer tüm sanatları ciddi anlamda etkilemiştir. Batı kaynaklı neoklasik üslubun etkileri mezar taşı mimarisinde de görülmüş fakat varlığını uzun soluklu devam ettirememiştir (Haseki, 1977: 23). Selçuklu Türklerinden itibaren Anadolu coğrafyasında görülen mezar taşı örneklerine, Anadolu'nun köy ve kasabalarında rastlamak mümkündür. Beylikler ve Selçuklu devrinden Osmalılara kadar devam eden bu geleneğin, ait olduğu devirdeki sanat anlayışını ve bezeme unsurlarından izler yansıtması da büyük önem arz etmektedir (Tunçgel, 1989: 6-7).

3.1. İstanbul'daki Bilinen Hattat Mezar Taşlarının Bulunduğu Mezarlıklar

Osmanlı İstanbul'unun muhtelif yerlerinde tarihi süreç içerisinde mezarlık alanları oluşturulmuş ve bu mezarlıklar zaman içerisinde İslam âleminin önemli mezarlıkları haline gelmiştir. Bu mezarlıkların seçimi bazen arazinin uygunluğundan hareketle, bazen de o bölgede nam sahibi dinî tasavvufî bir şahsın adına nisbetle oluşturuldukları bilinmektedir. İstanbul'da bu mezarlıklar çoğunlukla dinî-tasavvufî şahısların ismine ithafen oluşturulmuş ve dönemler içerisinde genişleyerek kapladığı alan itibarıyla büyük mezarlıklardan sayılmışlardır. İstanbul genelindeki bu mezarlıklara defnedilenler, sosyal tabakanın tüm kesimlerinden kimseler olmuştur. Dolayısıyla bu mezarlıklara defnedilenler arasında hattatlar da bulunmaktadır. İstanbul'daki meşhur mezarlıklarda hangi hattatların mezarları bulunmaktadır sorusu (ulaşılan kaynaklarda zikredildiği kadarıyla) aşağıda açıklanmıştır.

1- Eyüp Mezarlığı/ Kuruluş Tarihi: 1453 / Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Mezarlıkta Medfun Hattatlar: Abdullah Kırımı, Seyyid İbrahim Efendi, Ayşe Sütude Hanım, Hüsnî Efendi (ö. 1849), Hüsnî Efendi (ö. 1911), Mehmed Emin Yazıcı, Müşerref Çelebi,

Ömer Vasfî Efendi, Raşid Efendi, Süleyman Hikmeti Efendi, Şevki Efendi, Tahir Efendi, Tahsin Efendi, Ferhad Paşa, Mustafa Feyzi ve Kâmil Akdik'tir.

2- Beşiktaş Yahya Efendi Mezarlığı /Kuruluş Tarihi: 1538/ Bulunduğu İlçe: Beşiktaş/ Mezarlıkta Medfun Hattat: Mehmed Nazif Bey.

3- Edirnekapı Mezarlığı/ Kuruluş Tarihi: 1453/ Bulunduğu İlçe: Eyüpsultan/ Mezarlıkta Medfun Hattatlar: Mehmed Râsim, Râşid Efendi¹², İsmâ'îl Zühdi Efendi, (Şekil:3.6), İbrahim Sükûtî Efendi, Abdülkadir Saynaç, Bakkal Arif Efendi, Hamdi Yavuzvarnalı, İhsan Bey, İsmail Zühdi, Mehmed Abdülaziz Rifâî, Mehmed Hulusi Yazgan, Niyazi Efendi, Râkım Unan, Feyhaman Duran.

4- Edirnekapı Necati Bey Mezarlığı/ Kuruluş Tarihi (yüzyıl): 15.yüzyıl/ Bulunduğu İlçe: Edirnekapı/ Mezarlıkta Medfun Hattat: Bakkal Ârif Efendi. (Şekil:3.5)

5- Zeytinburnu Mezarlığı/ Kuruluş Tarihi: 1514/ Bulunduğu İlçe: Zeytinburnu / Mezarlıkta Medfun Hattatlar: Kayışzâde Osman Efendi, Ali Efendi, Mehmed Abdülhalim Efendi, İbrahim Efendi, Ali el-Vasfî, Ahmed Zeki Efendi, Mustafa Efendi, Ebubekir Râşid Efendi, İbrahim Nâmık Efendi.

6- Zeytinburnu Eski Kozlu Mezarlığı Kuruluş Tarihi (yüzyıl) 18.yüzyıl/ Bulunduğu İlçe: Zeytinburnu/ Mezarlıkta Medfun Hattat: Mustafa Halim Özyazıcı.

7- Merkez Efendi Mezarlığı Kuruluş Tarihi (yüzyıl) 16. yüzyıl/ Bulunduğu İlçe: Zeytinburnu/ Mezarlıkta Medfun Hattat: Emin Paşa Hadi Paşa, Kayışzâde Osman Nuri Efendi Mehmed Hulusi Efendi, Mehmed Said Bey, Nizameddin Efendi, Rasim Efendi, Ref'et Yazgan, Suûdu'l-Mevlevi.

3.2. İstanbul'daki Bilinen Hattat Mezar Taşlarının Bulunduğu Cami Hazireleri

İstanbul'daki büyük mezarlık alanlarının yanı sıra cami hazireleri de önem arz etmektedir. Cami hazirelerinde de toplumun öncü simalarının yanı sıra Osmanlı kültür-sanat camiasından da kimselerin mezar taşlarının da bulunduğu bilinmektedir.

¹² Râşid Efendi İstanbullu olup Şeyhülislâm Dürrîzâde Mehmed Ârif Efendi'nin oğludur. İyi ta'liknüvislerdendir. Osmanlı tarihinde fıkıh alanında iki yüzyıl hüküm sürmüş bir ailenin mensubudur (Acar, 2004: 59).

İşte bu noktada çalışma konusu başlığına binaen İstanbul genelindeki bu hazirelerde hangi hattatların olduğu bilgisi aşağıda şöyle sıralanmıştır:

1- Eyüp Sultan Camii Haziresi/ İnşa Tarihi: 1453/ Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Camii Haziresinde Medfun Hattatlar: Kâşif Efendi, Hüsnî Efendi, Mustafa Vâsıf, Mehmed Şevkî, Şevket Vahdetî, Muhsinzâde Abdullah, Abdülbâki Arif.

2- Eyüp Sultan Nişanca Camii Haziresi/ İnşa Tarihi: 18.yüzyıl/ Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Camii Haziresinde Medfun Hattatlar: Celâlzâde Mustafa Efendi, Celâlzâde Salih Efendi ve Mahmud Celaleddin Efendi.

3- Saçlı Abdülkâdir Camii Haziresi / İnşa Tarihi: 1537 / Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Camii Haziresinde Medfun Hattatlar: Hoca Sa'deddin Efendi, Hocasâde Es'ad Efendi, Hafız Mehmed Paşa.

4- Süleymaniye Camii Haziresi / İnşa Tarihi: 1551-1557 / Bulunduğu İlçe: Fatih / Camii Haziresinde Medfun Hattatlar: Yahya Hilmi Efendi¹³, Ali Fuat Bey, Ali Paşa, Raif Efendi, Reşit Bey, Yahya Hilmi Efendi, Zahide Selma Hanım.

5- Fatih Camii Haziresi / İnşa Tarihi (1463- 1470) Bulunduğu İlçe: Fatih / Camii Haziresinde Medfun Hattatlar: Es'ad Yesâri, Yesârizâde, Sâmi Efendi, Sâmi Efendi, Karınabadlı Hasan Hüsnü Efendi

6- Ayazma Camii Haziresi/ İnşa Tarihi: 1758-1761 / Bulunduğu İlçe: Üsküdar / Camii Haziresinde Medfun Hattat: Osman Efendi

7- Davut Paşa Camii Haziresi/ İnşa Tarihi: 1485/ Bulunduğu İlçe: Fatih/ Camii Haziresinde Medfun Hattat: Mehmed Râşid.

8- Atikali Paşa Camii Haziresi/ Kuruluş Tarihi: 1509-1510 Bulunduğu İlçe: Fatih/ Camii Haziresinde Medfun Hattatlar: Mustafa Râkım Efendi, Mehmed Hâşim Efendi.

9- Merkez Efendi Camii Haziresi/ Kuruluş Tarihi: 1514/ Bulunduğu İlçe: Zeytinburnu / Camii Haziresinde Medfun Hattatlar: Mehmed Zihni, Mehmed Hulusi,

¹³ Hattat Yahya Hilmi Efendi'nin (1833-1907) Süleymaniye Camii haziresinde gömülü olduğu bilinsede mezar taşı camii haziresinde bulunamamıştır (Acar: 2004, 14).

Mehmed Şevkî, Mehmed Suud Bey, Nizameddin Efendi, Emin Paşa, Hadi Paşa, Kayışzâde Osman, Nuri Efendi, Mehmed Said Bey, Rasim Efendi, Ref'et Yazgan.

10- Sokollu Camii Haziresi/ Kuruluş Tarihi: 1571 / Bulunduğu İlçe: Fatih- Sultanahmed Senti/ Camii Haziresinde Medfun Hattatlar: Şevket Mehmed Said ve İbrahim Efendi.

11. Ramazan Efendi Camii Haziresi / İnşa Tarihi: 1585/ Bulunduğu İlçe: Fatih/ Camii Haziresinde Medfun Hattat: Ebûbekir Nasıh Efendi.

12- Küçükayasofya Camii Haziresi/ İnşa Tarihi: 1497/ Bulunduğu İlçe: Fatih/ Camii Haziresinde Medfun Hattat: Şirin Ali Ağa

13- Yavuz Sultan Selim Camii Avlusundaki Sultan Abdülmecid Türbesi / İnşa Tarihi: 1861/ Bulunduğu İlçe: Fatih/ Türbede Medfun Hattat: Sultan Abdülmecid.

14- Karabaş Mustafa Ağa Camii Haziresi/ İnşa Tarihi: 1520/ Bulunduğu İlçe: Beyoğlu/ Camii Haziresinde Medfun Hattat: Demircikulu Yusuf.

3.3. İstanbul'daki Bilinen Hattat Mezar Taşlarının Bulunduğu Türbe Hazireleri

Türk-İslam sanatında Türbe mimarisi kendi sahasında bir ekol oluşturmuş ve tarihi süreç içerisinde birçok sanatsal örneği ortaya koymuştur. Türbeler genelde din ve devlet büyükleri için tasarlanan yapılardır. İlk devirlerde müstakil bir yapı olarak karşımıza çıkan türbeler, takip edilen süreçlerde fonksiyonel olarak gelişmiş ve kaplamış olduğu alan genişletilerek bu alanlara mezar taşları dikilmiştir. Türbe mimarisi çeşitliliği özellikle Osmanlılarda çok daha fazla rağbet görmüş ve ülkenin muhtelif yerlerinde din ve devlet büyükleri nâmına anıtsal türbeler yapılmıştır. Bu anıtsal türbeler bilhassa payitaht İstanbulu'nda inşa edilmiş ve hazirelerine dini-tasavvufî büyüklerin yanısıra hattatların da defn olunduğu bilinmektedir. İşte bu noktada İstanbul'daki meşhur türbe hazirelerinde hangi hattatların bulunduğu hususu aşağıda sırasıyla listelenmiştir.

1- Feridun Paşa Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: 1583/ Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Türbe Haziresinde Medfun Hattat: Habîbe Hatun, Ahmed Feridun Bey.

2- Yahya Efendi Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: 1538/ Bulunduğu İlçe: Beşiktaş/ Türbe Haziresinde Medfun Hattat: Mehmed Tâhir, Ahmed Efendi, Ali Haydar, Nuri Korman. Mehmed Şefik Bey, Mehmed Nazif Bey,

- 3-** Hubbi Hatun Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: Bilinmiyor./ Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Türbe Haziresinde Medfun Hattat: Habıbe Hanım.
- 4-** Keçi Mehmed Efendi Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: Bilinmiyor /Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Türbe Haziresinde Medfun Hattat:Yedikuleli Es-Seyyid Abdullah.
- 5-** Koca Sinan Paşa Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: 1593/ Bulunduğu İlçe: Fatih / Türbe Haziresinde Medfun Hattat: Arapzâde Mehmed Sa'dullah.
- 6-** Mehmed Emin Tokadi Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: 1745 / Bulunduğu İlçe: Fatih/ Türbe Haziresinde Medfun Hattat: Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin Efendi.
- 7-** Mustafa Rakım Efendi Türbesi/ İnşa Tarihi: 1826/ Bulunduğu İlçe: Fatih / Türbede Medfun Hattatlar: Mustafa Râkım Efendi ve Mehmed Haşim Efendi.
- 8-** Sokollu Mehmed Paşa Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: 1568-1569/ Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Türbe Haziresinde Medfun Hattat: Mir İsmail Bey.
- 9-** Sultan II.Mahmud Türbesi ve Haziresi/ İnşa Tarihi: 1839-1840/ Bulunduğu İlçe: Çemberlitaş-Fatih/ Türbe Haziresinde Medfun Hattatlar: Sultan II. Mahmud, Abdülfettah Efendi ve Osman Zeki Bey, Abdülfettah Efendi, Ferid Paşa, Sırrı Paşa.
- 10-** Sünbül Efendi Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: 1529/ Bulunduğu İlçe: Fatih/ Türbe Haziresinde Medfun Hattat: Kıbrısızâde İsmail Hakkı.
- 11-** Vezir Pertev Paşa Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: 1572 / Bulunduğu İlçe: Eyüp / Türbe Haziresinde Medfun Hattat: Seyyid İbrahim Efendi.
- 12-** Yavuz Sultan Selim Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: 1861/ Türbede Medfun Hattat: Sultan Abdülmecid.
- 13-** Yâvedûd Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: 1876/ Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Türbe Haziresinde Medfun Hattat: Çarşambalı Hacı Arif Bey.
- 14-** Yeni Camii Türbesi/ İnşa Tarihi: 1738/ Bulunduğu İlçe: Fatih/ Türbede Medfun Hattat: Sultan III.Ahmed.
- 15-** İshak Cemaleddin Efendi Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: 1527/ Bulunduğu İlçe: Söğütözü Türbe Haziresinde Medfun Hattat: İshak Cemaleddin.
- 16-** Şehzadebaşı Fatma Sultan Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: 1588/ Bulunduğu İlçe: Fatih/ Türbe Haziresinde Medfun Hattat: Mîr Mustafa Bey.

17- Mihrişah Valide Sultan Türbesi Haziresi/ İnşa Tarihi: 1796/ Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Türbe Haziresinde Medfun Hattat: Fatma Mevhîbe Hanım.

18- Şevket Paşa Türbesi/ İnşa Tarihi: (1913'te tamamlandı) Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Türbede Medfun Hattat: Süleyman Şevket Paşa.

19- Üsküdar Mevlevihânesi Türbesi/ İnşa Tarihi: 1793/ Bulunduğu İlçe: Üsküdar/ Mevlevihane Türbesi'nde Medfun Hattat: Mehmed Zeki Efendi.

20- Şeyh Mehmed Elif Efendi Türbesi/ İnşa Tarihi: 1927/ Bulunduğu İlçe: Söğütözü/ Türbede Medfun Hattat: Mehmed Elif Efendi.

21- Eyüp Mihrişah Valide Sultan Türbesi Haziresi / İnşa Tarihi: 18. yüzyıl/ Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Türbede Medfun Hattat: Tahsin Bey.

3.4. İstanbul'daki Bilinen Hattat Mezar Taşlarının Bulunduğu Tekke/Dergâh/Mevlevîhâne Hazireleri

Osmanlılar Payitaht İstanbul'un muhtelif yerlerinde birçok tekke ve dergâh inşa etmişlerdir. Dini-Tasavvufî mekânlar hüviyetinde olan bu kurumlara gerek devlet ricalinden gerekse de toplumun kültür-sanat camiasından kimseler de taraftar olmuş ve bu mekânlar zaman içerisinde giderek sosyal tabaka üzerinde itibar görür hale gelmişlerdir. Sosyal ve dinî hayat üzerinde bir köprü bağlantısı görevi gören bu kurumların müntesibleri, bağlı oldukları tekke-dergâhla ilişkilerini her daim sürdürmüşlerdir. Bu kimselerin vefat ettikten sonra da bağlı oldukları tekke-dergâh haziresine defn edildikleri de bilinmektedir. Sosyal hayatın tüm alanlarında varlığını hissettiren bu kurumların müdavimleri arasında hattatlar da bulunmaktaydı. Mevcut çalışma konusu hattatlar özelinde olduğu için tekke/dergâh hazirelerinde hangi hattatların defn olduğuna dair aşağıda muhtasar bilgiler sunulacaktır.

1- Kaşgâri Tekkesi/ İnşa Tarihi: 1744-1745/ Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Tekke Haziresinde Medfun Hattatlar: Murtaza Efendi ve Mehmed Bâhir Efendi.

2- Sünbülefendi Dergâhı Haziresi/ İnşa Tarihi: 1529/ Bulunduğu İlçe: Fatih/ Dergâh'ın Haziresinde Medfun Hattat: Hâfız Osman.

3- Şeyh Murâd Dergâhı Haziresi/ İnşa Tarihi: 1715/ Bulunduğu İlçe: Eyüp/ Dergâh Haziresinde Medfun Hattatlar: Veliyüddin Efendi, Mahmûd Celaleddin, Mehmed Sa'dullah.

- 4- Kâdirihâne Tekkesi/ İnşa Tarihi: 1630/ Bulunduğu İlçe: Tophane/ Tekke Haziresinde Medfun Hattat: Kazasker Mustafa İzzet Efendi.
- 5- Yahya Efendi Dergâhı Haziresi/ İnşa Tarihi: 1538/ Bulunduğu İlçe: Beşiktaş/ Dergâh Haziresinde Medfun Hattatlar: Mahmud Celaleddin Paşa, Mehmed İzzet Efendi, Nuri Korman, Rahmi Bey, Şefik Bey (Şekil: 3.2), Tahir Efendi.
- 6- Şeyh Vefa Tekkesi Haziresi/ İnşa Tarihi 15. Yüzyıl / Bulunduğu İlçe: Fatih/ Dergâh Haziresinde Medfun Hattat: Ahmed Râkım Efendi.
- 7- Üsküdar Selimiye Dergâhı Haziresi/ İnşa Tarihi/19. Yüzyıl/ Bulunduğu İlçe: Üsküdar/ Dergah Haziresinde Medfun Olan Hattatlar: Ali Rıza Efendi, Aziz Bey, Senih Efendi.
- 8- Üsküdar Mevlevihanesi Haziresi/ İnşa Tarihi/1792-93/ Bulunduğu İlçe: Üsküdar/ Mevlevihane Haziresinde Medfun Olan Hattat: Zeki Dede.
- 9- Yenikapı Mevlevihanesi Haziresi/ İnşa Tarihi/16. yüzyıl/ Bulunduğu İlçe: Zeytinburnu/ Mevlevihane Haziresinde Medfun Olan Hattat: Mümtaz Efendi.

3.5. İstanbul'da Meşhur Hattatların Mezar Taşlarından Örnekler

Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin Kadirihâne Tekkesi Haziresi'ndeki Mezar Taşı

- 1- Hüve'l - Hayyü'l- Kadîm
- 2- Nakîbü'l- Eşrâf¹⁴ ve Reîsü'l- Ulemâ¹⁵ ve'l Hattâtîn
- 3- Cenâb-ı Pîr İsmâil-i Rûmî kaddes-Allahu sirrahû¹⁶ evlâdından
- 4- Ve Mehmed Can hazretleri hulefâ¹⁷sından imâm-ı evvel
- 5- Cenâb-ı tâc-dârî ve dört defa Rumeli
- 6- Sadâreti ve Meclîs-i Vâlâ âzâlığı¹⁸ menâsıbı
- 7- Ve meclis-i Hâss-ı Vükelâ'ya me'mûr iken azîm-i

Şekil 3.1. Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin Mezar Taşı

Kaynak: (Fettah Aykaç Arşivi)

- 8- Tekye-gâh-ı bekâ olan¹⁹ ser-efrâz-ı²⁰ erbâb-ı fezâil²¹
- 9- ve kemâlâtan ve tarik-i nakşbendîye küberâsından
- 10- Câmiu'r – riyâsât²² es-Seyyid el-Hâc Mustafa İzzet Efendi
- 11- Kuddise sirrahu hazretlerinin kabri-i münevverleridir. 27 Şevval 1293 (Miladi 15 Kasım 1876)
- 12- **Ketebehû:** Muhsin-zâde²³ Abdullah, min telâmizi müşârun ileyh²⁴

¹⁴ Hz. Peygamber'in torunları Hasan ve Hüseyin'in soyundan gelen ve bu nedenle "şerif ve "seyyid" olarak anılan kişilerin işlerine bakan ve ulema sınıfından seçilen kimse.

¹⁵ İlmiye Reisi

¹⁶ Allah onun ruhunu kutsasın.

¹⁷ Halifeler, bir resmî dairede kalem amirinin çalıştırdığı kimseler

¹⁸ Bakanlar Kurulu.

¹⁹ Kalıcı âleme göç eden, ölen.

²⁰ Benzerlerinden üstün olan.

²¹ Üstün nitelik ve fazilet sahiplerinden.

²² Başkanlık birimini kendinde toplayan.

Mehmed Şefik Bey'in Beşiktaş Yahya Efendi Dergâhı Haziresindeki Mezar Taşı

1-Âh Mine'l-Mevt

2-Çün ecel geldi olmaz emân

3-Cürmünü afveyle yâ Rabbi'l-Menân

4-Mağfiret kıl olmasın hâli yaman

5-Mazhâr-ı nûr-ı şefâat kıl her zaman

6-Mızıka-yı hümâyun hâcesi

7-Hattat Şefik Bey ruhuna Fatiha Sene 1292

Hicri: 1292/ Miladi: 1880

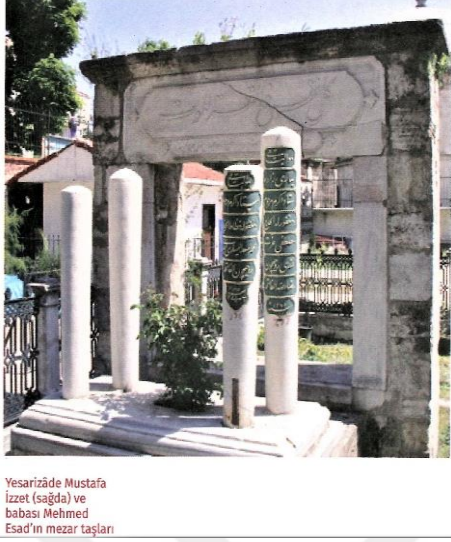
Şekil 3.2. Mehmed Şefik Bey Mezar Taşı

Kaynak: (Aykaç, 2019: 7-26).

²³ Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin mezar taşı kitabesini öğrencilerinden olan Muhsin-zâde Abdullah Efendi girift istifli celî sülüsde yazmıştır.

²⁴ Adı geçen.

Mehmed Es'ad ve Yesarizâde Mustafa İzzet Efendi'nin Fatih
Camii Haziresi'ndeki Mezar Taşı

Yesarizâde Mustafa
İzzet (sağda) ve
babası Mehmed
Esad'ın mezar taşları

Mehmed Es'ad Efendinin Mezar Taşı

- 1-Huve'l-Bâkî
- 2-Üstad-ı ekrem merhûm
- 3- ve mağfurun leh-hattat el-Hâc
- 4- Mehmed Es'ad-ül Yesârî Efendi
- 5- Rûhiyçün el-Fatiha Sene 1213 Receb
- 6- (Miladi:1798)

Şekil 3.3. Yesarîzâde Mustafa İzzet (sağda) ve babası Mehmed Es'ad'ın Mezar Taşları (solda) **Kaynak:** (Talip Mert Arşivi)

Yesarîzâde Mustafa İzzet Efendinin Mezar Taşı

- 1-Huve'l-Bâkî
- 2- Yesârîzâde üstâd-ı ekrem merhûm
- 3- Ve mağfürun-leh el-muhtâc
- 4- Mustafa İzzet Efendi
- 5-Rûhiyçün rızâenlillahi'l- Fâtiha
- 6-Sene 1265, fi 2 Şa'ban (Miladi 23.06.1849)

Abdulfettah Efendi'nin Sultan II. Mahmud Türbesi Haziresi'ndeki Mezar Taşı

- 1- Huve'l-Bâkî
 - 2- Kudemâ-yı ricâl-i²⁵
 - 3- Devlet-i Aliyye'den
 - 4- Ve rütbe-i bâlâ-yı²⁶ ashâbdan
 - 5- ser-sikkeken²⁷-i cenâb-ı
 - 6- Şehriyârî el-Hâc Abdülfettâh
 - 7- Efendi merhûmun rûh-i şerîfelerine el-Fatihâ
- Sene 1314, 8 Ramazan (Milâdi:10.02. 1897)

Şekil 3.4a Abdulfettah Efendi Mezar Taşı Şahidesi

Kaynak: (Fettah Aykaç Arşivi)

Şekil 3.4c: Mezar taşında Abdülfettah Efendinin isminin geçtiği kısım.

Şekil 3.4b Abdulfettah Efendi Mezar Taşı Şahidesinin Genel Görünümü

²⁵ Osmanlı devlet adamlarının ileri gelenlerinden kimse

²⁶ Vezirlikten bir önceki dereceyi tanımlamak için kullanılan bir terkip.

²⁷ Darphane'de sikke kalıplarının baş sorumlusu olan kimse

Bakkal Arif Efendi'nin Edirnekapı Mezarlığı'ndaki Mezar Taşı

- 1- Küllü men aleyhâ Fân²⁸
 - 2- Allahû subhânehu ve te'âla
 - 3- Meşâhîr-i hattâtîn²⁹den
 - 4- Filîbevî el-Hâc
 - 5- Ârif Efendi kuluna
 - 6- Rahmet ve mağfiret eyleye
 - 7- el-Fatiha, 2 Ramazan 1327 yevm-i cum'a,³⁰
- Ketebuhu** Mustafa Rakım³¹ İbnü'l- merhum ve tilmizihi³²/ Miladi (17.09.1909)

Şekil 3.5a. Bakkal Arif Efendi'nin Mezar Taşı (Önden Görünümü)

Şekil 3.5b. Bakkal Arif Efendi'nin Mezar Taşı (Yandan Görünümü)

²⁸ Yeryüzünde bulunanların hepsi fânidir. (Rahman/26)

²⁹ Meşhur hattatlardan olan kimse.

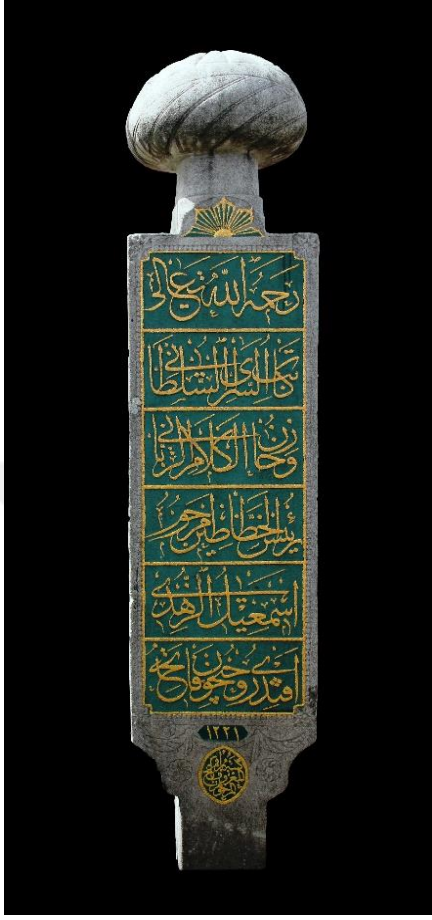
³⁰ Cuma günü.

³¹ Ketebuhu kaydında geçen Mustafa Râkım Efendi Bakkal Arif Bey'in oğludur. Buradaki Mustafa Rakım ismi meşhur hattat Mustafa Rakım Efendiyle karıştırılmamalıdır.

³² Ölenin oğlu ve aynı zamanda öğrencisi.

Kaynak: (Süleyman Berk Arşivi)

İsmail Zühdi Efendi'nin Edirnekapı Mezarlığı'ndaki Mezar Taşı

1-Rahmetullâhi Tealâ

2- Kâtib-üs sarây-üs sultânî

3- Ve hâzin³³ü'l-keâm-ur rabbânî

4- Reîs-ül hattâtîn merhûm

5- İsmâilü'z-Zühdi Efendi rûhiyün Fatiha Sene
1221 Miladi: 1806

Ketebehu: Râkım el-ma'rûfi bi-ahi³⁴,yül
merhûm

Şekil 3.6. İsmail Zühdi Efendi Mezar Taşı

Kaynak: (Talip Mert Arşivi)

³³ Haznedâr.

³⁴ Erkek kardeş.

Sâmi Efendi'nin Fatih Camii Haziresi'ndeki Mezar Taşı

- 1- Huve'l-Hallâku'l-Bâkî
- 2- Fezâil-i ahlâk-ı ve hutût-u mütenevvi 'ada olan
- 3- Kemâl-i ehliyet ve iktidârı sebebiyle memdûh ve
- 4- Makbul-i enâm olarak vedâ'ı âlem-i fâni
- 5- İden mütehayyizan'ı ricâl-i devlet-i aliyyeden sâbıkan
- 6- Nişân-ı hümâyûn kalemi mûmeyyizi üstâd-ı muhterem
- 7- Merhûm ve mağfurun-leh edib-i bi-müdanî
- 8- Mevlâna İsmâil Hakkı Sâmi Efendi
- 9- Ruh-ı şerifine el-Fatiha, Sene:1330/Miladi: 1911
- 10- Ketebehu: Tilmiz-il merhûm el-Hâc Kâmil

Şekil 3.7. Sâmi Efendi Mezar Taşı

Kaynak: (Talip Mert Arşivi)

Hafız Osman'ın Sümbülefendi Dergâhı Haziresi'ndeki Mezar Taşı

- 1- Allahû subhânehu ve te'ala Hattat
- 2- Hâfız Osman kuluna ve bi'l-cümle
- 3- Mü'minin ve mü'minâta rahmet eyleye
- 4- Bi-hürmet-i sûreti'l-Fatiha
- 5- Hicri Sene 1110/Miladi: 1698

Şekil 3.8. Hafız Osman Mezar Taşı (Eski Hali)

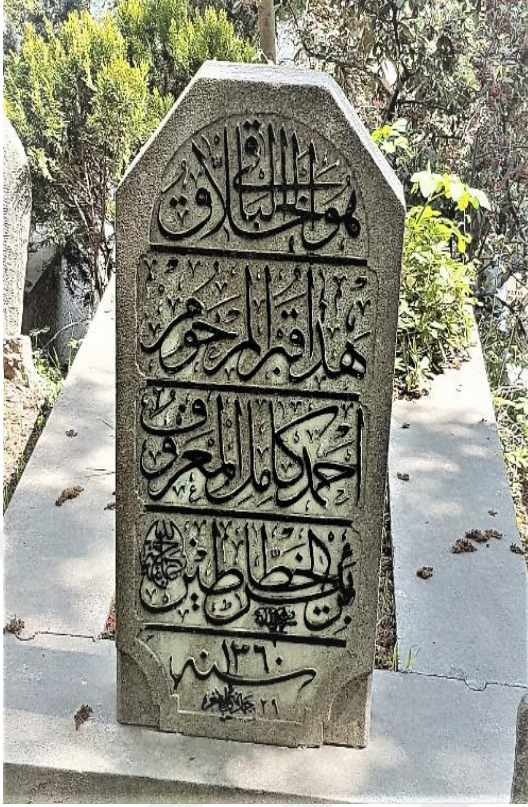
Kaynak: (Acar, 2004: 42).

Şekil 3.9. Hafız Osman Mezar Taşının 2020 Yılındaki Hâli

Kaynak: (Fettah Aykaç Arşivi)

Hattat Kâmil Akdik'in Eyüp Mezarlığı'ndaki Mezar Taşı

- 1- Huve'l-Hallâku'l-Bâkî
 - 2- Hâzâ kabrû'l-merhûm
 - 3- Ahmed Kâmil el-ma'rûf
 - 4- bi-reîsü'l-hattâtîn, rahmetullâhi aleyh
 - 5- Sene 1360, fi 29 Cemâziyelâhir.
- Miladi: 25 Haziran 1941
- Ketebehu:** Şeref bin Kâmil³⁵

Şekil 3.10. Hattat Kâmil Akdik'in Mezar Taşı

Kaynak: (Talip Mert Arşivi)

³⁵ Kâmil Akdik'in bu mezar taşını ressam Şeref Akdik (oğlu) celî sülüs hatla yazmıştır.

3.6. Karacaahmet Mezarlığı

Üsküdar ve çevresine yönelik fetih hareketlerinin Orhan Gazi tarafından 1352 yılında başlatıldığı ve daha sonraları I. Murâd devrinde bu fetih hareketlerinin tamamlanarak bölgede Türk kültür unsurları oluşturulmuş ve bu yıllarda da Karacaahmet Mezarlığı'nın teşekkül süreci başlatılmıştır (Tunçgel, 1989: 6). Üsküdar'da yer alan bu mezarlığın resmen müstakil bir mezarlık haline dönüştürülmesi ise ancak 1582 senesinde başlatılan çalışmalarla gerçekleşmiştir. Bu devirde Sultan III. Murat'ın validesi ve Sultan II. Selim'in zevcesi Nurbanu Atik Valide Sultan kendisine ait arazisinden yaklaşık 124 dönümlük bir araziyi kabristan olmak şartıyla vakfetmiş ve bu araziye serviler diktirerek ağaçların muhafazası için de 13 korucu ve 24 kişiyi mezarlık görevlisi olarak ta'yin ettirmiştir (Çoktan, 1996: 18). Üsküdar bölgesinin Asya kıtasının uzantısı sayılması ve bundan dolayı da gerek Anadolu gerekse de Mekke ve Medine beldelerinin Üsküdar ile olan toprak bağı bütünlüğü Üsküdar'ın "Mübarek Belde" olarak nitelendirilmesine neden olmuş ve bu sebepten ötürü de Türkler arasında bu mezarlığa gömülmek vasiyet haline gelmiştir (Eyice, 1994, 444).

Üsküdar'daki bu mezarlığa kendi adını veren Karacaahmet, Anadolu'nun İslamlaşma sürecinde ciddi emekleri olan Abdalân-ı Rûm Teşkilâtı'na bağlı menkîbevî bir zâttır (İşli, 2001: 375-377). Karacaahmet Mezarlığı'nda medfûn en eski mezar taşı kitabesi Necdet Ali'ye göre 1520 tarihli senesiyle Şeyh Hamdullah'a, ait mezar taşı kitabesidir. Mezarlıkta Şeyh Hamdullah'ın kabri ve diğer hattatların kabri 9. adada olup, diğerleri Hikmet Dağlıoğlu'nun belirttiğine göre Miskinler Tekkesi arkasındaki mezarlık alanında yer alıyordu (Çoktan, 1996: 18).

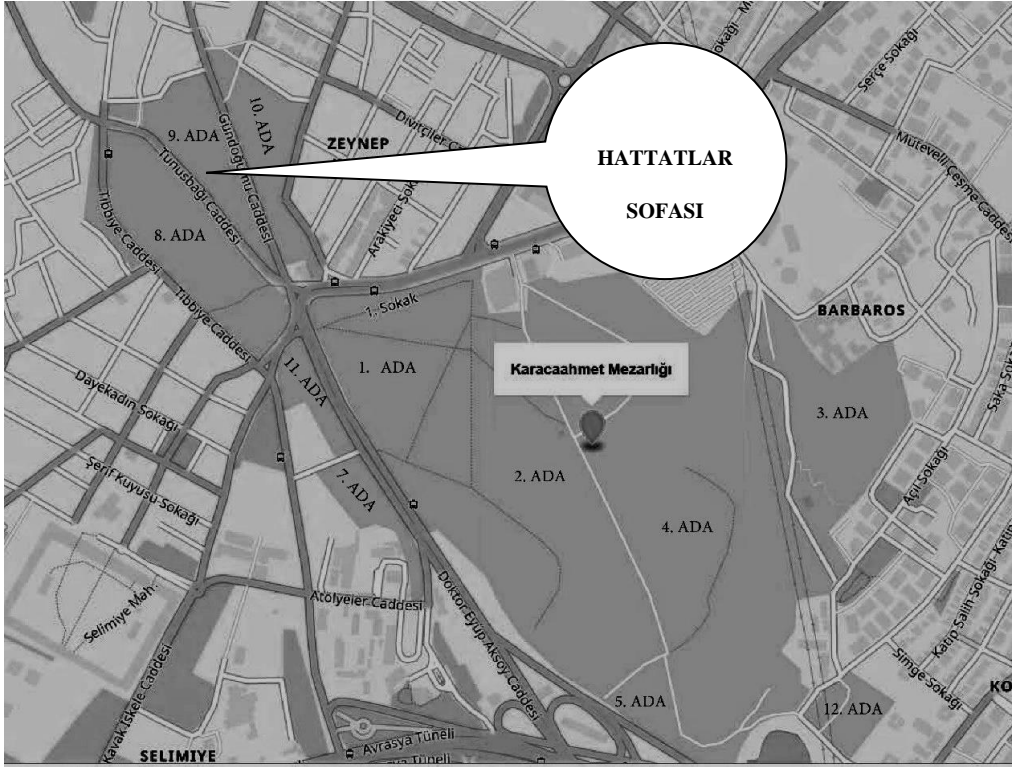
Günümüzde Karacaahmet mezarlığında Osmanlı dönemine ait toplamda 16.445 adet mezar taşı bulunmaktadır. Mezarlık alanına tarihi süreçlerde eklemeler yapılarak genişletilmiş ve 750.000 m²'lik bir arazi üzerinde varlığını devam ettirmektedir. Mezarlık çevresinde İnadiye, Tunusbağı, Çiçekçi, Talimhane, Haydarpaşa, İbrahim Ağa, Seyit Ahmet Deresi, Harmanlık, Nuhkuyusu ve Aşçıbaşı mahalleleri ve semtleri yer almaktadır. Bu eski yerleşim bölgeleri arasında yer alan ve âdeta kültürel hafıza niteliğinde Karacaahmet Mezarlığı içindeki bölgelerin isimleri ise; Miskinler, Saraçlar Çeşmesi, Şehitlik, Musalla ve Duvardibi'dir. Mezarlık kuzey tarafında Tunus Bağı'ndan, güneyde ise İbrahim Ağa Çayırı'na doğru eğimli bir arazi üzerindedir. Mezarlığın güneyinde İbrahim Ağa Çayırı Karacaahmet'ten ayrı mıntıka

olarak ele alınmış ve bu bölgede Ayrılık Çeşmesi Mezarlığı oluşturulmuştur (İşli, 1994: 444-447).

Şekil 3.11: Üsküdar Bölgesi ve Karacaahmet Mezarlığı'nın Uydu Görünümü (28.09.2022'da alınmıştır.)

Kaynak: (<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>)

Şekil 3.12: Karacaahmet Mezarlığının Ada Dağılımı

Kaynak: (<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>)

1789-1839 yılları arasında Şehr-i Üsküdar'a ilk ziyaretini gerçekleştiren seyyah Hobhouse, buraya dair izlenimlerini şöyle tarif etmiştir: Karacaahmet Mezarlığı'nın dünyadaki en büyük mezarlıklardan biri olduğunu ve alanının yaklaşık 500 acre (2000 dönümlük) bir alana hâkimdir (Yalçınkaya, 2008: 54). Aynı tarihlerde Üsküdar'a gelen diğer bir seyyah olan Warington Wilkinson'un mezarlık hakkındaki açıklaması şöyledir: Karacaahmet Mezarlığı, birkaç mil genişliğinde olduğunu ve başkente yakınlığı nedeniyle ölülerin canlılardan daha fazla yer kapladığı ve şehrin en büyük mezarlıklarından biri olduğu ve bu özelliği ile İstanbul'un en büyük mezarlığı olduğunu dile getirir. (Yalçınkaya, 2008: 54-56). Lechevalier ise, Üsküdar'ın her taraftan mezarlıklarla çevrili olduğunu, bu mezarlığın ileri gelen Türkler tarafından, cesetlerinin Avrupa'ya nazaran burada daha güvende olduklarına inandıkları için bu tarafta yer almaktadır. (Yalçınkaya, 2008: 54-56). Karacaahmet Mezarlığı hakkında ayrıntılı bilgiler veren bir diğer seyyah ise Olivier'dir. Olivier, Üsküdar'daki mezarlıklarının, genişlik, gösterişli mezarlıklar ve de yüksek ve sık ağaçlık bakımından Osmanlı İstanbul'u mezarlıkları arasında bu mezarlığın en büyüğü olduğunu söyler. Olivier, Karacaahmet Mezarlığı'na gömülmenin Müslüman Türkler arasında bir övünç kaynağı olarak anlaşıldığını belirtir ve şunu ekler: bu mezarlık, bölgenin doğu-güney-kuzey-batı yönlerine doğru uzanarak denize ve Kadıköy'ün (Khalkedonya) dış bölgelerine kadar gittiğini belirtmektedir (Yalçınkaya, 2008: 52). Karacaahmet Mezarlığı'nda çekilmiş en eski fotoğraflar Ernest de Caranza tarafından 1852-54 yılları arasında çekilen fotoğraflardır. Sultan II.Abdülhamid döneminde İstanbul'da tarihi mekanların fotoğrafını çeken Abdullah Biraderler, G. Berggren ve Foto Sabah'ın fotoğraf arşivlerinde Karacaahmet'e dair fotoğraflar yer almaktadır. R. Walsh ise eserinde Karacaahmet Mezarlığı'nı, eğimli bir arazi üzerinde ve geniş yollara bölünmüş büyük bir ormana benzetmiştir. Seyyah'ın bu tasvirini Thomas Allom gravür olarak betimlemiştir (Şekil:3.13).

Şekil 3.13: XIX. Yüzyılda Karacaahmet Mezarlığını Tasvir Eden Thomas Allom'un Gravürü.

Kaynak: (İşli, 2001: 377).

Şekil 3.14: Hattatlar Sofasının Güncel Hali

Kaynak: Mustafa Genç Arşivi

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM KATALOG

Tablo 4.1: Mezar Taşı No: 404 (Hattat Seyyid Osman)

Mezar Taşı No: 404 (Hattat Seyyid Osman)		
<p>1-Hüve'l-Hallākü'l-Bākî 2- Allāhu Subhānehû ve Te'ālā 3- Talebe-i 'ulûmdan Hattât 4- Seyyid Hācı Osmān kuluna 5- ve bi'l-cümle mü'minîn ve mü'mināta 6- rahmet eyleye bi- hürmetihi sûreti'l – 7- Fātiha Sene 1164</p>		<p>١- هو الخلاق الباقي ٢- الله سبحانه و تعالى ٣- طلبه علومدم حطاط ٤- سيد حاجي عثمان قلونه ٥- و بلجمله مؤمنين و مؤمناته ٦- رحمت ايليه بحرمة صورت ٧- الفاتحه سنه ١١٦٤</p>

Tablo 4.2: Katalog No: 404 (Hattat Seyyid Osman)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		4		404	24.12.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Osman		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid		Başlık Tipi	Bitkisel Tepelik				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H. 1164. M. 1750		Yüzyıl	19.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Dikdörtgen gövdeli baş taşının kitabesi yatay şekilde kabartma olarak işlenmiştir.			Baş Şahidesi		Şahidenin bir kısmı toprak altında kalmıştır. Görünen kısmı ise sağlamdır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Mevcut haliyle korunma altına alınması gerekmektedir.		

Tablo 4.3: Mezar Taşı No: 782 (Hattat Zühdî İsmail Efendi)³⁶

Mezar Taşı No: 782 (Hattat Zühdî İsmail Efendi)		
1-Merhûm ve mağfur 2- Hattât Zühdî 3- İsmâ'îl Efendi 4- rûhuna Fâtiha 5- fi 4 Muharrem sene 1134		۱-مرحوم و مغفور ۲- حطاط زهدي ۳- اسماعيل افندي ۴- روحنه فاتحه ۵- في ۴ محرم سنه ۱۱۳۴

³⁶ M. Sinasi Acar'ın *Ünlü Hattatların Mezarları, Gelimli Gidimli Dünya (2004)* isimli yayınında (s. 63) bu mezar taşı İsmail Zühdî Efendi (Mustafa Rakım'ın ağabeyi) olarak verilmiştir. Halbuki bu mezar taşında Zühdü İsmail Efendi ismi ile vefat tarihi 1134 (1721-22) okunmaktadır. Eski İsmail Zühdü Ağa olarak bilinen hattat hakkında detaylı bilgiler için Bk: (<https://www.ketebe.org/sanatkar/zuhdi-ismail-aga-451>) (E.T: 30.05.2023). Ayrıca Acar'ın kastettiği İsmail Zühdî Efendi'nin mezar taşının Edirnekapı Mezarlığında olduğu, celi sülüs hat ile yazılı baş taşında Mustafa Rakım imzası bulunduğu ve vefat tarihinin de 1806 yazılı olduğu bilinmektedir.

Tablo 4.4: Katalog No: 782 (Hattat İsmail Zühdi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Maha lle Köy /Mev kii	Mezarlı k	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karaca ahmet		4		782	24.12.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Zühdi		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan- lakap)	İsmail		Başlık Tipi	Melâmi				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönem i	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	Hİcri. 4 Muharrem/1134 M.25 Ekim Miladi 1721		Yüzyıl	18.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malze me	Mermer				
Cinsiyet i	Erkek		Uygula nan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Baş taşının alınlığı kıvrımlı rumi motiflerinden oluşmuştur. Düz bir silmeyle geçilen kitabe cephesi yatay şekilde kabartma tekniğindedir.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Mevcut haliyle korunma altına alınması gerekmektedir.		

Tablo 4.5: Mezar Taşı No: 860 (Hattat Konevi Ali Efendi)

Mezar Taşı No: 860 (Hattat Konevi Ali Efendi)		
<p>1-Mürg-i rûhî devha-i 2- tûbâda dâim lâne-ger 3- hem dûçâr-ı câr-i yâr olun 4- ilâ yevmi'l-kıyâm merhum 5- Konevî Hattât 'Ali 6- Efendi rûhuna el- Fâtiha 7- Sene 1166</p>		<p>۱- مرغ روح دوحه ۲- طوباده دائم لانه گر ۳- هم دوچار چار یار اولون ۴- الی یوم القیام مرحوم ۵- قونوی حطاط علی ۶- افندی روحنه الفاتحه ۷- سنه ۱۱۶۶</p>

Tablo 4.6: Katalog No: 860 (Hattat Konevi Ali Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		4		860	24.12.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Ali		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Konevi		Başlık Tipi	Terekeli Tarikat Sarığı				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H.1166 M.1766		Yüzyıl	18.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Mevcut haliyle korunma altına alınması gerekmektedir.		

Tablo 4.7: Mezar Taşı No: 1158 (Hattat Mehmed Rasim Efendi)

Mezar Taşı No: 1158 (Hattat Mehmed Rasim Efendi)		
<p>1-Hüve'l-Bākî 2- Ayāsofya-i Kebîr Medresesi'nde 3-Āb-ı Sofî kazasında 4-Merhûm ve mağfûru'n -leh 5-El-muhtâc-ilâ rahmet-i Rabbihi 6-El-Gafûr-Hattât Mehmed 7- Râsim Efendi'nin rûhiçün 8- El-Fātiha 9- Rebî'ü'l-evvel sene 1283</p>		<p>١- هو الباقي هو الباقي ٢- آياصوفيه كبير مدرسه سنده ٣- آب صوفى قضااسنده ٤- مرحوم و مغفورن له ٥- المحتاج الى رحمة ربه ٦- الغفور حطاط محمد ٧- راسم افنديك روحيجون ٨- الفاتحه ٩- ربيع الاول سنه ١٢٨٣</p>

Tablo 4.8: Katalog No: 1158 (Hattat Mehmed Rasim Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		4		1158	24.12.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Mehmed Rasim		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Bilinmiyor		Başlık Tipi	Tarikat Sarığı				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H.Rebiülevvel 1283 M.1866		Yüzyıl	18.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen gövdeli baş taşının ön cephesinde münhani silmeler içerisinde kabartma tekniğinde yazılmış kitabesi görülmektedir.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Korunumunun sağlanması gerekmektedir.		

Tablo 4.9: Mezar Taşı No: 3825 (Hattat Çarkacızâde Ahmet Resa)

Mezar Taşı No: 3825 (Hattat Çarkacızâde Ahmet Resa)		
1- Hüve'l-Hayyü'l-Bākî		۱ - هو الحي الباقي
2-Lütf eyle meskenim kıl yâ Hüdâ bağ-ı cinân		۲- لطف ايله مسکنم قیل یا خدا باغ جنان
3-Rāzıyım emrine yâ Rabb eyledim teslîm-i cān		۳- راضیم امرینه یا راب ایلدم تسلیم جان
4-Āh nā-murād gîtdim cihāndan ben bugün		۴- آه نا مراد گتم جهانندن بن بو گون
5-Vere cennetde murādım bana Hallâk-ı cihān		۵- ویره جنتده مرادم بکا خلاق جهان
6-Fāni dünyāda dururken gül gibi nāzik tenim		۶- فانی دنیاده طورور ایکن کل گبی نازک تنم
7-Nāgehān erdi ecel vermedi bir dem emān		۷- ناگهان ایردی اجل ویرمدی بر دم امان
8-Ey benim dertli vālideynim ağlayub etme figān		۸- ای بنم درتلی والدینم اغلا یوپ ایتمه فغان
9-Rûz-i şeb hayır du'ādan unutma hemān		۹- روز شب خیر دعادن اونتمه همان
10-Yigirmi bir yaşında matûnen şehîd olan		۱۰- یگرمی بر یاشنده مطعوننا شهید اولان
11-Hazîne-i Hümâyûn Ağalarından Çarkacızâde		۱۱- خزینه همایون اغالرندن چارقجی زاده
12-Hattât es-Seyyid Ahmed Resâ rûhuna el-Fātiha Sene 1231		۱۲- حطاط السید احمد رسا روحنه الفاتحه سنه ۱۲۳۱

Tablo 4.10: Katalog No: 3825 (Hattat Çarkacızâde Ahmet Resa)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		4		3825	24.12.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Ahmet Resa		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid Çarkacızâde		Başlık Tipi	Başlık kısmı mevcut değildir.				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H.1231-M.1816		Yüzyıl	19.yüzyıl				
Mesleği	Hattat Hazine-i Hümayun Ağası		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.			Baş Şahidesi		Başlık kısmı mevcut değildir. Kitabe kısmı sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler	Korunumunun sağlanması gerekmektedir.			

Tablo 4.11: Mezar Taşı No: 4058 (Hattat Hüseyin Hâmid Efendi)

Mezar Taşı No:4058 (Hattat Hüseyin Hâmid Efendi)		
<p>1-Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî 2-Sultānahmed Hân-ı 'Aliyyetü'r-rahmet-i 3-Ve'l-ğufrān hazretlerinin Cāmi'-i şerîfi 4-İmām-ı evveli Şeyhülkurrā Hattāt 5-Hâfız Hüseyin Hâmid Efendi'nin 6-Rûhiçün rızāen lillāhi Fātiha 7- Sene 1218</p>		<p>۱- هو الخلاق الباقي ۲- سلطان أحمد خان عليه الرحمة ۳- و الغفران حضرتلريك جامع شريفى ۴- امام الاولى شيخ القره حطاط ۵- حافظ حسين حامد افنديك ۶- روحیچون رضاء الله القاتحه سنه ۱۲۱۸</p>

Tablo 4.12: Katalog No: 4058 (Hattat Hüseyin Hâmid Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		4		404	24.12.2008
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Osman	Mezar Tipi	-					
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid	Başlık Tipi	Bitkisel Tepelik					
Doğum Tarihi	Bilinmiyor	Dönemi	Osmanlı					
Ölüm tarihi H/M	H.1218.M.1803	Yüzyıl	19.yy					
Mesleği	Hattat	Malzeme	Mermer					
Cinsiyeti	Erkek	Uygulanan Teknik	Kabartma					
Yazı Tipi	Sülüs	Duvar	Yok					
Hattatı	-	Demir Şebeke	Yok					
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen gövdeli baş taşının kitabesi yatay şekilde kabartma olarak işlenmiştir.	Baş Şahidesi	Bir kısmı toprak altında kalmış fakat görünen kısımları sağlamdır.					
		Ayak Şahidesi	Sağlam durumdadır.					
Ayak Şahidesi	-	Sanduka	-					
Sanduka	-	Öneriler	Mevcut haliyle korunma altına alınması gerekmektedir.					

Tablo 4.13: Mezar Taşı No: 4144 (Hattat Mehmet Rıfat Kâmil)³⁷

Mezar Taşı No:4144 (Hattat Mehmet Rıfat Kâmil)		
<p>1-Hüve'l-Bākî 2- Yâ İlâhî ol mübârek Zât-ı pâkin 'izzeti 3- Hem Resûlün fahr-i 'âlem Şâh-ı kevneyn hürmeti 4-Eyle kabrin ravza-i cennet yâ İlâhe'l- 'âlemîn 5-Gece gündüz eylesünler hûr-i gılmân hizmeti 6-Merhûm ve mağfûrû'l-muhtâc ilâ rahmet-i Rabbihi' 7-Gafûr Cennetmekân firdevs-i âşiyân Defterhâne 8-kâtiblerinden Hattat Mehmed Rıf'at Kâmil 9- Efendi'nin ve cemî'-i ehl-i îmânın rûhiçün.....Yazının devamı okunamıyor.</p>		<p>١ - هو الباقي ٢ - يا الهى اول مبارك اسم باك عزتى ٣ - هم رسولك فخر عالم شاه كونين هرمتى ٤ - ايله قبرم روضيه جنت يا اله العالمين ٥ - كيجه گندوز ايله سنلر حور غلمان خدمتي ٦ - مرحوم و مغفور المحتاج الى رحمة ربه ٧ - الغفور جنتمکان فردوس آشیان دفترخانه ٨ - کاتبلرندن حطاط محمد رفعت کامل ٩ - افنديک و جميع اهلى ایمانک روحيچون.....</p>

³⁷ “Mehmed Rif'at Efendi, 1 2 7 4'de A h m e d Hulusi Efendi'den icâzet aldığı kıt'a görülmüştür. Tarikatı Şabaniyedir. 1 2 8 8'de vefat ederek Karacaahmed türbesi civarına defn olunmuştur.” (İnal, 1955: 330).

Tablo 4.14: Katalog No: 4144 (Hattat Mehmet Rifat Kâmil)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		4		4144	13.02.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Mehmed Rifat Kâmil		Mezar Tipi	Toprak Mezar				
Soyadı (Ünvan-lakap)	-		Başlık Tipi	Tarikat Başlığı				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H.1288/M.1871		Yüzyıl	Bilinmiyor				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları kartuşlar içerisinde değerlendirilmiştir.			Baş Şahidesi		Başlığı ve gövdesi sağlam durumdadır. Fakat alt tarafı betonun içinde kalmıştır.		
				Ayak Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Korunumunun sağlanması gerekmektedir.		

Tablo 4.15: Mezar Taşı No: 6079 (Hattat İbrahim Afif)

Mezar Taşı No: 6079 (Hattat İbrahim Afif)		
<p>1-Hüve'l-Hayyü'l-Bākî</p> <p>2- Bir 'acāib derde düşdüm bulmadım aslā devā</p> <p>3- Derdim efzûn oldu umdukca etibbādan vefā</p> <p>4- Genc yaşımda ansızın bād-ı ecel erdi bana</p> <p>5- Ey benim dertli bābām ağlayub figān etme bana</p> <p>6-Hālā Ser-tāvukcuyān-ı Hazret-i Şehriyārî</p> <p>7- El-Hāc 'Abdullāh Ağazāde on dokuz yaşında</p> <p>8- Vefāt eden es-Seyyid Hāfiz Hattāt</p> <p>9- İbrāhîm 'Afif Efendi'nin rūhiçün el-Fātiha</p> <p>10-29 Ramazan sene 1231</p> <p>Harrarahû 'Ömer el-Vasfî</p>		<p>۱- هو الحي الباقي</p> <p>۲- بر عجائب درده دوشدم بولمدم اصلا دوا</p> <p>۳- دردم افزون اولدي اولدقچه اطبان وفا</p> <p>۴- گنج یاشنده انسزک باد اجل ایردی بکا</p> <p>۵- ای بنم درتلی بابام اغلابوب فغان ایتمه بکا</p> <p>۶- حالا سر طاق چیانى حضرت شهریارى</p> <p>۷- الحاج عبد الله اغا زاده اون طوقوز یاشنده</p> <p>۸- وفات ایدن السید حافظ حطاط</p> <p>۹- ابراهیم عقیف افندیك روحیچون الفاتحه</p> <p>۱۰- ۲۹- رمضان سنه ۱۲۳۱ حرره عمر وصفی</p>

Tablo 4.16: Katalog No: 6079 (Hattat İbrahim Afif)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		7		6079	10.09.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	İbrahim Afif	Mezar Tipi	Toprak Mezar					
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid	Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk					
Doğum Tarihi	Bilinmiyor	Dönemi	Osmanlı					
Ölüm tarihi H/M	29 Ramazan H. 1231 M.23 Temmuz 1826	Yüzyıl	19.yüzyıl					
Mesleği	Hattat	Malzeme	Mermer					
Cinsiyeti	Erkek	Uygulanan Teknik	Kabartma					
Yazı Tipi	Sülüs	Duvar	Yok					
Hattatı	Ömer Vasfi	Demir Şebeke	Yok					
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.	Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.				
		Ayak Şahidesi						
Ayak Şahidesi	-	Sanduka		-				
Sanduka	-	Öneriler		Mevcut haliyle sağlam durumdadır. Şahide etrafındaki molozların temizlenmesi gerekmektedir.				

Tablo 4.17: Mezar Taşı No: 6171 (Hattat Hasan Efendi)

Mezar Taşı No: 6171 (Hattat Hasan Efendi)		
1-Fenādan bekāya eyledi rihlet		۱- فناندن بکایه ایلدی رحلت
2-Ede kabrini Hakk ravza-i cennet		۲- ایده قبرنی حاق روضائی جنت
3-Mühürdärzāde Mustafā Efendi'nin mahdūmu merhum		۳- مهر دار زاده مصطفی افندیک محدومی مرحوم
4-Hattāt Hasan Efendi rûhuna		۴- حطاط حسن افندی روحنه
5-El-Fātiha 25 Receb sene 1242		۵- الفاتحه ۲۵ رجب سنه ۱۲۴۲

Tablo 4.18: Katalog No: 6171 (Hattat Hasan Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	A da	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		7		6171	12.03.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Hasan Efendi	Mezar Tipi	Toprak Mezar					
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid	Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk					
Doğum Tarihi	Bilinmiyor	Dönemi	Osmanlı					
Ölüm tarihi H/M	H.1242. M. 1826	Yüzyıl	19.yüzyıl					
Mesleği	Hattat	Malzeme	Mermer					
Cinsiyeti	Erkek	Uygulanan Teknik	Kabartma					
Yazı Tipi	Sülüs	Duvar	Yok					
Hattatı	-	Demir Şebeke	Yok					
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Dikdörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.	Baş Şahidesi	Başlığı ve gövdesi sağlam durumdadır. Fakat alt tarafı betonun içinde kalmıştır.					
		Ayak Şahidesi						
Ayak Şahidesi	-	Sanduka	-					
Sanduka	-	Öneriler	Mezar taşının acilen korunma altına alınması gerekmektedir.					

Tablo 4.19: Mezar Taşı No: 6298 (Hattat Süleyman Raib Efendi)

Mezar Taşı No: 6298 (Hattat Süleyman Raib Efendi)		
1-Hüve'l-Bākî 2-Enderûn-ı Hümâyûn'da 3-Hırka-i şerîf hademe- liğinden muhric el- Hac 4-Hattât Süleymân Râib 5-Efendi'nin rûhiçün Fātiha 6-fî 20 Şa'bân sene 1274		۱- هو الباقي ۲- اندرون همایونده ۳- خرقة شریف خدمه لکندن مخرج الحاج ۴- حطاط سلیمان رائب ۵- افندیڭک روچیچون فاتحه ۶- فی ۲۰ شعبان سنه ۱۲۷۴

Tablo 4.20: Katalog No: 6298 (Hattat Süleyman Raib Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		7		6298	12.03.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Süleyman Raib		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid		Başlık Tipi	Üstüvani				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarih H/M	20 Şa'ban 1274 5 Nisan 1858		Yüzyıl	19.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Üstüvani gövde formundaki baş taşının kitabesi silmelerle ayrılmış panolara kabartma işlenmiştir.			Baş Şahidesi		Kitabe kısmı mevcut olan şahidenin alt kısmı eksik yerde yatar vaziyettedir.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Mezar taşının acilen korunma altına alınması gerekmektedir.		

Tablo 4.21: Mezar Taşı No: 7440 (Hattat Şerife Âişe Sıddıka Hanım)

Mezar Taşı No: 7440 (Hattat Şerife Âişe Sıddıka Hanım)		
1-Bulmayub derdine şifâ bu civân		۱-بولمایوب در دینه شفا بو جوان
2-Genliğine doymayub gitdi hemân		۲-کنچلیگنه طیمه یوب گندی همان
3-Sābık Tîre Voyvadası Seyyid İsmâ'îl Ağa'nın kerîmesi		۳-سابق تیره ویوده سی سید اسماعیل اغانک کریمسی
4-Merhûme ve mağfûre Hattât Şerîfe		۴-مرحومه و مغفوره حطاط ریفه
5-‘Âişe Sıddıka Hânım rûhuna		۵-عائشه صدیقه خانم روحنه
6-El-Fâtıha fi 13 Zilhicce sene 1241		۶-الفاتحه فی ۱۳ ذی الهجه سنه ۱۲۴۱

Tablo 4.22: Katalog No: 7440 (Hattat Şerife Âişe Sıddıka Hanım)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		6		7440	10.09.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Şerife Âişe Sıddıka		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyide		Başlık Tipi	Üstüvani				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	13 Zilhicce-1241 M. 19 Temmuz 1826		Yüzyıl	19.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Kadın		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Üstüvani formdaki şahidenin kitabesi düz silmelerle ayrılmış satırlara kabartma işlenmiştir.		Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.			
			Ayak Şahidesi					
Ayak Şahidesi	-		Sanduka		-			
Sanduka	-		Öneriler		Mezar taşının acilen korunma altına alınması gerekmektedir.			

Tablo 4.23: Mezar Taşı No: 7446 (Hattat Mustafa Nuri)

Mezar Taşı No: 7446 (Hattat Mustafa Nuri)		
<p>1-Almadım dünyā murādın nā-murād oldum bugün</p> <p>2-Vere cennetde murādım bana Hallāk-ı cihān</p> <p>3-Dār-ı dünyāda gezerken gül gibi nāzik tenim</p> <p>4-Ansızın geldi vebā vermedi hic amān</p> <p>5-Ma‘denli es-Seyyid İsmā‘ıl</p> <p>6-Ağā'nın mahdûmu merhum</p> <p>7-Hattāt es-Seyyid Mustafā</p> <p>8-Nûri Efendî rûhuna Fātiha Sene 1232</p>		<p>١ -المدم دنيا مرادك نا مراد اولدم بكون</p> <p>٢ -ویره جنتده مرادم بکا خلاق جهان</p> <p>٣ -دار دنياده كزرکن گل گبی نازک تنم</p> <p>٤ -انسزک کلدي وبا ویرمدي هیچ امان</p> <p>٥-٦ ماعدنلي السيد اسماعيل اغانک محدومی</p> <p>٧ - خطاط السيد مصطفى</p> <p>٨ -نوری افندي روحنه فاتحه سنه ١٢٣٢</p>

Tablo 4.24: Katalog No: 7446 (Hattat Mustafa Nuri)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		7		7446	10.09.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Mustafa Nuri		Mezar Tipi	Pehleli ³⁸				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid		Başlık Tipi	Kâtibi				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	15 Zilkade H. 1232 M.26 Eylül 1817		Yüzyıl	19.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduk a	-			Öneriler	Mezar taşının acilen korunma altına alınması gerekmektedir.			

³⁸Pehle; mezar sandukasının yan taşlarına verilen addır.

Tablo 4.25: Mezar Taşı No: 7794 (Hattat Hafize Hatice Hanım)

Mezar Taşı No: 7794 (Hattat Hafize Hatice Hanım)		
1-Hüve'l-Bākî		١- هو الباقي
2-Tarîkat –1 'Aliyye –i Kâdiriyye'den		٢- طريقة عليه قادريه دن
3-Ve Gaygusuz Baba		٣- و قايغوسز بابا بندلرندن سيد
Bendelerinden Seyyide		٤- حطاط حافظه خديجه خانم روحچون
4-Hattat Hâfiza Hadîce Hanım Rûhiçün		٥- فاتحه سنه ١٢٩٩ في محرم
5-Fātiha sene 1299 fî Muharrem		

Tablo 4.26: Katalog No: 7794 (Hattat Hafize Hatice Hanım)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		7		7794	12.05.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Hafize Hatice		Mezar Tipi	Pehleli				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid		Başlık Tipi	Bitkisel Tepelik				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	1299 Muharrem M.Aralık 1881		Yüzyıl	19.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Kadın		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen gövdeli şahidenin ön cephesindeki kitabesi düz silmelerle ayrılmış ve satırlara kabartma işlenmiş olup ortasında üç gül motifi bulunan tepelik akant yaprakları demetinden meydana gelmektedir.			Baş Şahidesi		Bir kısmı toprak altında kalmış şahidenin diğer görünen kısımları sağlamdır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Mezar taşının acilen korunma altına alınması gerekmektedir.		

Tablo 4.27: Mezar Taşı No: 8375 (Hattat Ali Berasimi Efendi)

Mezar Taşı No: 8375 (Hattat Ali Berasimi Efendi)		
<p>1-Hüve'l-Hallāku'l-Bākî 2-Mefhar-i ehl-i hüner ya'nî Hācezāde-kim 3-Terk edüb dār-ı fenāyı eyledi 'azm-i beka 4-Gitdi elden öyle bir kāmīl ü cû -dil -i kâsî 5-Etmesün hattāt -ı 'ālem yok yere hiç iddi'â 6-Misli gelmez bir dahî bin yıl felek devreylese 7-Hüsn-i hattı bî-bedel her kıt'ası bir vahla senâ 8-Çekdi el dünyā vü mā fihādan ol zāt -ı şerîf 9-Oldu tārîhî-i memātı ve iki mısra'-du'â 10-"Merkadın Firdevs-i A'lā eyleye Mevlā senin 11-Hem enîsin ola mahşerde Muhammed Mustafâ" 12-Enderûn-ı Hümâyûn yazı hocası 13-Mevâli-i Kiram'dan 14'Ali Berāsîm(?) Efendi'nin rûh-i şerîfine... (Şahidenin yarsı toprak altında olduğundan dolayı yazının devamı okunamadı.</p>		<p>۱- هو الخلاق باقي ۲- مفخارا هل هنر ياعنى خواجه زاده كيم ۳- ترك ايدوپ دار فناي ايلدي عزم بكا ۴- گيتدي الدن اوپله بر كامل جو دل كاسى ۵- ايتمسون حطاط عالم يوق پره هيچ ادعا ۶- مسلى گلمز بر دحى بك يل فلك دور ايلسه ۷- حسنى حطط بى بدل هر قطعه سى بر واحله ثنا ۸- چكدي ال دنيا وما فحادن اول زات شريف ۹- اولدي تاريخ مماتى و ايكي مسراع دعا ۱۰- مرقادك فردوس اعلا ايليه مولا سنك ۱۱- هم انيسك اوله ماحشرده محمد مصطفى ۱۲- اندرون همايون يازى خواجه سى ۳- موالى كرامدن ۱۴- على براسم افنديك روح شريفنه</p>

Tablo 4.28: Katalog No: 8375 (Hattat Ali Berasimi Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		7		8375	21.04.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Ali Berasimi		Mezar Tipi	Pehleli				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid		Başlık Tipi	Burma Sarık				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	Bilinmiyor		Yüzyıl	Bilinmiyor				
Mesleği	Hattat-Yazı Hocası		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen gövdeli şahidenin ön cephesindeki kitabesi düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır. Kitabe yuvarlak kemer formunda bir çerçevenin içerisinde yerleştirilmiştir. Kitabenin üstünde yapraklardan oluşan bir çelenk ve bunun iki yanında stilize akant yaprağı motifi yer almaktadır.			Baş Şahidesi		Toprak altında kalan kısımları çıkartılarak korunması sağlanmalıdır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Mezar taşının acilen korunma altına alınması gerekmektedir.		

Tablo 4.29: Mezar Taşı No: 10329 (Hattat İsmail Remzi Efendi)

Mezar Taşı No: 10329 (Hattat İsmail Remzi Efendi)		
1-Hüve'l-Bakî		۱- هو الباقي
2-Evkāf-ı Hümāyûn Hazîne-i		۲- اوقاف همایون خزینه
3-Celîlesi Vāridāt odası		۳- جلیله سی واردات اوطوسی
4-Mümeyyizânından olub		۴- ممیز لرندن اولوب
5-Hāce-i Hazret-i –		۵- خواجه حضرت
6-Şehriyârî merhûm el Hācc		۶- شهریارى مرحوم الحاج
7-Hattât Tâhir Efendi'nin		۷- خطاط طاهر افنديك
8-Hafîdi es-Seyyid İsmâ'îl Remzi		۸- خفیدی السید اسماعیل رمزی
9-Efendi'nin rûhiçün rızâen lillâhi Fātiha Sene 1285		۹- افنديك روحیچون فاتحه سنه ۱۲۸۵

Tablo 4.30: Katalog No: 10329 (Hattat İsmail Remzi Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		7		10329	24.04.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	İsmail Remzi	Mezar Tipi	Pehleli					
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid	Başlık Tipi	Hamidi Fes					
Doğum Tarihi	Bilinmiyor	Dönemi	Osmanlı					
Ölüm tarihi H/M	H. 1285.M.1868	Yüzyıl	19.yüzyıl					
Mesleği	Hattat	Malzeme	Mermer					
Cinsiyeti	Erkek	Uygulanan Teknik	Kabartma					
Yazı Tipi	Sülüs	Duvar	Yok					
Hattatı	-	Demir Şebeke	Yok					
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen gövdeli şahidenin ön cephesindeki kitabesi düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır. Kitabe yuvarlak kemer formunda bir çerçevenin içerisinde yerleştirilmiştir. Kitabenin üstünde yapraklardan oluşan bir çelenk ve bunun iki yanında stilize akant yaprağı motifi yer almaktadır.	Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.				
		Ayak Şahidesi						
Ayak Şahidesi	-	Sanduka	-					
Sanduka	-	Öneriler	Bakımve onarım çalışmaları aksatılmadan devam edilmelidir.					

Tablo 4.31: Mezar Taşı No: 10636 (Hattat Abdullah)

Mezar Taşı No: 10636 (Hattat Abdullah)		
<p>1-Maktûl Süleymân'ın</p> <p>2-Etbâ'ından merhûm</p> <p>3- Hattât 'Abdullâh,</p> <p>(Şahidenin yarısı toprak altında olduğundan dolayı yazının devamı okunamadı.</p>		<p>١-مقتول سليمانك</p> <p>٢-اتباعندن مرحوم</p> <p>٣-حطاط عبد الله</p>

Tablo 4.32: Katalog No: 10636 (Hattat Abdullah)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		7		10636	10.09.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Abdullah		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Bilinmiyor		Başlık Tipi	Melami				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	Bilinmiyor		Yüzyıl	Bilinmiyor				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Sağlam durumdadır.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi		-		
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Korunumunun sağlanması gerekmektedir.		

Tablo 4.33: Mezar Taşı No: 10697 (Erzurûm Kādısı Hattât Recebzāde Hasan Rüşdi Efendi)

Mezar Taşı No: 10697 (Erzurûm Kādısı Hattât Recebzāde Hasan Rüşdi Efendi)	
<p>1-Hüve'l-Hayyü'l-Bākî 2-Merhûm ve mağfûrû'l-muhtâc 3-İlâ rahmet-i Rabbihî'l-Ġafûr 4-Sābıkan Üsküdâr payesiyle 5-Erzurûm Kādısı Hattât 6-Recebzāde Hasan Rüşdi 7-Efendî rûhiçün 8-Lillâhi Te'âlâ el-Fātiha 28 Zilhicce sene 1228</p>	 <p>1- هو الحي الباقي 2- مرحوم و مغفور المحتاج 3- الى رحمة ربه الغفور 4- سابقا اسكدار پايه سيله 5- ارضروم قاضيى حطاط 6- رجب زاده حسن رشدي 7- افندي روحچون 8- الله تعالى الفاتحه 28 ذى الجهه سنه 1228</p>

Tablo 4.34: Katalog No: 10697 (Erzurum Kādısı Hattāt Recebzāde Hasan Rüşdi Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		7		10697	25.08.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Recebzāde Hasan Rüşdi		Mezar Tipi	Toprak Mezar				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Erzurum Kadısı Hattat		Başlık Tipi	Üstüvani				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H.28 Zilhicce-1228 M. 22 Aralık 1813		Yüzyıl	19.yüzyıl				
Mesleği	Kadı-Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Üstüvani bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.		Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.			
			Ayak Şahidesi		Sağlam durumdadır.			
Ayak Şahidesi	-		Sanduka		-			
Sanduka	-		Öneriler		Mezar taşının acilen korunması gerekmektedir.			

Tablo 4.35: Mezar Taşı No: 10955 (Hattat Hüseyin Efendi)

Mezar Taşı No: 10955 (Hattat Hüseyin Efendi)		
<p>1-Hüve'l –Hallāku'l – Bākî</p> <p>2- Merhûm ve mağfur</p> <p>3- İlâ rahmet –i Rabbihi'l –Gafûr</p> <p>4- Na'lbûr hattât</p> <p>5- Hüseyin Efendi</p> <p>6- Rûhiçün el –Fātiha</p> <p>7- 17 Ramazan sene: 1165</p>		<p>۱- هو الخلاق الباقي</p> <p>۲- مرحوم و مغفور</p> <p>۳- الى رحمة ربه الغفور</p> <p>۴- نالبور حطاط</p> <p>۵- حسين افندي</p> <p>۶- روحچون الفاتحه</p> <p>۷- ۱۷- شعبان سنه ۱۱۶۵</p>

Tablo 4.36: Katalog No: 10955 (Hattat Hüseyin Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		8		10955	25.08.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Hüseyin		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Erzurum Kadısı Hattat		Başlık Tipi	Üstüvani				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	17 Ramazan 1165 M.1751		Yüzyıl	18.yüzyıl				
Mesleği	Nalbur-Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Üstüvani bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Mezar taşının etrafı moloz yığınlarından kurtarılmalıdır.		

Tablo 4.37: Mezar Taşı No: 11312 (Hattat Mehmed Hilmi)

Mezar Taşı No: 11312 (Hattat Mehmed Hilmi)		
1-Hüve'l –Bākî		١- هو الباقي
2- Hazā kabri'l –merhûm Hattât Mehmed Hilmi		٢- هاذا قبر المرحوم حطاط محمد حلمي
3- Ve ibnehü Hattât İsmâil Hakkı		٣- و ابنه حطاط اسماعيل حقي
4- El –mağrûf bi- Tuğrâkeş		٤- المعروف بطغراکش
5- Kalem –i Dîvân –1 Hümâyûn gafera lehümâ		٥- قلم ديوانى همايون غفرالهما
6- Bi-hürmeti'l –Fātiha		٦- بحرمة الفاتحه
7- Tārih –i vefāt Hilmi Efendi		٧- تاريخ وفات: حلمي افندي ٩ ج. الاخر سنه ١٣٤٢
8-Tārih –i vefāt Hakkı Bey:20 Şa'bān sene Hicri sene:1365		٨- تاريخ وفات حقي بك ٢٠ شعبان سنه ١٣٦٥
9-Tarih-i vefat Hilmi Efendi Hicri:1342		١٠ جماد الآخر سنه ١٣٤٢

Tablo 4.38: Katalog No: 11312 (Hattat Mehmed Hilmi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Maha lle Köy /Mev kii	Mezarlık	Kadastro			Katalo g No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ad a	Parse l		
İstanbul	Üsküda r	-	Karacaahmet		8		11312	25.08.200 9
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Mehmet Hilmi İsmail Hakkı		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan- lakap)	Erzurum Kadısı Hattat		Başlık Tipi	Bitkisel Motifli Üçgen Alınlık				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	9 Cemaziyel- âhir 1342 M. 17 Ocak 1924		Yüzyıl	20.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyet i	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olab baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır. Alınlık, rumi ve palmet motiflerinin oluşturduğu geçmelerden oluşa n bir kompozisyona sahiptir.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduk a		-		
Sanduka	-			Öneriler		Mezar taşının bakım ve kontrolleri aksatılmamalıdır.		

Tablo 4.39: Mezar Taşı No: 13661 (Seyyid Hāfizü'l-Kur'ān Hattat Yûsufü'z-z-ziyā)

Mezar Taşı No: 13661 (Seyyid Hāfizü'l-Kur'ān Hattat Yûsufü'z-Ziyā)		
1-”Lā İlāhe İllallāh Muhammedü'r-Resûlullāh”		۱ - لا اله الا الله محمد رسول الله
2- “Kāle ‘Aleyhi’s- Selām		۲ - قال عليه السلام
3- Efdalü’z-zikri Lā İlāhe İllallāh		۳ - افضل الذكرى لا اله الا الله
4- Ve efdalü’d-du‘ā-i El- Hamdü lillāh”		۴ - و افضل الدعاء الحمد لله
5-Merhûm ve mağfûr es- Seyyid Hattāt		۵ - مرحوم و مغفور السيد حطاط
6-Yûsufü’z-Ziyā hāfizü'l- Kur’ān		۶ - يوسوف الضيا حافظ الضيا حافظ القرآن
7-Rûhiçün ve kâffe-i ehl-i îmān		۷ - روحیچون و کافه اهل ایمان
8-Ervāhlariçün el-Fātiha		۸ - ارواحلریچون فاتحه
9 -fi 21 Safer sene 1271		۹ - في صفر ۱۲۷۱

Tablo 4.40: Katalog No: 13661 (Seyyid Hâfızü'l-Kur'ân Hattat Yûsufü'z-ziyâ)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		8		13661	25.08.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Yusuflu'z-Ziya		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyidü'l-Hafızü'l-Kur:'an		Başlık Tipi	Tarikat Sarığı				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	21 Safer 1271 13 Kasım 1854		Yüzyıl	19.yüzyıl				
Mesleği	Nalbur-Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olab baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
Ayak Şahidesi	-			Ayak Şahidesi		-		
Sanduka	-			Sanduka		-		
				Öneriler		Mezar taşının acilen korunma altına alınması gerekmektedir		

Tablo 4.41: Mezar Taşı No: 13747 (Hattat Balıkçızade Mehmed)

Mezar Taşı No: 13747 (Hattat Balıkçızade Mehmed)		
1-Hüve'l-Hayyü'l-Bākî 2-Sadr-ı 'ālî ağalarından 3-Bostāncı ocağından 4-Çıkma Bālīkcızāde Hattāt 5-Merhûm ve mağfûr ilā Rabbihî 6-El-Ğafûr Mehmed Ağā rūhuna Fātiha 7-Sene 1169		۱- هو الحي الباقي ۲- صدر عالی اغالرنندن ۳- بوستانجی او جاغندن ۴- چیقمه بالیقجی زاده حطاط ۵- مرحوم و مغفور الی ربه ۶- الغفور محمد اغاروحنه فاتحه ۷- سنه ۱۱۶۹

Tablo 4.42: Katalog No: 13747 (Hattat Balıkçızade Mehmed)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		10		13747	24.08.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Mehmed		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Balıkçızade		Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H.1169-M.1756		Yüzyıl	18.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olab baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Öneriler		Mezar taşının acilen korunma altına alınması gerekmektedir.		

Tablo 4.43: Mezar Taşı No: 13949 (Hattat Seyyid Mehmed Şükrü)

Mezar Taşı No: 13949 (Hattat Seyyid Mehmed Şükrü)		
<p>1-Medîne-i Üsküdâr'da</p> <p>2-Şükrî'de-zebânlarda memdûh idi</p> <p>3- Hüsn-i hatt ve ahlâk-ı hamîyyetde mevsûf idi</p> <p>4- Zamân-ı kalîlde karâbeni tevâfuk eyledi</p> <p>5- Şâkirdânını yetîm edüb ührâtı ihtiyâr eyledi</p> <p>6-Merhûm ve mağfûr Hattât es-Seyyid</p> <p>7- Mehmed Şükri Efendi'nin rûhiçün Fâtiha Sene 1271</p>		<p>۱-مدینه اسکدارده</p> <p>۲-شکریده زبانلرده ممدوح ایدي</p> <p>۳-حسنی حط و احلاق حمیتده موسف ایدي</p> <p>۴-زمان قلیلده قاره بنی توافق ایلي</p> <p>۵-شاکر دانم یتیم ایویپ اخراتی اختیار ایلیدی</p> <p>۶-مرحوم و مغفور حطاط السید</p> <p>۷-محمد شکری</p> <p>۸-افندیک روحیچون فاتحه سنه ۱۲۷۱</p>

Tablo 4.44: Katalog No: 13949 (Hattat Seyyid Mehmed Şükrü)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		10		13949	24.08.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Mehmed Şükrü		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid		Başlık Tipi	Tarikat Sarığı				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H. 1271-M.1855		Yüzyıl	19.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Dikörtgen gövdeli şahidenin ön cephesindeki kitabesi düz silmelerle ayrılmıştır.		Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.			
			Ayak Şahidesi					
Ayak Şahidesi	-		Sanduka		-			
Sanduka	-		Öneriler		Korunumun sağlanması gerekmektedir.			

Tablo 4.45: Mezar Taşı No: 14288 (İmam Hattat Halil Efendi)

Mezar Taşı No: 14288 (İmam Hattat Halil Efendi)		
1-El-Fātiha		١- الفاتحه
2- Merhûm ve mağfur el-muhtâc		٢- مرحوم و مغفور المحتاج
3-İlā rahmet-i Rabbihi'l--Ġafûr Vālide-i 'âtîk		٣- الى رحمه ربه الغفور واليده عتيق
4-Sultān İmāmı Hattāt		٤- سلطان امامى حطاط
5-Cāmidü'l-Kur'ānū'l-Kerîm		٥- جامد القرآن الكريم
6-Bi-māhirü'l-vucûhü'l-		٦-٧ بى ماحر الوجوه القيوم حليل
7-Kayyûm Halîl		٨-الله في دار انعيم...
-.....allāhi fî dāri'n-na'îm (yazının devamı silik olduğu için vefat tarihi tespit edilemedi.)		

Tablo 4.46: Katalog No: 14288 (İmam Hattat Halil Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		10		14288	26.08.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Halil		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Camidü'l-Kur'anü'l-Kerim bi-mâhirü'l-vücuhu'l-kayyum		Başlık Tipi	Terekeli Tarikat Sarığı				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	Bilinmiyor.		Yüzyıl	Bilinmiyor.				
Mesleği	İmam-Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.		Baş Şahidesi	Başlıkta gövdenin üst tarafı görülmektedir. Gövdenin alt tarafı toprağın içinde kalmıştır. Görünen kısımlarda hasar yoktur.				
			Ayak Şahidesi	-				
Ayak Şahidesi	-		Sanduka	-				
Sanduka	-		Öneriler	Yazının devamı okunması için mezar taşının diğer yarısının toprak altından titizlikle çıkarılması gerekmektedir.				

Tablo 4.47: Mezar Taşı No: 14546 (Mustafa Efendi)

Mezar Taşı No: 14546		
1-Ka(i)mmakām Rüşdi Mehmed Paşā Hazîne		١ - قائمقام رشدي محمد باشا خزينه
2-Başyamāğı Hāfız ‘Ali Ağā’nın		٢ - باش ياماغی حافظ علي اغانك
3-Oğlu merhûm Hattāt		٣ - اوغلی مرحوم حطاط
4-.....Mustafā Efendi		٤ -.....مصطفى افندي
5-rûhiçün el-Fātiha Sene 1227		٥ - روحیچون الفاتحه سene ١٢٢٧

Tablo 4.48: Katalog No: 14546 (Mustafa Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsele		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		10		14546	26.08.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
AdıMustafa		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Bilinmiyor		Başlık Tipi	-				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H.1271-M.1855		Yüzyıl	19.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgenbir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.		Baş Şahidesi		-			
			Ayak Şahidesi					
Ayak Şahidesi	-		Sanduka	-				
Sanduka	-		Öneriler	Mezar taşının acilen koruma altına alınması gerekmektedir.				

Tablo 4.49: Mezar Taşı No: 14673 (Hattat Mehmed Efendi)

Mezar Taşı No: 14673 (Hattat Mehmed Efendi)		
1-Alâdağ Kazası'nda 2-Bayârlı merhûm Hattât 3-Mehmed Efendi 4-Rûhuna Fâtiha sene 1210		۱- آلاطاغ قضااسنده ۲- بايارلى مرحوم حطاط ۳- محمد افندي ۴- روحنه فاتحه سنه ۱۲۱۰

Tablo 4.50: Katalog No: 14673 (Hattat Mehmed Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçe si	Mah alle Köy /Mev kii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ad a	Parsel		
İstanbul	Üs küdar	-	Karacaahmet		10		14673	26.08.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Mehmet	Mezar Tipi	-					
Soyadı (Ünvan-lakap)	Bilinmiyor	Başlık Tipi	Kâtibi Sarık					
Doğum Tarihi	Bilinmiyor	Dönemi	Osmanlı					
Ölüm tarihi H/M	H.1210-M.1795	Yüzyıl	18.yüzyıl					
Mesleği	Hattat	Malzeme	Mermer					
Cinsiyeti	Erkek	Uygulanan Teknik	Kabartma					
Yazı Tipi	Sülüs	Duvar	Yok					
Hattatı	-	Demir Şebeke	Yok					
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgenbir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Mezar taşının etrafı molozlardan temizlenmelidir.		

Tablo 4.51: Mezar Taşı No:14732 (Hattat Rami Ali)

Mezar Taşı No: 14732 (Hattat Rami Ali)		
1-Hüve'l –Bākî 2-Merhûm ve mağfûr 3-Hattât Rāmî Ali 4-Efendi rûhuna Fātiha 5-20 Cemāziye'1 – âhir sene 1169		١ - هو الباقي ٢ - مرحوم و مغفور ٣ - حطاط رامي على ٤ - افندي روحنه فاتحه ٥ - ٢٠ جمادى الاخر سنه ١١٦٩

Tablo 4.52: Katalog No: 14732 (Hattat Rami Ali)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parşel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		9		14732	28.08.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Ali		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Rami		Başlık Tipi	Bitkisel Motifli Üçgen Alınlık				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	2 Cemaziyel-evvel H.1169-22 Mart 1756		Yüzyıl	18.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır. Alınlık kısmında sivilize istirdiye kabuğu motifi yer almaktadır.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Korumunun sağlanması gerekmektedir.		

Tablo 4.53: Mezar Taşı No: 15005 (Hattat Seyyid Abdullah)

Mezar Taşı No: 15005 (Hattat Seyyid Abdullah)		
<p>1-İstanbul'da Kızılmusluk</p> <p>2-Kurbünde sâkin Hâne -i Hassa'dan</p> <p>3-4 Çıkma Dergâh -ı 'Âlî</p> <p>4-Müteferrikaları'ndan</p> <p>5-Merhûm ve mağfûr ilâ -rahmet -i Rabbihi'-l Gafûr</p> <p>6-Hattât es -Seyyîd Abdullah-Efendi rûhiçün el -Fâtiha</p> <p>(Şahidenin diğêr yarısı toprak altında olduğu için yazının devamı okunamadı.)</p>		<p>١ -استانبول قيزيل موصلق</p> <p>٢ -قربنده ساكن خانه خاصه دن</p> <p>٣ -چيقمه درگاه عالی متفرقه لرنده</p> <p>٤-٥ مرحوم و مغفور الى رحمة ربه الغفور</p> <p>٦-٧ حطاط السيد عبد الله افندي روحيجون الفتحة</p>

Tablo 4.54: Katalog No: 15005 (Hattat Seyyid Abdullah)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		9		15005	11.11.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Abdullah		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid		Başlık Tipi	Nezkeb				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	Bilinmiyor		Yüzyıl	Bilinmiyor				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgenbir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.		Baş Şahidesi		Yeşil boya ile boyalı olan şahide sağlam durumdadır.			
			Ayak Şahidesi					
Ayak Şahidesi	-		Sanduka		-			
Sanduka	-		Öneriler	Mezar taşları boyanarak koruma altına alınmaz. Bilakis daha akılcı çözümler üretilmelidir.				

Tablo 4.55: Mezar Taşı No:15073 (Hattat Receb Efendi)

Mezar Taşı No: 15073 (Hattat Receb Efendi)		
1-Merhûm ve mağfûr 2- Hattât Receb Efendi 3- Allah rızâsıçün 4- Fâtiha sene 1106		۱-مرحوم و مغفور ۲-حطاط رجب افندي ۳-الله رضاسي ايچون ۴-فاتحه سنه ۱۱۰۶

Tablo 4.56: Katalog No: 15073 (Hattat Recep Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		9		15073	11.11.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Recep	Mezar Tipi	-					
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid	Başlık Tipi	Üçgen Alınlık					
Doğum Tarihi	Bilinmiyor	Dönemi	Osmanlı					
Ölüm tarihi H/M	H.1106-M.1695	Yüzyıl	17.yüzyıl					
Mesleği	Hattat	Malzeme	Mermer					
Cinsiyeti	Erkek	Uygulanan Teknik	Kabartma					
Yazı Tipi	Sülüs	Duvar	Yok					
Hattatı	-	Demir Şebeke	Yok					
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Şahidenin ön cephesindeki kitabesi kabartma tekniğindedir.	Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.				
		Ayak Şahidesi						
Ayak Şahidesi	-	Sanduka		-				
Sanduka	-	Öneriler	Acilen korunumun sağlanması gerekmektedir.					

Tablo 4.57: Mezar Taşı No: 15274 (Hattat Seyyid Mustafa)

Mezar Taşı No: 15274 (Hattat Seyyid Mustafa)		
<p>1-Merhûm Rûganî el Hâc Yûsuf</p> <p>2-Ağa'nın hafîdi merhûm ve mağfûru'</p> <p>3-l-Muhtâc ilâ rahmet -i Rabbihi'l -Gafûr</p> <p>4-...Hattâtîn es-Seyyîd Hâfîz Mustafa Efendî'nin (Yazının devamı okunamıyor.)</p>		<p>١ -مرحوم روغانى الحاج يوسف</p> <p>٢ -اغائك خفيدي مرحوم و مغفور</p> <p>٣ -المحتاج الى رحمة ربه الغفور</p> <p>٤ ... -حطاطين السيد حافظ مصطفى افنديك...</p>

Tablo 4.58: Katalog No: 15724 (Hattat Seyyid Mustafa)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsele		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		9		15274	11.11.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Mustafa		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid		Başlık Tipi	Üçgen Alınlık				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	Bilinmiyor		Yüzyıl	Bilinmiyor				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmıştır.		Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır. Bir kısmı toprak altındadır. Önünde bulunan şahide mezar taşı yazılarının okunmasına engel olmaktadır.			
			Ayak Şahidesi					
Ayak Şahidesi	-		Sanduk	a	-			
Sanduka	-		Öneriler		Şahide dar bir alana sıkıştığından dolayı üzerindeki yazı okunamadı. Şahidenin dar alandan kurtarılması gerekmektedir			

Tablo 4.59: Mezar Taşı No: 15278 (Hattat Hasan Raşid)³⁹

Mezar Taşı No: 15278 (Hattat Hasan Raşid)		
1-Küllü men ‘āleyhā fān		۱-کل من علیها فان
2-Kimseye bākî değildir çünkü dehr –i bî-sübût		۲-کمسسه یه باقی دگلدر چونکه دهر بی سبوت
3-Gel oku ihlâs ile bir Fātiha etme sükût		۳-گل اوکو اخلاص ایله بر فاتحه ایتمه سکوت
4-Gel nazar eyle bu mevtâ kabrine ‘ıbret al		۴-گل نظر ایله بو موتا قبرینه عبرت آل
5-Küllü nefsin fānıyeh fe’llāhu Hayyu Lāyemût		۵-کل نفس فانیه فالله حي لا يموت
6-Mevālî –i Kirām zevi’l –ihtiram		۶-موالی کرام ذوی الاحترام
7-Şeyhü’l –Hattâtîn merhûm ve mağfûru’n –leh		۷-شیخ الحطاطین مرحوم و مغفورن له
8-.....el –Hâc Hâfız Hasanü’r –Râşid..... (Yazının devamı okunamıyor.)		۸-...الحاج حافظ حسن الراشد

³⁹ “Hasan Raşid Efendi, Kara hisarlıdır. Mahmud Celâlüddin Efendi’den telemmüz etdi. Onun şakirdi hassı Tahir Efendi’den icazet aldı. 1 8 8 5 [1 2 7 2 H.] de vefat etdi. Üsküdar’da İnadiye civarına defn o l u n d u.” (İnal, 1955: 300).

Tablo 4.60: Katalog No: 15728 (Hattat Hasan Raşid)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		9		15278	11.11.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Hasan Raşid		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Bilinmiyor		Başlık Tipi	Tarikat Sarığı				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H. 1272/M.1885		Yüzyıl	19.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmıştır.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır. Bir kısmı toprak altındadır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Şahide dar bir alana sıkıştığından dolayı üzerindeki yazı okunamadı. Şahidenin dar alandan kurtarılması gerekmektedir.		

Tablo 4.61: Mezar Taşı No: 15292 (Hattat Fatma Tûti)

Mezar Taşı No: 15292 (Hattat Fatma Tûti)		
<p>1-Çün koyup gittin beni Cananım Fâtıma</p> <p>2-Hasretinden arşa çıktı âhu zârım Fâtıma</p> <p>3-Salınırken serviler gibi civanım Fâtıma</p> <p>4-Göz açıp gördüm mekânım dedi canım Fâtıma</p> <p>5-Uçdu Tûtî veş kafesden âh canım Fâtıma</p> <p>6-Gider oldum sağ isen? Kal benim ehlim? Elveda</p> <p>7-Senin için çekmişim bunca cefâlar elveda</p> <p>8-Gönlümü verdim sana dursun emanet sevdiğim</p> <p>9-Kıyamette haklaşırım etme inkâr sevdiğim</p> <p>10-On yedi yaşında üçüncü Kelâm-ı Şerif</p> <p>11-Elinde kalan Hattat Fâtıma Tûtî ruhuna sene 1123</p>		<p>چون قويوپ گيتن بكي جانانم فاطمه</p> <p>۲-حسرتكدن عرشه چيقدی آه زارم فاطمه</p> <p>۳-صاليئيركن سرويلر گبي جوانم فامه</p> <p>۴-كوز اچوپ كوردوم مكانك ديدي جنم فاطمه</p> <p>۵- اوچدي طوطى وش قفسدناه جانم فاطمه</p> <p>۶- گيدراولدم صاغ ايسك قال بنم اهلم الوداع</p> <p>۷- سنك ايچون چكميشم بونجه جفالر الودع</p> <p>۸- كوكلومي ويرديم سكا طورسون امانت سوديكم</p> <p>۹ - قيامتده حاقله شيرم ايمه انكارسوديكم</p> <p>۱۰- اون يدي اشنده اونجي كلام شريف</p> <p>۱۱- النده قالان حطاط فاطمه روحنه فاتحه سنه ۱۱۲۳</p>

Tablo 4.62: Katalog No: 15292 (Hattate Fatma Tûti)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parşel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		9		15292	11.11.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Fatıma		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Tûti		Başlık Tipi	Bitkisel Motifli Tepelik				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H.1123-M.1712		Yüzyıl	18.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Kadın		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni sarırları düz silmelerle birbirinden ayrılmıştır. Alınlık kısmının merkezinde stilize istiridye kabuğu motifi yer almaktadır.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduk a	-			Öneriler		Mezar taşının korunumu sağlanmalıdır.		

Tablo 4.63: Mezar Taşı No: 15775 (Hattat Şekerzâde Efendi)

Mezar Taşı No: 15775 (Hattat Şekerzâde Mehmet Efendi)		
<p>1-Hüve'l –Hayyü'l – Bākî 2-Fahrü'l – Müderrisîni'l –Kirām 3-Merhûm ve mağfûru'n –leh 4-Hattât Şekerzâde 5-Es –Seyyîd el –Hâc 6-Mehmed Efendi Rûhiçün el –Fātiha 4 Cemâziye'l –evvel sene 1166</p>		<p>١ - هو الحي الباقي ٢ - فخر المدرسين الكرام ٣ - مرحوم و مغفورن له ٤ - حطاط شكرزاده ٥ - السيد الحاج ٦ - محمد افندي روحیچون الفاتحه ٤ - جمادی الاول سنه ١١٦٦</p>

Tablo 4.64: Katalog No: 15775 (Hattat Şekerzâde Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsele		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		9		15775	11.11.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Mehmet	Mezar Tipi	-					
Soyadı (Ünvan-lakap)	Şekerzâde Seyyid	Başlık Tipi	Üstüvani					
Doğum Tarihi	Bilinmiyor	Dönemi	Osmanlı					
Ölüm tarihi H/M	4 Cemaziyelevvel H.1166 H.1166-M.9 Mart 1753	Yüzyıl	18.yüzyıl					
Mesleği	Hattat	Malzeme	Mermer					
Cinsiyeti	Erkek	Uygulanan Teknik	Kabartma					
Yazı Tipi	Sülüs	Duvar	Yok					
Hattatı	-	Demir Şebeke	Yok					
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Dikörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni sarırları düz silmelerle birbirinden ayrılmıştır.	Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır				
		Ayak Şahidesi						
Ayak Şahidesi	-	Sanduka	-					
Sanduka	-	Öneriler	Şahidenin etrafındaki yüksek engebeli kısım düzenlenmelidir.					

Tablo 4.65: Mezar Taşı No: 15780 (Hattat Abdülkadir Ahmedi Efendi)

Mezar Taşı No: 15780 (Hattat Abdülkadir Ahmedi Efendi)		
<p>1-Hüve'l –Bākî 2-Merhûm ve mağfûr ilâ 3-Rahmet –i Rabbihi'l –Gafûr 4-Şeyhü'l –Hattâtîn 5-Nakşibendî el-Hâc 6-Abdülkâdir Ahmedi 7-Efendi el-Fâtiha 8-Sene 1310</p>		<p>١ - هو الباقي ٢ - مرحم و مغفور الى ٣ - رحمة ربه الغفور ٤ - شيخ الحطاطين ٥ - نقشبندى الحاج ٦ - عبد القادر احمدى ٧ - افندى الفاتحه سنة ١٣١٠</p>

Tablo 4.66: Katalog No: 15780 (Hattat Abdülkadir Ahmedi Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		9		15780	11.11.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Abdülkadir	Mezar Tipi	-					
Soyadı (Ünvan-lakap)	Ahmedi	Başlık Tipi	Kâtib Kavuk					
Doğum Tarihi	Bilinmiyor	Dönemi	Osmanlı					
Ölüm tarihi H/M	H.1310-M.1892	Yüzyıl	19.yüzyıl					
Mesleği	Hattat	Malzeme	Mermer					
Cinsiyeti	Erkek	Uygulanan Teknik	Kabartma					
Yazı Tipi	Sülüs	Duvar	Yok					
Hattatı	-	Demir Şebeke	Yok					
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Dikörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni sarırları düz silmelerle birbirinden ayrılmıştır.		Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır			
			Ayak Şahidesi					
Ayak Şahidesi	-		Sanduk a	-				
Sanduk a	-		Öneriler		Mezar taşının korunumu sağlanmalıdır.			

Tablo 4.67: Mezar Taşı No: 15789 (Hattat Şeyh Hamdullah)

Mezar Taşı No: 15789 (Hattat Şeyh Hamdullah) ⁴⁰		
1-Reisü'l- Hattâtîn Hamdullah		١- رئیس الحظاطين حمد الله ٢- المعروف بابن الشيخ رحمة الله عليه ٩٢٧

⁴⁰ Görseldeki mezar taşının ketebe kaydını, Sultan II. Mustafa'nın saray hattatı olan Şahin Ağa yazmıştır (Acar, 2004: 16).

Tablo 4.68: Katalog No: 14789 (Hattat Şeyh Hamdullah)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse 1		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		9		15289	11.11.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Hamdullah		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Şeyh		Başlık Tipi	Üstüvani				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H.927-M.1521		Yüzyıl	15.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Üstüvani bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.		Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır			
			Ayak Şahidesi					
Ayak Şahidesi	-		Sanduka		-			
Sanduka	-		Öneriler		Hattatlar Sofası'nın piri sayılan Şeyh Hamdullah'ın mezar taşının etrafına yeni definler yapılmamalıdır.			

Tablo 4.69: Mezar Taşı No: 15801 (Hattat Mehmed Hilali Efendi)

Mezar Taşı No: 15801 (Hattat Mehmed Hilali Efendi)		
<p>1-Merhûm ve mağfûr ilâ rahmeti'l-Ġafûr</p> <p>2-Zağferānbolu Şeyh Merdā Efendî'nin</p> <p>3-Torunu es-Seyyîd Hattât Mehmed Hilâlî</p> <p>4-Efendî'nin rûhiçün ve kâffe-i</p> <p>5-Ehl-i îmân ervahları içün (Yazının devamı okunamadı.)</p>		<p>۱ -مرحوم و مغفور الى رحمة الغفور</p> <p>۲ -زاغفران بولى شيخ مردا افنديك</p> <p>۳ -طورونى السيد حطاط محمد حلالى</p> <p>۴ -افنديك روحچون و كافه</p> <p>۵ -اهل ايمان ارواح لريچون</p>

Tablo 4.70: Katalog No: 15801 (Hattat Mehmed Hilali Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		9		15801	11.11.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Mehmed Hilali	Mezar Tipi		-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid	Başlık Tipi		Mahmudi Fes				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor	Dönemi		Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	-	Yüzyıl		Bilinmiyor.				
Mesleği	Hattat	Malzeme		Mermer				
Cinsiyeti	Erkek	Uygulanan Teknik		Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs	Duvar		Yok				
Hattatı	-	Demir Şebeke		Yok				
Süsleme				Mevcut Durum				
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmıştır.		Baş Şahidesi		Başlıkla birlikte gövdenin üst tarafı görülmektedir. Gövdenin alt tarafı toprağın içinde kalmıştır. Görünen kısımlarda hasar yoktur.			
			Ayak Şahidesi					
Ayak Şahidesi	-		Sanduka		-			
Sanduk a	-		Öneriler		Mezar taşındaki yazının devamı okunamadı. Titiz bir çalışmayla tamamı gün yüzüne çıkarılmalıdır.			

Tablo 4.71: Mezar Taşı No: 15811 (Hattat İsmâ'il Hakkı Salih)

Mezar Taşı No: 15811 (Hattat İsmâ'il Hakkı Salih)	
<p>1-Hüve'l –Bâkî 2-..... Hümâyûn Hoca 3-..... merhûm ve mağfur 4-(Kas)tamonlu Hattât 5-İsmâ'îl Hakkı Sâlih Mezar taşının yarısı toprak altında (Yazının devamı okunamıyor.)</p>	 <p>۱- هو الباقي ۲- همایون خواجه ۳- مرحوم و مغفور ۴- قسطنونلی حطاط ۵- اسماعیل حقی صالح</p>

Tablo 4.72: Katalog No: 15811 (Hattat İsmâ'il Hakkı Salih)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevki i	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parse l		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		9		15811	11.11.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	İsmail Hakkı Salih		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Bilinmiyor		Başlık Tipi	-				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	Bilinmiyor		Yüzyıl	Bilinmiyor				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmıştır.			Baş Şahidesi		Yerde yatmakta olan şahidenin başlığı yoktur. Gövdenin iki tarafında ve alt tarafında hasar vardır. Özgün hali mevcut değildir.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduk a	-			Öneriler	9. Adada tespit edilen bu mezar taşının korunması gerekmektedir.			

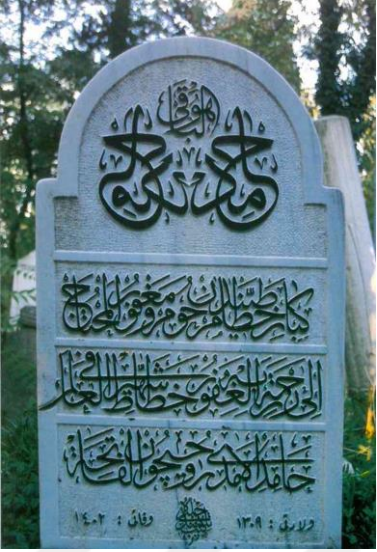
Tablo 4.73: Mezar Taşı No: 7528 (Hattat Mustafa Sâmi Efendi)

Mezar Taşı No: 7528 (Hattat Mustafa Sâmi Efendi)		
<p>1- Yā Rahîm 2- Āh efendi ma'sûm oğlum 3- Dār-ı bekāya edeli rihlet 4- Bize yādigâr kaldı hasret -i fîrkat 5- Ansızın gelüb ecel vermedi amân 6- Nevcivānım eyle cennetde rāhat 7- Cevāhir Bedestānî bölükbaşı- larından 8- İsmā'îl Ağa'nın ciğerköşesi merhûm Hattât 9-10 es-Seyyid Mustafâ Sâni Efendi rûhiçün Fātiha Sene 1229</p>		<p>۱- یا رحیم ۲- آه افندی معصوم او غلوم ۳- دار بکایه ایده لی رحلت ۴- بزه یادگار قالدی حسرت فرقت ۵- اکنسزین گلوب اجل ویرمه دی امان ۶- نوجوانم ایله جنتده راحت ۷- جواهر بدستانی بولک باشی لرنندن ۸- سماعیل اغاناڭ جیگر کوشه سی محوم حاط ۹- ۱۰- السید صطفی سانی افندی روحیچون فاتحه سنه ۱۲۲۹</p>

Tablo 4.74: Katalog No: 7528 (Hattat Mustafa Sâmi Efendi)

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacahmet		7		7528	11.11.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Mustafa Sani		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan-lakap)	Seyyid		Başlık Tipi	Üçgen Alınlık				
Doğum Tarihi	Bilinmiyor		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi H/M	H.1229-M.1814		Yüzyıl	19.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen gövdeli şahidenin ön cephesindeki kitabenin kenarları bitkisel motifli olup, bunun yanı sıra satırlar kabartma tekniğinde tasarlanmıştır.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduka		-		
Sanduka	-			Öneriler		Mezar taşı acilen korunmaya alınmalıdır.		

Tablo 4.75: Mezar Taşı No: 15812 (Hamid Aytaç)

Mezar Taşı No: 15812 (Hamid Aytaç)		
1-Hüve'l-Bâkî 2- Hâmid-i Amed 3- Kibâr-ı hattâtinden merhum ve mağfur el- muhtâc 4- İlâ rahmetihi rabbi'l-ğafur hattat..fî'l-âlem 5-Hâmidü'l-Amîdî rûhiyçün el-Fatiha 6- 7 Veladeti: Hicri: 1309- Miladi.1891- Vefatı: 1982		۱- هو الباقي ۲- حامد آمد ۳- كبار حطاطيندن مرحوم و مغفور المحتاج ۴- الى رحمة ربه الغفور حطاط في العالم ۵- حامد الامد روحچون الفاتحه ۶-۷ ولادتي: ۱۳۰۹ وفاتي: ۱۹۸۲

Tablo 4.76: Katalog No: 15812 (Hamid Aytaç) Mezar Taşı Bilgi Tablosu

MEZAR TAŞI BİLGİ TABLOSU								
İli	İlçesi	Mahalle Köy /Mevkii	Mezarlık	Kadastro			Katalog No	İnceleme Tarihi
				Pafta	Ada	Parsel		
İstanbul	Üsküdar	-	Karacaahmet		9		15812	11.11.2009
Kitabe Bilgileri			Mezar Taşı Tespiti					
Adı	Hamid		Mezar Tipi	-				
Soyadı (Ünvan -lakap)	Aytaç		Başlık Tipi	Üçgen Alınlık				
Doğum Tarihi	H.1309-M.1891		Dönemi	Osmanlı				
Ölüm tarihi M.	Miladi: 18 Mayıs-1982		Yüzyıl	20.yüzyıl				
Mesleği	Hattat		Malzeme	Mermer				
Cinsiyeti	Erkek		Uygulanan Teknik	Kabartma				
Yazı Tipi	Sülüs		Duvar	Yok				
Hattatı	-		Demir Şebeke	Yok				
Süsleme			Mevcut Durum					
Baş Şahidesi	Diktörtgen bir gövde formuna sahip olan baş taşının kitabe metni satırları düz silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.			Baş Şahidesi		Sağlam durumdadır.		
				Ayak Şahidesi				
Ayak Şahidesi	-			Sanduk a		-		
Sanduk a	-			Öneriler		Bakım ve onarımının yapılması gerekmektedir		

BEŞİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Karacaahmet Mezarlığı'ndaki Hattat Mezar Taşları adlı bu çalışmada toplam 38 adet hattat mezar taşı incelenmiştir. Yapılan incelemede söz konusu mezar taşlarında mevcut olan tarihlerin 15. yüzyıldan Cumhuriyet devrine kadar uzanan bir dönemi kapsadığı belirlenmiştir. Karacaahmet mezarlığında "Hattatlar Sofası" olarak adlandırılan 9. Ada ve yakın çevresinde hattat mezar taşlarının yoğunluğu sebebiyle saha araştırmaları bu alana yoğunlaştırılmış ve tespit edilen hattat mezar taşlarının envanteri çıkartılmıştır. Yaptığımız çalışmaya ön hazırlık ve destek olması amacıyla İstanbul'da hattat mezarlarının mevcut olduğu meşhur ve muhtelif mezarlıklar ile Cami, Tekke, Türbe, Dergâh ve Mevlevîhâne hazirelerinde medfun bulunan hattatların isimleri ve bunlar arasından meşhur hattatların mezar taşlarından da örnekler sunulmuştur.

Karacaahmet Mezarlığı'nda İncelenen Hattat mezar taşları hakkında bilgiler aşağıda başlıklar halinde şöyle sıralanmıştır:

- 1- Hattat mezar taşları içerisinde yüzyılı hakkında bilgi bulunmayan 7 adet örneğe rastlanılmıştır. Bunlar: 10636 (Tablo 4.31), 15005 (Tablo 4.53), 15274 (Tablo 4.57), 15278 (Tablo 4.59), 15801 (Tablo 4.69), 14288 (Tablo 4.45), 15811 (Tablo 4.71) numaralı mezar taşlarıdır.
- 2- Diğer örneklerin yüzyılı hakkında bilgiler mevcuttur.
- 3- İncelenen mezar taşlarının tamamında mermer malzeme kullanılmıştır.
- 4- Mermer-malzemenin sıklıkla kullanılması cins ve kalite kaynaklı olmasından ileri gelmektedir.
- 5- Mezar taşlarının kitabe ve süslemelerinde kabartma tekniği uygulanmıştır.
- 6- İncelenen mezar taşları, toprak mezar ve pehleli olmak üzere iki çeşit olduğu görülmüştür. Bunlardan 9 adet toprak mezar tipine (Katalog No: 3825, 4058, 4144,

6079, 6171, 7440) 3 adet ise pehleli (Katalog No: 7446, 7794, 8375) tipte mezar taşına rastlanılmıştır.

7- Çalışma neticesinde incelenen mezar taşlarından 37 tanesinin başlıklı olduğu tespit edilmiştir.

8- Hattat mezar taşlarında yer alan Başlıklı mezar taşları erkek başlıklı, kadın başlıklı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Erkek başlıklarından 34 adet örnek bulunmaktadır. Bu sayı içerisinde 3 adet kadın başlığı örneği mevcuttur.

9a- Erkek başlık tipleri, Kâtibi kavuk (Katalog No: 6079, 6171, 13747, 7528, 7446, 15775, Kâtibi sarık, (Katalog No: 14673), Hamidi fes (Katalog No: 10329), Nezkeb (Katalog No: 15005), Mahmûdi Fes (Katalog No: 15801), Beyzi Tepelik (Katalog No: 3825), Üstüvani (Katalog No: 6298, 10697, 10955, 15775, 7440, Melami (Katalog No: 782, 10636) Terekeli Tarikat Sarığı (Katalog No: 860, 14288, 14546), Tarikat Sarığı (Katalog No: 4058, 15728, 4144, 13949), Bitkisel Motifli Üçgen Alınlıklı (Katalog No: 11312, 14732, 15292). Burma Sarık (Katalog No: 8375), Üçgen Alınlık (Katalog No 15073- 15812) olmak üzere çeşitli başlık formlarına ayrılmıştır.

9b- Yukarıda başlık formları içerisinde Kadın başlıkları 3 örnekte tespit edilmiştir. Bunlar, üstüvani (Katalog No: 7440), Bitkisel tepelik (Katalog No: 7794- 15292) formlu başlık tipleridir. Kitabelerde Osmanlı Türkçesi kullanılmıştır. Kitabe metinleri sülüs hat özelliğindedir.

10- Başlangıç ifadesi olarak görülen “Huve’l-Hayyu’l-Bâki- Katalog No: 1158, 3825, 4144, 6079, 6298, 7794, 10329, 10697, 11312). “Huve’l-Hallâku’l-Bâkî” ifadesi ise (Katalog No: 4058, 8375, 10955, Görsel No: 10,15). Numaralı kataloglarda görülmüştür.

11- İncelenen hattatlar arasında farklı meslek gruplarıyla uğraşan ve bununla beraber hattatlık mesleğini icra eden hattatlar da bulunmaktadır. Bunlardan 1 adet Defterhâne Kâtibi (Katalog No: 4144), 1 adet Müderris, (Katalog No: 15775), 1 adet, Müteferrika (Katalog No: 15005), 2 adet Nalbur Hattat (Katalog No: 10955, 1361) 1, adet Kadı Hattat (10697), 1 adet Mümeyyiz (Katalog No: 10329), 1 adet Yazı Hocası Hattat (Katalog No: 8375), 1, adet Hazine-i Hümayun Ağası (Katalog No: 3825), Tuğrakeş Hattat (Katalog No: 11312), gibi farklı meslek gruplarından örnekler tespit edilmiştir.

12- Mezar taşlarından elde edilen veriler hattatların hem kendi mesleklerini icrâ ettikleri hem de farklı alanlarda da meslek sahibi olduklarına işaret etmektedir

13- İncelenen örnekler içerisinde erkek mezar taşlarında Ağa (Katalog No: 6079) Bey, Efendi ve Seyyid ünvanlarının kullanıldığı görülmektedir.

13a-Seyyid ünvanının kullanıldığı mezar taşı katalog numaraları ise şöyledir: Katalog No: 404, 3825, 6079, 7440, 7446, 7494, 10329, 13661, 13949, 15005, 15005, 15274, 15724 , Görsel No: 9)

13b- Hazret unvanı ise (Katalog No: 6079, 10329) numaralı mezar taşlarında kullanılmıştır.

13c- İncelenen mezar taşları arasında Şeyh unvanının kullanıldığı mezar taşları (Katalog No: 15278, 15780, 15789).

13d- En yaygın olarak “Efendi” kelimesi görülmektedir. Katalog No: 782, 860, 1158, 4058, 6079, 6171, 6298, 7466, 8375, 10329, 10697, 10955, 13949, 14288, 14546, 14673, 14732, 15005, 15073, 15274, 15775, 15780, 15801, 15801, 7528, Görsel No: 11,12,13,14,15).

14- Kadın mezar taşlarının 3 adet örneğinde hanım (Katalog No: 7440, 7794, 15292) ünvanlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

15- İncelenen mezar taşları içerisinde en yaygın kullanılan kalıp “Ruhuna Fatiha” ifadesidir. “Rûhiçün el –Fātiha” ve “Rûhuna el-Fātiha” gibi kalıp ifadeleridir. Bu ifade tüm mezar taşlarında görülmektedir. Mezar taşları arasında ketebehu örnekli bir adet mezar taşı bulunmaktadır. (Katalog No: 6079).

Osmanlı'nın 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadarki döneminin bir tür vesikası olan bu çalışmadaki mezar taşları malzeme, biçim, kitabe ve süsleme kompozisyonları bakımından Türk plastik sanatları içerisinde önemli bir grup olarak değerlendirilmeye uygun özellikler ortaya koymaktadır.

Akademik tez ve diğer çalışmalarda İsmail Zühdi ve Eski İsmail Zühdü Ağa efendiler sıklıkla karıştırılmaktadır. Bu sebeble bu isimler hakkında yapılmış bazı çalışmalarda detaylı bilgilere rastlanılmamıştır. Örneğin Sinasi Acar'ın *Ünlü Hattatların Mezarları, Gelimli Gidimli Dünya (2004)* isimli yayınında (s. 63) bu mezar taşı İsmail Zühdi Efendi (Mustafa Rakım'ın ağabeyi) olarak verilmiştir. Halbuki bu mezar taşında Zühdü İsmail Efendi ismi ile vefat tarihi 1134 (1721-22)

okunmaktadır. Eski İsmail Zühdü Ağa olarak bilinen ve Karacaahmet Mezarlığı'na defn olunan bu hattat hakkındaki bilgi adı geçen eserde zikredilmiştir. Bu sebeble bu çalışmayla yukarıda zikredilen karışıklık giderilmiştir. Eski İsmail Zühdü Ağa hakkında detaylı bilgiler için Bk: (<https://www.ketebe.org/sanatkar/zuhdi-ismail-aga-451>) (E.T: 30.05.2023). Ayrıca Acar'ın kastettiği İsmail Zühdî Efendi'nin mezar taşının Edirnekapı Mezarlığında olduğu, celi sülüs hat ile yazılı baş taşında Mustafa Râkım'ın imzası olduğu ve vefat tarihinin de 1806 yazılı olduğu görülmektedir.

Çalışma içerisinde kataloglanan ve fotoğraflarla belgelenen, kültürel mirasımızın temsilcisi olan bu eserlerin gelecek kuşaklara aktarılması ve tanıtılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. Şinasi (2004). *Ünlü Hattatların Mezarları, Gelimli Gidimli Dünya*, İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası.
- Aslanapa, O. (1993). *Türk Sanatı*. (10 bs). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Alparslan, A. (1989). “İslâm Yazı Sanatı”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, c. 14, İstanbul: Çağ Yayınları.
- (2004). *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, (2.bs). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Aykaç, F. (2019). *Osmanlı Payitahtında Kölelikten Efendiliğe Giden Yolda Hattat Abdülfettah Efendi*. *Disiplinlerarası Sosyal Bil Dergisi*, (6): 39-60.
- (2019). *Es-Seyyid Kadiasker Mustafa İzzet Efendi'nin Talebelerinden Osmanlı'nın Seyyah Hattatı Mehmed Şefik Bey*, Yakın Doğu Üniversitesi, İslam Tetkikleri Dergisi, Yıl 5, Cilt 5, Sayı 1, Bahar (7-26).
- (2020). *KA-.C. Creswell'e Göre Erken Devir İslâm Mimarisi*, İstanbul: MMG Yayınları,
- (2022). *İslâm Sanatlarında İlkler*. *Ark, Sanat ve Edebiyat Dergisi*, (2): 138-145.
- Başkan, S. (1990). “İslam Öncesi Türk Mezar Kültü ve Başlangıcından Beylikler Dönemi Sonuna Kadar Anadolu Türk Mezar Taşları.” *Türk Sanatı Üzerine Denemeler*, İstanbul: Stad Yayınları.
- Baykara, T. (1993). “Asya Türk Kültürünün Bir unsuru Olarak Mezar Taşı.” *Vakıf Haftası Kitabı*, (X), Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Berk, S. (2006). *Hat San'atı*, İstanbul: İSMEK Yayınları.
- (2012). *İstanbul'un 100 Hattatı*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Bozkurt, N. (2004). “Mezarlık.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde* (C,29 519-522). İstanbul: Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Çoktan, E. (1996). *Karacaahmed 9. Ada Mezar Taşı Kitabeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çoruhlu, Y. (2013), *Erken Devir Türk Sanatı İç Asya'da Türk Sanatının Doğuşu ve Gelişimi*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

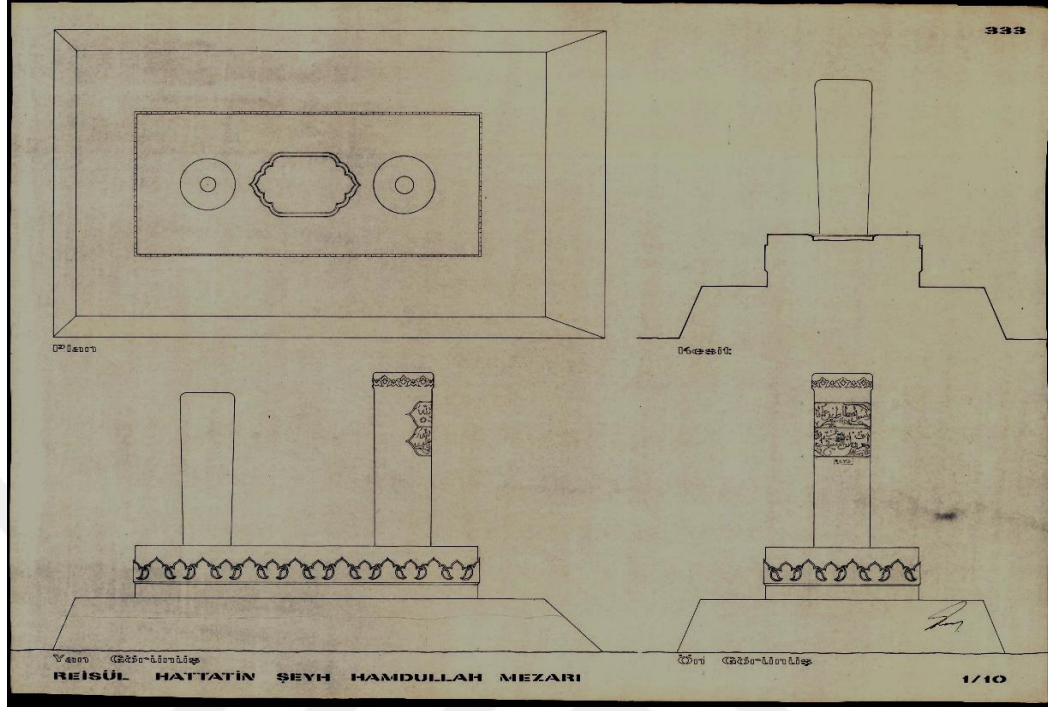
- Çetin, N. M. (1995). *İslam Hat San'atının Doğuşu ve Gelişmesi*, İslam Tetkikleri Dergisi, 9 (0): 1-50.
- Çetin, N. M. (1991). *Arap (Yazı)*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde (C. III, 278). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Derman, M. Uğur. Çetin, Nihad, M.- *İslam Kültür Mirasında Hat Sanatı*. İstanbul: IRCICA, 1992.
- Derman, U. (1991). *Arap (Yazı)*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde C. III, 276-282). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Derman, U. (1999). *Osmanlı Türklerinde Hat Sanatı*, Osmanlı, C. 11,18-19). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- (1997). *Hat*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde, (C. 16, 427-437). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Diyarbakirli, Nejat, *Hun Sanatı*. 1 bs. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1972.
- Dağlıoğlu, H.T. (1962). “*Sanat Bakımından Mezar ve Mezar Taşları ve Karacaahmet Mezarlığı*.” Milletlerarası I. Türk Sanatları Kongresi (19-24 Ekim 1959), Ankara.
- Eyice, S. (1994). “*Karacaahmet Mezarlığı*”, Düünden Bugüne İslam Ansiklopedisi içinde İstanbul: (C. 4, 444-447). İstanbul: İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi
- Gelibolulu, Mustafa Âli. (1926). *Menakıb-ı Hünerveran*. İstanbul: Matbaa-ı Amire.
- Haseki, M. (1977). *Plastik Açısından Türk Mezar Taşları*. (1. Baskı) İstanbul: İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi.
- Tanyu, H. (1968). *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Ankara: Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- İnal, M.K. (1955). *Son Hattatlar*, İstanbul: Maarif Basımevi.
- İşli, Necdet. (2001). “*Karacaahmet Mezarlığı*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 24
- (1994). “*Karacaahmet Mezarlığı*” Düünden Bugüne İslam Ansiklopedisi, C. 4, İstanbul: Tarih Vakfı.
- İşcan, N. (1980). *Anadolu Mezartaşları Süslemeciliği*. Eskişehir: Ülkü Matbaası,

- Eberhard, W. (1996). *Çin'in Şimal Komşuları*. (Çev. N. Uluğtuğ). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. (Eserin orijinali 1942'de yayımlandı)
- Derman, U. (1999). *Osmanlı Türklerinde Hat Sanatı*, Osmanlı, C. 11,17-25. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Karamağaralı, B. (1992). *Ahlat Mezar Taşları*. (1. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Karamürsel, A. (2002). "Türklerde Mezar Geleneği." *Türkler Ansiklopedisi*, C. 3, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları,
- Laszlo, Rasony. *Tarihte Türklük*, 2 bs. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988.
- Ögel, B. (1998). *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. (4. Baskı). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
- Önkal, H. (2015), *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Özcan, N. (2006). *Mûzıkâ-yi Hümâyun*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde, (C.31, 422-423), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Roux, J. P. (1999). *Altay Türklerinde Ölüm*. (Çev. A. Kazancıgil). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Saraçoğlu, N. (1950). *Türk Mezarlarına Dair Araştırma*. (1. Baskı). İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Müstakimzâde Süleyman S. (1928). *Tuhfe-i Hattâtîn*, İstanbul: Türk Tarih Encümeni Külliyyâtı.
- Serin. M. (1992). *Hattat Şeyh Hamdullah Hayatı, Talebeleri, Eserleri*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- (2003). *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, (2.bs). Kubbealtı İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- (1992). *Hattat Şeyh Hamdullah Hayatı*, (1.bs.). İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Tayanç, M. (1951). "Türk Süsleme Sanatında Mezar Taşları." *Tarih Hazinesi*, C.I.

- Tunçel, G. (2005a). “Üsküp Alaca Cami Haziresi’ndeki Şahideler.” Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (2003). Jacom M. Landau, “küttâb” maddesi, C. 27 (3-4), Türkiye Diyanet vakfı Yayınları.
- (1989). *Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yalçınkaya, M.A. (2008). “III. Selim ve II. Mahmud Dönemlerinde Batılı Seyyahlara Göre Üsküdar (1789- 1839).” VI. Uluslararası Üsküdar Sempozyumu. Üsküdar Belediyesi 6-9 Kasım, İstanbul: Bildiriler C. II.
- Yazır, M.B. (1981). *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*, (1.bs). C-II. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Yılmaz, A. (2006). Müstakimzâde Süleyman Sa’deddin, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde (C. 32, 113-115). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.

EKLER

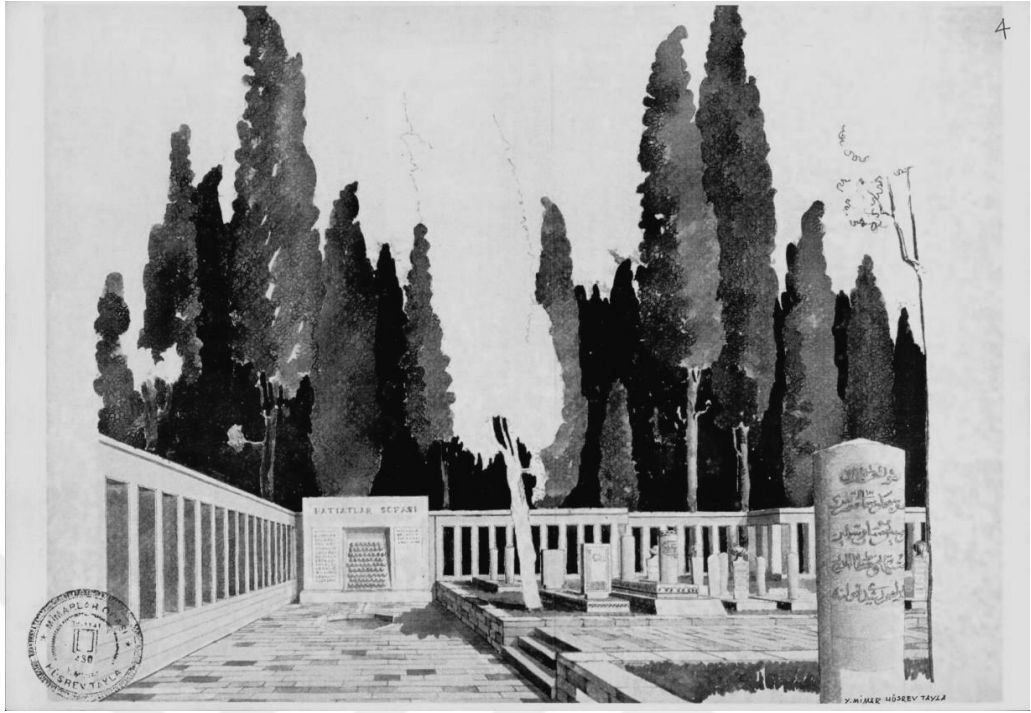
EK1

Görsel 1: Şeyh Hamdullah Mezar Taşının Plan, Kesit ve Rölövesi

Kaynak: Mimarlar Odası Hüsrev Tayla Arşivi

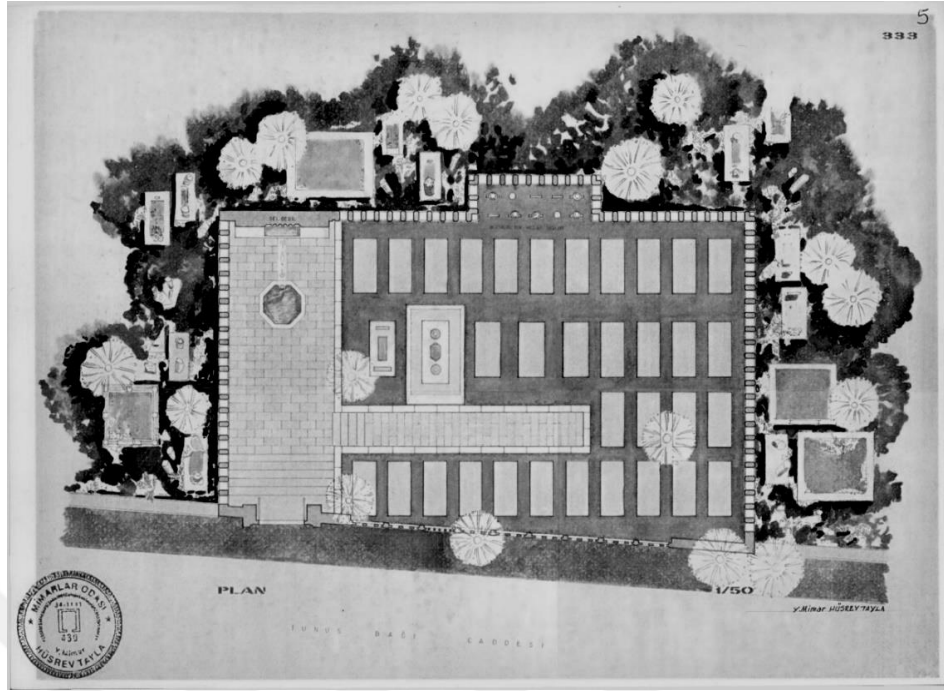
EK2

Görsel 2: Hattatlar Sofası Rölövesi.

Kaynak: Mimarlar Odası Hüsrev Tayla Arşivi

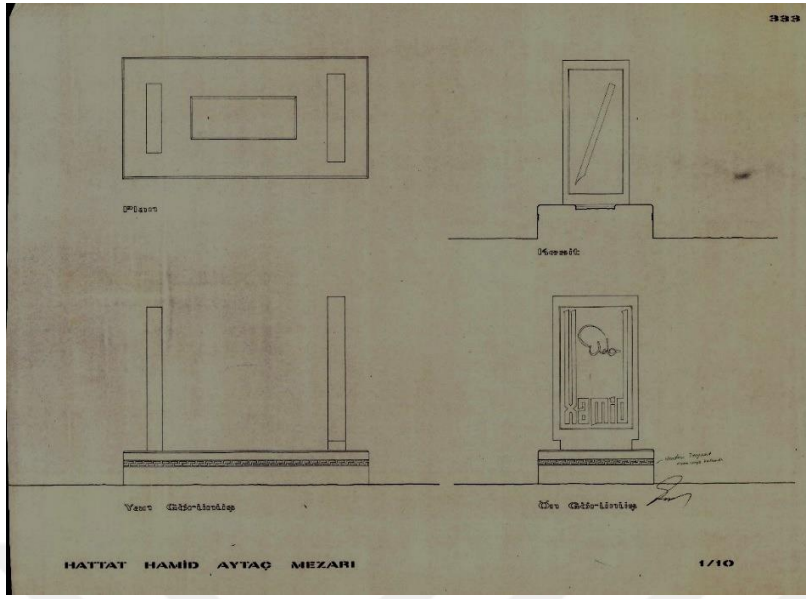
EK3

Görsel 3: Hattatlar Sofası Kesiti

Kaynak: Mimarlar Odası Hüsrev Tayla Arşivi

EK4

Görsel 4: Hattat Hamid Aytac'ın Mezar Taşının Plan, Kesit ve Rölövesi

Kaynak: Mimarlar Odası Hüsrev Tayla Arşivi

EK5

Görsel 5: Hattatlar Sofası

Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı Karacaahmet Arşiv Dosyası

EK6

Görsel 6: Hattatlar Sofası

Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı Karacaahmet Arşiv Dosyası

EK7

Görsel 7: Hattatlar Sofası

Kaynak: İBB Atatürk Kitaplığı Karacaahmet Arşiv Dosyası

Görsel 8: Hattat Mustafa Râkım Efendi İmzalı Bir Hat Örneği

بصماسة مبارک قدمک روی زمینہ / پاک ایتمزیدی کیمسه یی خاک ایلہ تیمم

“Basmaşa mübârek kademin rûy-i zemîne / Pâk itmez idi kimseyi hâk ile teyemmüm”

Kaynak: Ketebe.org

Görsel 9: Hattat Mustafa Râkım Efendi'nin imzası

EK9

Görsel 10: Bengütaş

EK10

Tezde Yer Alan Hattat Mezar Taşlarının Listesi

Hattatlar Listesi	Ölüm Tarihi	Sayfa No
1-Hattat Seyyid Osman	1750	46
2- Hattat İsmail Zühdi	1721	48
3- Konevi Ali Efendi	1766	50
4- Hattat Mehmed Rasim Efendi	1866	52
5- Hattat Çarkacızâde Ahmet Resa	1816	54
6- Hattat Hüseyin Hâmid Efendi	1803	56
7- Hattat Mehmet Rıfat Kâmil	Bilinmiyor	58
8- Hattat İbrahim Afif Efendi	1826	60
9-- Hattat Hasan Efendi	1826	62
10- Hattat Süleyman Raib Efendi	1858	64
11- Hattat Şerife Âişe Sıddıka Hanım	1826	66

12- Hattat Mustafa Nuri	1817	68
13- Hattat Hafize Hatice Hanım	1881	70
14- Hattat Ali Berasimi Efendi	Bilinmiyor	72
15- Hattat İsmail Remzi Efendi	1868	74
16- Hattat Abdullah	Bilinmiyor	76
17- Erzurûm Kādısı Hattât Recebzâde Hasan Rüşdi Efendi	1813	78
18- Hattat Hüseyin Efendi	1751	80
19- Hattat Mehmed Hilmi	1924	82
20- Seyyid Hâfızü'l-Kur'ân Hattat Yûsufü'z-ziyâ	1854	84
21- Hattat Balıkçızade Mehmed	1756	86
22- Hattat Seyyid Mehmed Şükrü	1855	88
23- Hattat Halil Efendi	1855	90
24- Mustafa Efendi	1812	92
25- Hattat Mehmed Efendi	1795	94
26- Hattat Rami Ali	1756	96
27- Hattat Seyyid Abdullah	1756	98
28- Hattat Recep Efendi	1695	100
29- Hattat Seyyid Mustafa	Bilinmiyor	102
30- Hattat Hasan Raşid	1885	104
31- Hattate Fatma Tûti	1712	106
32- Hattat Şekerzâde Efendi	1753	108
33- Hattat Abdülkadir Ahmedi Efendi	1892	110
34- Hattat Şeyh Hamdullah	1521	112
35- Hattat Mehmed Hilali Efendi	Bilinmiyor	114
36- Hattat İsmâ'il Hakkı Salih	Bilinmiyor	116
37- Hattat Mustafa Sâmi Efendi	1814	118
38- Hamid Aytaç	1982	120

EK11**Karacaahmet Mezarlığı'nda Medfun Olduğu Nakledilmiş Olan Diğer
Hattatlar⁴¹**

Hattatlar Listesi	Konum Bilgisi	Ölüm Tarihi
1-Hattat Dâimî İbrahim Efendi	Karacaahmet Miskinler Tekkesi Civarı	1764
2- Hattat Mustafa Molla Efendi	Karacaahmet'te Saraçlar Çeşmesi Civarı	1782
3- Hattat Halilzâde Abdurrahman Efendi	Karacaahmet'te Şehitlik Namazgâhı Civarı	1834
4- Hattat Laz Ömerzâde Osmân Efendi	Karacaahmet Miskinler Tekkesi Civarı	1834
5- Reisü'l-Hattâtin Hâfız Mustafa Efendi	Karacaahmet'te İnadiye Caddesi Civarı	1835
6- Hattat Mehmed Cemâleddin Efendi	Karacaahmet Ahmet Duvardibi Civarı	1833

⁴¹ Bu liste İsmail Fazıl Ayanoğlu'nun (1893-1975) Arşivi'nden derlenmiştir.

EK12

Karacaahmet Mezarlığı'na Medfun Olupta Çeşitli Sebeplerden Dolayı Günümüze Ulaşmamış Olan Hattatların İsim Listesi⁴²

Hattatlar Listesi
1-Hattat Ömer Vasfi
2- Hattat Dürrizâde Râşid Efendi
3- Hattat Şeyh Ali Sırrı Efendi
4- Hattat İzzuddin Bey
5- Hattat Seyyid Mehmed Said Bey
6- Hattat Süleyman Efendi
7- Hattat Derviş Ali
8- Hattat Mehmed Emin Efendi
9- Hattat Ahmed Hulusi Efendi
10- Hattat Mehmed Salih Efendi
11- Hattat Şeyhu'l-Kurrâ Hüseyin Efendi
12- Hattat Hafız Hamamzâde Mustafa Efendi
13- Hattat Hafız Abdullah Ağa
14- Hattat Voyvodazâde Hasan Efendi
15- Hattat Solakzâde Ahmed Efendi
16- Hattat Abdullah Efendi
17- Hattat Mehmed Es'ad Ağa
18- Hattat Şeyhzâde Derviş Mehmed Efendi

⁴² Bu liste İsmail Fazıl Ayanoglu'nun (1893-1975) Arşivi'nden derlenmiştir.

19- Hattat Dıhkî Mustafa Efendi
20- Hattat Şeyh Ahmed Efendi
21- Hattat Ahmed Ağa
22- Hattat Şemsuddin Efendi
23- Hattat Hafız Ömer Efendi
24- Hattat Ali Remi Efendi
25- Hattat Halil Efendi
26- Hattat Şekerzâde Feyzullah Sermed Efendi
27- Hattat Molla Selim
28- Hattat Halilzâde Abdurrahman Efendi
29- Hattat Tokatlı Sekban Ömer Odabaşı
29- Hattat Abdülkadir Hamdi Efendi
30- Hattat Hafız Fındıklızâde Mehmed Salih Efendi
31- Hattat Deli Osman Efendi
32- Hattat Hafız Tosyalı Mehmed Efendi
33- Hattat Hafız Feyzullah Efendi
34- Hattat Hafız Hasan Efendi
35- Hattat Hafız İbrahim Efendi
36- Hattat Ali Vasfi Efendi
37- Hattat Süleyman Efendi
38- Hattat Mehmed Celali Efendi
39- Hattat Hafız Osman
40- Hattat Seferihisari Osman Efendi
41- Hattat Şeyh Abdullah Efendi

42- Hattat Hafız Hüseyin Efendi
43- Hattat Ahmed Efendi
44- Hattat Süleyman Efendi
45- Hattat Seyyid Mustafa Nuri
46- Hattat Mehmed Efendi

ÖZGEÇMİŞ

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: (2021) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü

Lisans: (2014-2018) Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü

B. MESLEKİ DENEYİM

2019- İstanbul Hadımköy Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesi Projesi'nde yer alan toplamda 30.000 adet Arapça-Farsça-Osmanlıca eserlerin bibliyografik künye bilgilerinin latinizesi vazifesi

2020- İstanbul Çağlayan Adliyesi Arapça-Osmanlıca-Farsça Tercüme-Çeviri Birimi Görevlisi

(2021-2023) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Kütüphanesi Görevlisi İsmail Kara Türkiye'de Dini Hayat Arşivi'ni kataloglama ve dijital ortama aktarma görevi (Devam ediyor)

C. PROJELERİ

- 1- İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Kütüphanesi Görevlisi (İsmail Kara Türkiye'de Dini Hayat Arşivi'ni kataloglanması ve dijital ortama aktarılması
- 2- İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Kütüphanesi'nde yer alan Mehmet Âkif Ersoy Koleksiyonu'nu kataloglanması ve dijital ortama aktarılması Projesi
- 3- İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Kütüphanesi'nde yer alan yazma eserlerin kataloglanması ve dijital ortama aktarılması Projesi

D. YAYINLARI

- 1- Genç, M. (2023). İstanbul Karacaahmet Mezarlığı'nda Yer Alan Hattat Mezar Taşları Hakkında Bir Değerlendirme, Anasay Dergisi (22), 151-175.

E. BİLDİRİLER

- 1- Genç, M. (2021, Haziran). İstanbul Karacaahmet Mezarlığı'ndaki Hattat Mezar Taşları *Sosyal Bilimler Lisansüstü Öğrenci Kongresi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.

